

కు వూ ర వి జ య ము

[ప ద్మా సు ర]

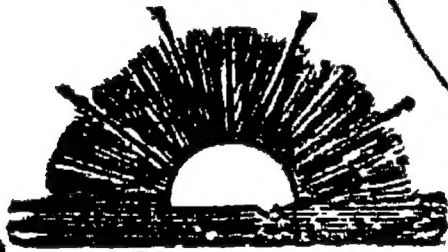
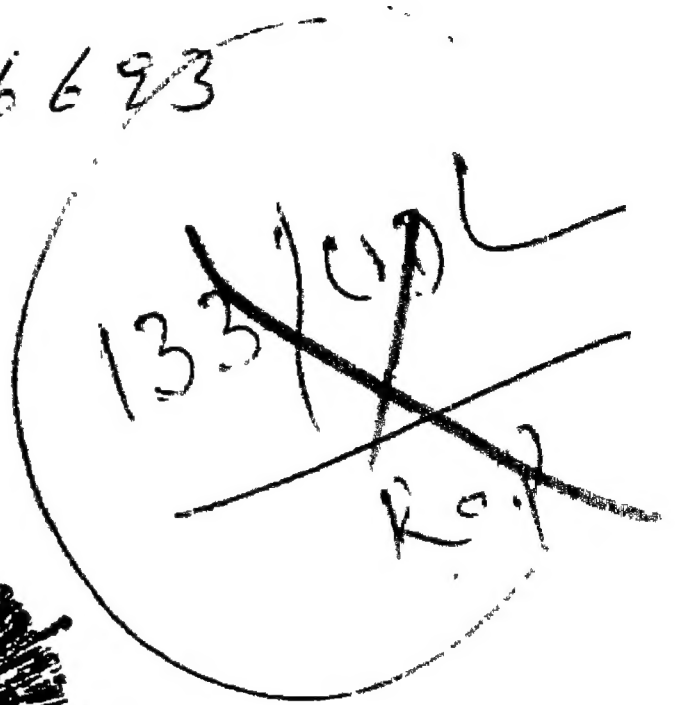
1284/111
Rox

కు మార వి జ య ము

(కుమారస్వామి యుద్ధము)

A CC No. 6693

1284/NDL

R. 1

విద్వాన్ బండ్ల సుబ్రహ్మణ్య కవి

సర్వస్వామ్య సంకలితము.
సంకాంతి కానుక.

ప్రథమ ముద్రణము.
వేయిపతులు.

1958.

294.592
SU 3

For Copies :

Bandla Subrahmanyam,
PANDIT ,
Bandla Bapaiah Hindu High School,
VETAPALEM.
(Guntur Dt.)

A C C No . 6693

నా రచనల నాదరించి సాహిత్యసేవయందుల్లాసము గలిగించుచున్న
ఆంధ్రలోకమునకు నా కృతజ్ఞత.

— గ్రంథకర్త.

రూ. 1 - 50

సారస్వతనికేతన ప్రింటింగుప్రెస్, వేటపాలెము.

పరమ శివభక్తి భావసంభరితుడైన
సుగుణి మాతాడి వేంకట సుబ్బయ్యార్య
నకు కుమార విజయము విసమమతిని
అంకితంబిత్తు పితృణ మపనయింప.

పాత్రలు

దేవతలు

1. శంకరుడు.
2. విష్ణువు.
3. బ్రహ్మ.
4. కుమారస్వామి.
5. నారదుడు.
6. వీరబాహువు.
7. ఇంద్రుడు.
8. బృహస్పతి.
9. మన్మథుడు.
10. రతి.

రాక్షసులు

1. పద్మాసురుడు.
2. సింహవక్త్రుడు.
3. తారకుడు
4. శుక్రాచార్యులు
(రాక్షసువు)
5. ధర్మగోవుడు.
6. భానుగోవుడు,
7. వాతాపి.
8. ఇల్వలుడు.

విషయవిభాగము

- * వటద్వీపమునకు నారదుని పయనము.
- * పద్మాసురుని వీరయాగము.
- * ఇంద్రుని పరాజయము.
- * తారక విష్ణువుల యుద్ధము.
- * సత్యలోకము - మన్మథ ప్రతిజ్ఞ.
- * శివతపోభంగము.
- * పద్మాసురుని పానశాల.
- * జీర్ణంజీర్ణం వాతాపిజీర్ణమ్.
- * పద్మాసుర పరాభవము.
- * వీరబాహు రాయబారము.
- * కుమారస్వామియుద్ధము.

నాం ది

శ్రీ రమ్యుండయి తారకాదిహరుడై సింహావలగ్నస్థుడై
 హేరంబప్రముఖ ప్రతోషకరుడై హేలావిలాసోల్లస
 ద్ధీరుండైన కుమారులీలలకు నెంతేమెచ్చిసానందుతా
 గౌరీశంకరులన్ను తించెద జగత్కల్యాణ సంసిద్ధికై

(నాంద్యంతమున ద్వితీయ సూత్రధార ప్రవేశము.)

సూ:- ఆహా! సకాలమున విచ్ఛేసిన సభాసదులందఱు ఎంత ప్రశాంత
 ముగఁ గూర్చుండిరి. ప్రేయసీ! ఒక్కసారి యిటు రాఁగలవా?

నటి:- (ప్రవేశించుచు) వచ్చుచున్నదాన, ఏమి సెలవు?

సూ:- రంగారు రంగాలంకరణములతో రంగురంగులవిద్మద్దీపములతో
 వివిధ భాషావిశారదులగు రసజ్ఞులతో మన నాటకశాలయం
 తయు నెంత కళకళలాడుచున్నదో చూచితివా? కళవలన
 ఆనందము పొందఁజాలని మానవుడు కలలోనైనఁ గనఁబడఁ
 డేమో. ఇప్పుడేనాటకమును బ్రదర్శించి వీరికి సంతసము గలి
 గింపనెంచితివి?

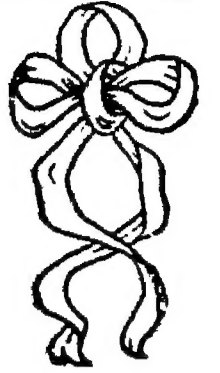
నటి:- ఇప్పటివఱకు ప్రపంచమునందలి యేభాషయందైనను రచింపఁ
 బడని రసవత్తర నాటకరాజమగు కుమార విజయమును.
 అడుగో దేవలోకమునుండి దేవర్షియగు నారదుఁడు గానకళా
 లోలుడై చనుదెంచుచున్నాఁడు. అనంతర కార్యక్రమమున
 కువక్రమింతము రమ్మ.

[ఇది స్థాపన]

కుమార విజయము

(కుమారస్వామి యుద్ధము)

ప్రథమాంకము

ప్రథమరంగము

(అగస్త్యాశ్రమ ప్రాంతము)

(అకాశమునుండి గానలోలుడై నారదుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

నార:- సత్యలోకమున జననీజనకులగు సరస్వతీ బ్రహ్మలఁ బూజించి
దీవనలు గడించి వియద్గంగా సైతముల విహరించి భగవల్లీలా
విలాస భాసుర గానకళాలోలుడనై వటద్వీపము చేరఁబోవు
చున్నాను. (నలుదెసఁబరికించి) అహో! ఇది అగస్త్యాశ్రమము
కాఁబోలు.

ఋషికుమారుడు:- (ప్రవేశించి) పూజ్యపాదులగు నారదమహర్షులకు
అగస్త్యశిష్యుడు నమస్కరించుచున్నాడు.

నార:- జ్ఞానాభివృద్ధిరస్తు. మహామహులగు మీ గురువర్యుల తపో
మహిమచే సహజ వైరముగల పశుపత్యాదులు సైతము
మైత్రిమై మెలఁగుచున్నవా? వినయమ్మున నీశిరమ్మువలె
ఫలభారమ్మున నివ్వరి మొక్కల తలలు వంగునుగదా?
ఆశ్రమవాసులెల్లరు సుఖంబుండిరా?

ఋషికుమారుడు:- భగవదాజ్ఞావలన - మఱియు భవదనుగ్రహము
వలన. మాగురువర్యుల ప్రబోధమున ఈ ప్రాంతమున భగవ
ద్భక్తి ఆతిశయించినది. డస్యులబాధ తగ్గినది.

నార:- అటులైన నిప్పు డీ ప్రాంతమునకు దాక్షిణ్య మన్వర్థకాభి
ధానము. విశ్వకల్యాణకారిత్యై వింధ్యగర్వ మణచిన కుంభ
సంభవు లిప్పుడేమి చేయుచున్నారో?

ఋ.కు:- తపోదీక్షయందున్నాను.

నార:- అటులైన సంతరాయము గలిగింపరాదు. అదియునుంగాక
పద్మాసురాదుల వీరయాగము విలోకింప వటద్వీపమునకు
వేగ నేగవలయు. ఆజ్యధూమజాలము వర్షాశరన్నధ్య మేఘ
మాలనోలె నాకసమున నలచుకొనుచుండెనేమో! స్వాహా
రవస్తులతో ఆహారవస్తులు పెనఁగొనుట అబ్బురము కాదు.
అచ్చట హోమధూమము గుప్పు గుప్పున పైకి లేచినంతనే
స్వర్గమున ఇంద్రానిసింహాసనము చప్పున నులికిపడి యుండ
వచ్చు. సర్వేశ్వరుని సంకల్ప మూహతీతము.

గీ॥ ఏ మహాశక్తి జగముల నెల్లనిండి

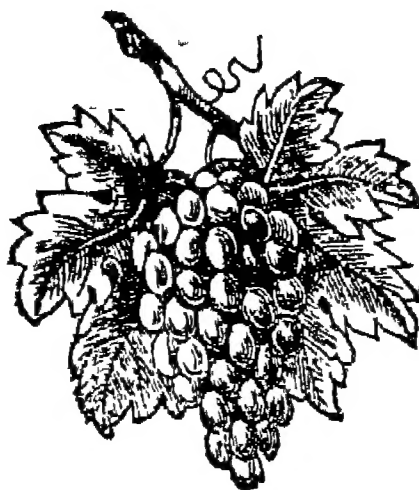
కర్మవశమునఁబ్రాణి చక్రమును ద్రిప్ప

ఆ మహాశక్తిధరునిచే ననవరతము

సాధు సజ్జనరక్షణ జరుగఁగాఁత!

ఋ.కు:- మహాష్టలవాక్య మవితధ మగుఁగాక! (అనుచు నారదునకు
నమస్కరించుచుండ నారదుఁడు దీవించునట్లు హస్తసంజ్ఞచేసి
గానలోలుఁడై నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

[ఇది మొదటి తెఱముందు జరుగుచుండ లోపల వీరయాగమునకు వలయు
దృశ్యమును జక్కఁజేసి కొనఁపలయును.]

స్థలము - యజ్ఞవాటిక

[పీతాంబరధారులై శుక్రతారకులు యజ్ఞకుండము దగ్గఱగూర్చుండి వేల్పుచుందురు. కుండ మధ్యమునఁ ద్రిశూలము నాటఁబడి యుండును. యూపము పూజాద్రవ్యములు మొదలగునవి వానివాని స్థానముల నుండవలయును.]

శుక్రకుఁడు:- ఓమ్ శివాయస్వాహా - శివాయ ఇదమ్ నమమ
ఓమ్ శంకరాయస్వాహా - శంకరాయ ఇదమ్ నమమ
ఓమ్ మృత్యుంజయాయస్వాహా - మృత్యుంజయాయ
ఇదమ్ నమమ

ఓమ్ పరమేశ్వరాయస్వాహా - పరమేశ్వరాయ
ఇదమ్ నమమ

ఓమ్ రుద్రాయస్వాహా - రుద్రాయ ఇదమ్ నమమ

తార:- ఆచార్యా! అచంచల దీక్షా దక్షులగు నా అగ్రజులు చూపిన
మహాత్యాగమునకే మహేశ్వరుని మనసుకరఁగనిచో ఇంక
నే నా శంకరుని కరుణ సంపాదింపఁగలనా? మాకొఱకు సర్వ
శక్తుల వినియోగించి శ్రమపడుచున్నారు. ఈజన్మమున మీ
ఋణము తీర్చుకొనఁజాలము. ఇట్లెంతకాలము మనము అవి
చ్ఛన్నముగ హోమము చేయఁగలము?

శుక్ర:- శివానుగ్రహము కలుగునంతవఱకు.

తార:- అది యసంభవమైనచో?

శుక్ర:- కాదు. సంభవమే

తార:- ఒకవేళ.....

శుక్ర:- అట్లైన పాణిత్యాగము.

తార:- ఇది నాకు సరియైన యుపదేశము (లేచినిలిచి) శంకరా!
భక్తవశంకరా!

మ॥ నినుసేవింపని పుట్టువేల? యని తండ్రి! వీరయాగంబునకొ
జనకుండుకొ గురుఁడానతిచ్చినటు విశ్వాసంబుతోఁ గొల్వమే,
కనులున్నందులకుకొ ఫలంబిపుడుగల్గొ నీవు రాకున్నచో
నను నీలోకము చేర్చుకొమ్మొక జగన్నాథా! దయాసాగరా!

ఒక్కసారి మనసార శివుని భ్యానించి యీ త్రిశూలముపై
దూకెద. గురువర్యా! నీకిదే కడసారి నమస్కారము.
(అని భ్యానించి దూకుటకు సిద్ధముగా నుండఁ దెఱలోనుండి
తెల్లనివెలుగు జాడలు ప్రసరించుచుండును. తారకుఁడు
ఆ ప్రకాశము నాశ్చర్యముతోఁ జూచుచుండును. శంకరుఁడు
తెఱలోనుండి)

తారకా! ఆగుము . . . ఆగుము.

చ॥ వలదిక దూక-మెచ్చితిని- వచ్చితి నిచ్చెదఁ గోరు కోరికల్
కలఁగకు- మజ్జటాపటలి గంగను బంపెద- నగ్నికుండముల్
జలమయ మౌచు సోదరులు సత్వర లీల సజీవులై రసా
తలమున సౌఖ్యమందెదరు తథ్యము తథ్యము విశ్వసింపుమా!
(తెఱలోనుండి జలధారవచ్చి అగ్నికుండమును చల్లార్ప
నందుండి పద్మాసురసింహవత్తులు వెలువడి తారకుని
కలిసికొని జలధారవచ్చిన దిక్కుఁజూచుచు మోకాళ్ళమీఁద
సిలువఁబడి నమస్కరించుచు)

పద్మా:- సింహ:- తార:- -:దండకము:-

శ్రీమన్నహాదేవ దివ్యప్రభావా శివా దేవదేవా
భవానీధవా భక్తసంరక్షకా కానఁగా వచ్చితే
మెచ్చితే విశ్వనాథా నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

(శంకరుఁడు ఒక్కొక్క అడుగు నెమ్మదిగా వేయుచుండ
నీ దండకము చదువుచుండవలయును)

శంక:- ఆహా! ఏమి యీ మహాహవదీక్ష . . . ఏమి యీ మహాహవ
దీక్ష. వీరరస విలాసమునకు మీ యీ ప్రదర్శనమే నిదర్శ
నము. అగ్నిపరీక్షకాఁగితిరి. కోర్కులు కొనసాగఁ గలవు.
కోరుకొనుఁడు.

పద్మా:- సర్వేశ్వరా! సమస్తలోకముల జయించి ఏకచ్ఛత్రాధి పత్య
ముగ నేలునట్లును విష్ణుబ్రహ్మాంధ్రాది దేవతలచేతను . . .

క్షమింపుడు... మీ చేతను ఇప్పటిస్పష్టిలో దేనిచేతఁగాని—
మాకు చావుకలుగకుండునట్లు వరము ప్రసాదింపుడు.

శంక:- అట్లే యొసంగితి. నవరత్నఖచిత దివ్య విమానంబొకటి
యిచ్చెద. ఈ యగ్నికుండమున రక్కసులుజనించి నీకు పైనికు
లయ్యెదరు. నేను గూడ మీకు వశ్యుండను. నాలోని శక్తి
మాత్ర మసాధ్యము.

అందఱు:-మహాప్రసాదము. [తలలువంచియుండ శంకరుడదుశ్యుండగును]

పద్మా:- గురూ! ఇకఁగర్తవ్యము?

శుక్రు:- స్వర్గ మర్త్య పాతాళముల జయించుట. స్వర్గముపై మనకుఁ
గల యధికారము స్వతస్సిద్ధము. “పూర్వదేవాః” అనుశబ్దమే
మన జ్యేష్ఠత్వమునకు దృష్టాంతము. అదియునుంగాక రాజ్యము
వీరభోజ్యము. అవిభాజ్యము.

పద్మా:- (తమ్ములంజూచి) మీ యభిప్రాయము?

సింహ:-గురూపదేశము శిరోధార్యము. మన విజయమునకే గదా
మనజనని తపించుచున్నది. ఆ తల్లి యాశీర్వాద బలముతో
నిర్వకప్రరాక్రమమున విజృంభించితిమేని యీరేడుజగంబులు
తాఱుమాఱుకావే? ఝంఝామారుతమ్మునఁ దల్లడిల్లు పారా
నారమ్ము పగిది. ఘోరాపదలంజిక్కి పాదాక్రాంతమ్ములుకావే?
ఇంతకు నేమాటయైన మీ నోట వెలువడినఁగాని జీవకళ
యుండదు. శంఖమునఁబోసినఁగాని తీగముగాదు. కావున
మీ యాజ్ఞ కెదురుచూచుచున్నారము.

తార:- అగ్రిజా! నీ యడుగుజాడ ననుసరించుట కీ తారకుఁడు

సిద్ధముగనున్నాఁడు

ఉ॥ సర్వ సుఖాస్పదంబయిన స్వర్గము వారల తాతసొత్తుగాఁ
బూర్వమునుండి దేవతలుపోంది యహంకృతినొంది యేలుచున్
బూర్వసురాగ్ర గణ్యులను పోటున దీటుగ మాటిమాటికిన్
సర్వముఁ బాపి చంపిరట శౌర్యరసమ్మికఁ జూప చెల్లదే?
మీరు యుద్ధమునకు దిగినచో—

వం॥ చిటచిటలాడు నిప్పులను జిందెడి తూపుల నేపుమీఱఁగా
పుటపుటఁ జిమ్మి వైకులను బూదిగఁజేసెద నట్లుకానిచో
పటపట పండుగీటుచును బాహుబలంబునఁ బట్టిచీల్చెదన్
గుటగుటలాడి శాత్రువులు నుట్టులుగా ధరఁ గూలునట్లుగా.

శుక్ర:- [ఆనందమున నవ్వి] అన్నకుఁదగిన తమ్ములు. ఇక దేవతల
మట్టువెట్టి నట్టడవులకుఁ బాఱఁద్రోలి వారిపట్టణముల పట్టుదల
తోడఁ బాలించి శుక్రశిష్యులు శూరులనఁగ నొప్పుబయ్యే మీ
కర్తవ్యము. అంతవఱకు శాంతిగాని విశ్రాంతిగాని యుండఁ
దగదు.

పద్మా:- సోదకులారా! వినుఁడు. హరుని వరబలము చేతను— గురుని
మంత్రబలముచేతను— మీ మనోబలము చేతను— సేనల
శరీరబలము చేతను—

గీ॥ హరిని బంధించి స్వర్లోక మాక్రమించి
మర్త్య పాతాళ నాయక మణులఁ ద్రొంచి
సురల నడవికిఁ దోలించి హరుభజించి
ధరణిఁ బాలింతు నాచంద్ర తారకముగ.

శుక్ర:- తథాస్తు. తథాస్తు. పద్మాసురా! ఏనుఁగులపై దుముకఁ
దమకించు సింహములవలె నీ యండనున్న దండిమగలు
దేవతలపైకరుగ సిద్ధపడియుండిరి. తమ కఱకుకత్తుల కెప్పుడు
పనిగల్గునా యని మాటిమాటికి నొఱునుండితీసి చూచుకొను
చుండిరి. మనమోధులు శీతాకాలపుఁ గుంపట్లవంటినారు
సుమా! వారి భీకరసంగ్రామ సాహసకృత్యములు సర్వ
సంవేద్యములు. అంశలు విచ్చు కత్తులవంటి జోడులే. చిచ్చర
పిడుగులనుచేపట్టి విచ్చలవిడి యార్పినైచు నేర్పరులే. కుచ్చిత
మెఱుఁగని స్వామిభక్తిగల సచ్చరితులే. ఇక మీరన్ననో
నిజభుజాగ్రళ సంశోభిత గదాదండాగ్రమున సంగ్రామవిజయ
లక్ష్మిని చాండవమాడింపఁగల వరపుతులరు.

పద్మా:-సింహ:-తార:- (తలలువంచి నమస్కరించు) కృతజ్ఞులము.
[శుక్రుఁడు విజయోస్తు అనుచు నిష్క్రమించును]

పద్మా:- (లోనికిఁజూచి) యోధాగ్రేసరులారా!

చ॥ బ్రతికిన నాల్గునాళ్ళు నిజపౌరుషవీలఁ జరింపలేనిచో
బ్రతుకఁగనేల నేలకొక భారముగా జగమెల్ల రోయఁగా;
నతులిత శౌర్యసాహస మహాహవదీక్షవహించి నేనికన్
గుతుకముతోడ దేవతలఁ గూఁకటివేరునుద్రేంప కుందునే?

ఈ సర్వదిక్షైత్ర యాత్రాసందర్భమున మీ సంపూర్ణ
సాహాయ్యమును గోరుచున్నాను. సంగ్రామ సాధన సన్నా
హముతో శీఘ్రముగా శిబిరములకు రండు. సోదరులారా!
మీరు ముందంజవేయుఁడు.

సింహ:-తార:- చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నారు)

(గానలోలుఁడై నారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

పద్మా:- గానకళావిశారదా! నారదా! వందనములు.

నార:- శుభంభవతు. (మోయుఁజూచి) దీర్ఘాలోచన పరుఁడవైనట్లు
తోచెడిని, కారణమరయవచ్చునా?

పద్మా:- కారణము (వెగటుగనవ్వి) మా రణము...మారణము.

సీ॥ వీరహోమముచేసి వీరుండనై యీశు
మెప్పించి మితిమించి మెఱసినాఁడ
రణరంగ దుర్భేద్య రమ్యాస్త్ర కవచముల్
నందివాహను దయఁ బొందినాఁడ
బ్రహ్మాండముల మహాప్రతిభతో బాలించు
పాలకులను బాటదోలువాఁడ
ఈరేడులోకాల కేలికనై మించి
యెనురుకత్తియలేక యేలువాఁడ

గీ॥ రాక్షసాన్వయ విజయ సామ్రాజ్యకీర్తి
సర్వ దిగ్దంతి దంత విశ్రాంతి నొంద
చూచి తలయూచి ముకు వేలిలువైచుకొనవె?
మహితగుణసంద్ర! నారదమానిచంద్ర!

నార:- (జనాంశికముగ) దేవదేవము పరంపరాగతము. ఆవుచేనిగో
మేయ దూడ గట్టునమేయునా? ఇప్పు డీతని కోపాగ్నికి
వాయుదేవుడ నయ్యెద. “స్థాణానిఖనన్యాయము” గఁ బరీ
క్షించెద. ఆవల హిగోపదేశము గావించెన. (సమీపించి తల
యూపి నవ్వుచు) ఔరా! యెంతటి ప్రియత్నము! ఇంద్రదాదు
లకు సర్వి సహాయుడై విష్ణువుండునని తెలియునా?

పద్మా:- తెలియకేమి! తానుదూర సందులేదు డోలొకటి మెడకు.
ఇక దేవతలు విష్ణువును నమ్ము కుంటివానిపై గుడ్డివాడెప్పు ట.

నార:- శ్రీ మహావిష్ణువుశక్తి నీవు పూర్తిగాగ్రహింపలేదు. దేవతలపై
అక్కటికమ్మున పెక్కవతారములెత్తి రక్కసుల యుక్కడం
చిన దైత్యునినా తఱుమఁజూచుట? మత్స్యనతారమ్మన
సోమకుని మట్టువెట్టి, కూర్మావతారంబున మంధరగిరి కవ్వం
బుగమోసి, జగన్మోహినియై బుధులకు సుధ నిడిన పుండరీ
కాక్షునా నీవు దండించుచు. అసాధ్యము... అసాధ్యము...
అదియునుంగాక తక్కినదైనబలముమాత్రము సామాన్యమా?

సీ॥ శాపమాత్రమ్మన శత్రుల సాధించు
దిన్యతేజుడు బ్రహ్మదేవుడుండ
వజ్రాయుధమ్ముచే బర్వత పక్షముల్
నటకీనైచెడి సురనాథుడుండ
అఖిలాస్త్రశస్త్రజాల్వా నాహవశక్తి
వరలు దిక్పాలక నర్గముండ
గంధర్వకిన్నర గరుడ విద్యాధకు
లాజ రాజితతేజ లలరుచుండ

గీ॥ అమృతపానమ్ముచే జావు నధిగమించి
బలము కలిమిని గులుకు దేవతలు నుండఁ
గడు నసాధ్యమ్ము- జయమందఁగలవోలేవో
నమ్మకము నాకులేదు దాననకులేంద్ర!

పద్మా:- (నవ్వి) నారదా! శ్రీమపడి దీర్ఘోపన్యాస మిచ్చినాడవు. ఇంతమాత్రమునకే భయపడువాడు కాఁడీ పద్మాసురుడు. నిండుకుండ తొనకదు — సరిగా పడిన కాలు బెనకదు. పెద్ద వాడవనఁగూడదుగాని గడపగడప పూజచేయుటచే నీకును అప్పుడప్పుడు మతి మాటుచుండునేమో.

నార:- నవగ్రహముల గతులుమారినను నామతి మారదు. నాకొకరు మిత్రులు— ఒకరు శత్రువులా! ఒకరినిగుఱించి యెక్కువగా మరియొకరిని గుఱించి తక్కువగా జెప్పవలసిన యవసరము నాకెప్పుడును గలుగదు ఉన్నవిషయ ముగ్గడించుటలో నిగ్గు దేలినవాడను. నీ మేలుగోరి నేనాడిన మాటలలోని తార తమ్యము తఱచిచూడుము. అదేమి చిత్రమోగాని కన్ను దెఱచినది మొదలు రాక్షసవీరులకు స్వర్గముమీఁదనే చూపు.

పద్మా:- హక్కుగలవారి కా దృష్టి సహజమేగదా!

నార:- ఔను. హక్కును గుర్తించినపుడు బాధ్యతయగుడ గమనింప వలయును. అంతియేగాని, నీ శౌర్య ధైర్య స్థైర్యముల నెఱుంగని వాడనుగాను. తాడి నెక్కువారి తల తన్నువాడుండును. నీవంటి మహాపరాక్రమశాలి మీవంశమున నిప్పటికిఁ బుట్టి లేదనుట యతిశయోక్తిగాను. కాని, ఇంతవఱకు శ్రీ మహా విష్ణువును జయించినవాడును లేడు.

పద్మా:- ఆ అట్లు దారికిరమ్ము. ఆ కొఱత దీర్చుటకే మేము జన్మించినవారమని నమ్ము.

మ॥ పని లేనందునఁ ద్రుష్టపట్టిన గదాప్రావీణ్య మిప్పట్టునకా బునరుద్ధాసితమై చెలంగఁ గలుఁగుకా బోరాటమారాటమై యినకొటిప్రభతో వెలుంగ శని నే నేకాదశస్థానమం దొనఁగూర్తుకా భళి! ముష్టగంబులను నే నుఱ్ఱుతలూఁగింపనే.

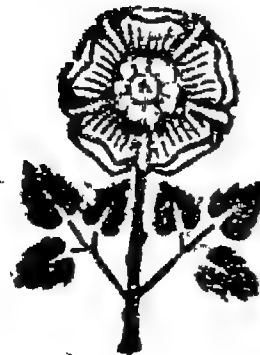
నార:- పద్మాసురా! యుద్ధము సర్వాసర్థములకు మూలము. చెల రేగిన దవాగ్ని ముండ్ల చెట్టునే గాదు; పండ్ల చెట్లనుగూడఁ

గాల్చివేయును. కనికరములేని హృదయము నీరు, కొబ్బరిలేని
నారికేళము. నీకున్న రాక్షసరాజ్యముతో తృప్తి నొందలేవా?

పద్మా:- అది వీరధర్మముగాదు. నీ విట్లాడుట గిల్లి జోలవాడుట.

నార:- నా సదుపదేశము బధిరశంఖన్యాయమైనది. విడువుమన్న
పామునకు, కఱవుమన్న కప్పకు కోపము. కానున్నది కాక
మానదు. మంచిది నేనికఁబోయివచ్చెద.

[చెరియొక దెసకు నిష్క్రమింతురు]

ఓమ్

కుమారవిజయము

(కుమారస్వామి యుద్ధము)

ద్వితీయాంకము

[ఇంద్రుడు—బృహస్పతి ప్రవేశించుచున్నారు]

ఇంద్రుః—ఆర్యా! ఈ స్వర్గసింహాసనాధికారమున నేను మహాభోగము లనుభవించుచున్నట్లు, ఇతరులకుఁ గనఁబడుటయేగాని, నాకు మాత్రమిది మోయరాని భారముగా నున్నది. నూఱుయజ్ఞములుచేసి పొందిన భాగ్యమిది.

బృహః—ఔనౌను. కష్టసుఖములు కావడికుండలు. ఎంత దివ్యైక్రింద అంత చీకటియుంట నైజము. కావడిబరువు మోయువానికిఁ దెలియుఁగాని చూచువారికిఁ దెలియునా? ఇప్పుడివిచారమేల?

ఇంద్రుః—నా యెడమ కన్నదరుచున్నది. స్వర్గపుర ఠాజ్యలక్ష్మి కళాహీనయైనట్లు నా మనస్సునకుఁ దోచుచున్నది.

బృహః—రాబోవు కష్టసుఖముల సూచించు ప్రకృతిచిహ్నములను జ్ఞానవంతులు గ్రహింతురుగదా. నా యంతరాత్మయు నేదో కీడును శంకించుచున్నది ఏమూల ఏ రాక్షసులేమిచేయుచున్నారో.

ఇంద్రుః—మనము పంపిన గూఢచారులు ఇన్నిదినములకైనను దిరిగి రాజాలకపోయిరి. ఎవరిచేనైన బంధింపఁబడిరా? నేటిసభకు దిక్పాలకు లొక్కరునురారు విమానసంచారమా? లేదు? కటా! ఏమికారణము?

బృహ:-నిర్విచారులైన సర్వసుపర్వులను గర్వంబునఁ జెఱుపఁజూచు వారు రాత్రించరులేగదా!

[గానఁబఱచి నారదుఁడు ప్రవేశము]

ఇంద్రు:-[నమస్కరించి] ఈ పీఠ మలంకరింపుఁడు.

నార:- (కూర్చుండును)

బృహ:-ఊరకరారు మహాత్ములు—

నార:- ఏమి మహాత్ములొ... కఠినాత్ముల చేతిలోనుండి బయటబడి నప్పుడుగదా మహాత్ముల గొప్పదనము. ఒకప్పుడు మహాత్ములూరక రావచ్చునుగాని దురాత్ములెప్పుడును నూరకరారు.

బృహ:-[ఇంద్రుని జూచి] వశ్యవాక్కులుగల యీ దేవర్షినోట నర్థ శూన్యముగ నిట్టిమాటలు వెలువడవు. అనవసరముగఁ బ్రకృతిమాత ఋతుధర్మమును వ్యత్యస్తముగఁ బ్రదర్శించునా?

ఇంద్రు:-కార్య కారణ సందర్భమును సూచించుచున్న మీ మాటలలోని రహస్యమును దెలిసికొన నామనస్సు తొందర పడుచున్నది.

బృహ:-నాకును నట్లేయున్నది. తెఱచాటున గానము సేయుచున్న వేషధారిని చూచుటకుఁ బ్రేక్షకులు తహతహపడుట సహజముగదా!

నార:- మేఘవాహనా!

గీ॥ ఓడ యొకప్రక్క- మునుఁగుచునున్న వేళ
సందు ముఖ్యులు వెలివార్త లడిగినట్లు
ఏలికవు దేవలోకార్తి నెఱుంగవైతి
వేయికనులున్న గుడ్డివి వేయునేల?

బృహ:-నారదా! దేవనాథుని దేశభక్తిని — వజ్రాయుధశక్తిని శంకించుచుంటివా?

నార:- నేనుగాదు; జగమంతయు— వినుఁడు. అసురేంద్రునికు మంగళకేళియందు సురస యను కూతురు పుట్టి శుక్రునివలన మామూవిద్య లభ్యసించి మాయ యను పేరుపొందె. ఆమె

మాయాసౌందర్య మాధురీమహిమచే కశ్యపువాకర్షించి వాని
వలనఁ బద్మాసుర సింహవక్త్ర తారకులను మువ్వకుచ్చులం
గనె. పూర్వము బ్రహ్మసేయు యాగమున నందేశ్వరుఁడు
దేవతల సంపదలు చెడునట్లు శాపమిచ్చినసంగతి శుశ్రూషు
గుర్తుంచుకొని యా శాపము నెఱవేర్చుగల సమర్థులు వీరని
గ్రహించి వీరయాగము చేయించె అందు హనుఁడస్త్ర శస్త్ర
ములతో నడిగిన వరము లనుగ్రహించినాఁడు. సహజబలము
నకు వరబలము తోడ్పడుటచే వారిశక్తి నెంతని వర్ణింతును!

ఇంద్రుఁ:-తన కపకారము సేయఁదలంచిన భస్మాసురునకు సైతము
కోరిన వరమిచ్చిన మహాదేవుఁడు వీరికీయకుండునా? అడుగని
వానిదే పాపము.

బృహః:-వృత్రాసుర- బలాసుర- జంభాసురాదుల మించినవారా?

నార:- వీరికి వారికిఁగల భేదము హస్తిమశకాంతరము.

ఇంద్రుఁ:-తరువాత?

నార:- తరువాత—

మ॥ అసమాన ప్రతిభా విశేషమహిమాహంకారతక్ జూరూ డా
కసముంజీల్చు భయంకరధ్వనులతోఁ గాలాంతకుండో యనన్
వెస నిర్వక్రపరాక్రమక్రమ జితానేకాః వీరేంద్ర సై
న్య సమేతుండయి దండయాత్రవెడలెం దమ్ముల్ విజృంభింపఁగా.

వెడలి యలకాపురికేగి రూక్షేక్షణంబున యక్షరాజును
భిక్షుకునిజేసి — గంధవతికిరిగి గంధవహుని గర్వమడఁచి—
శ్రద్ధావతికేజని వరుణుని శిబిరము వంగఁజేసి—కృష్ణాంగనకుఁ
బోయి నైఋతిని గతిలేనివానిగా నొనర్చి— పితృపతిని భీకర
ముగనొంచి — అగ్ని తేజమణిని— స్వర్గపురికి రా సమకట్టి
యండె.

ఇంద్రుఁ:-(ధైర్యముతెచ్చుకొని) అటులైన సర్వ సైన్యసమేతుండనై
పుర ప్రాంగణమున నిల్చి సంగ్రామ మొనర్చి గెల్చెద.

మ॥ అతి శీఘ్రముగ దైత్య దానవ బలాహంకార శంఖారవో
 ద్ధతులెల్లం దలక్రిందులై తొలగ మద్వజ్రాయుధాంచత్పభా
 వితతింజూపెద రూపుమాపెద మహా వీరాధివీరుల్ సమి
 ద్దతులంగాంచి ప్రశంససేయఁగ జగత్కల్యాణ మేపారఁగా.

నార:- కట్టివేయవయ్యా దేవనాథా! గుఱ్ఱమును కట్టివేయుము.
 అలవిగానిచోట అధికులమనరాదు. ఆపనికి అదనుకాదని
 చెప్పుటకే నేనింతదూరము వచ్చితిని. సాహసించినను
 ఫలమునక్కదు. సమయమును గమనించి నీ వణఁగిమణఁగి
 యుండుట మంచిది. ఆపైని యుక్తిచే తప్పించుకొనుట
 మఱియు మంచిది.

గీ॥ నలిగియున్నట్టివేళల తొలఁగియుంట
 కరము మేలని బుధులు పల్కంగ వినమె!
 బలములేనట్టితటి మబ్బు పవనహతికి
 తొలఁగిపోవదె తగునోడు దొఱకువఱకు.

బృహ:-ఔను. గ్రహరాజుసైతము సమయము తప్పినపుడు తలయుఁ
 దోఁకయులేని గ్రహములచే బాధపడుచుగదా!

గీ॥ పెద్ద యలవచ్చినప్పుడు వినయగరిమ
 శిరమువంచినఁ పైఁజని విఱిగిపోవు
 వానగాలితాఁకుడు వనస్పతికెగాక
 వంగిపోయిన తుంగ కేభంగమొదవు.

ఇంద్ర:-మునికులతిలకా! ఈకష్టవాఙ్ధినుండి యుద్ధరింప మీ రేసమర్థులు.

నార:- దేవేంద్రా! వర దురహంకార పూరితులైన యీదైత్యులను
 దాఁక మృత్యుంజయునకైనఁ దరముగాదన్న నీకింకేదిదారి?
 పాపపూజ గావించుటయే పరమకర్తవ్యము.

ఇంద్ర:-ఎవనికి?

నార:- తాత్కాలికముగ ... దానవరాజునకు.

ఇంద్ర:-ఆపైని మాకురక్షణగలదా?

నార:- లేకేమి?

సీ॥ శ్రీదేవి యురమునఁ జెన్నాకు కస్తూరి
కోరి యెవ్వనిఁజొమ్మ చేరుమండు
పవను భక్షణచేసి బ్రతుకుచుండెడి శేషు
పాన్పుగా నెవ్వఁడు పవ్వళించు
శత్రుసంహారణకై శంఖ చక్రాదులు
చెలఁగు నెవ్వని నాల్గుచేతులందు
విశ్వంభరాభార విదళనాయత్తుడై
యవతారముల నెవ్వఁడమరుచుండు

గీ॥ యుక్తిచేఁ గార్యసాఫల్యముక్తుఁ డెవ్వఁ
డసురమృగములపాలి సింహంబెవండు
దీనరక్షణకంక్షణ ధీరుఁడెవ్వఁ
డట్టి విష్ణువె రక్షకుఁడమరనాథ!

ఒకవేళనాశ్రీహరికిదాఁటిపోయినచో శ్రీకంఠుఁడున్నాఁడుగదా!

బృహ:- ఇది మొదటినుండియు వచ్చుచున్న యాచారమే.

ఇంద్ర:- ఆచారమో గ్రహచారమో చివరికు నావిచారమునకు
మేరలేదు.

బృహ:- పాకశాసనా! క్షత్రియోచితమైన ధైర్యమేలకోల్పోయెదవు?
మనల రక్షింప నొకప్రక్క మహావిష్ణువు మఱొకప్రక్క
మహేశ్వరుఁడు సిద్ధముగానుందురు. అంధకాసుర త్రిపురాసుర
గజాసురాదులఁ ద్రిలోచనుఁడు సంహరించినది మనమేలు
కొఱకేగదా!

నార:- కాని, ఇప్పుడొక్క సందేహము.

గీ॥ మున్ను దక్షప్రజాపతి జన్మమునకు
శివునిబిలువక దూషణ సేయునపుడు
కాదుకాదని పలుకని కారణమునఁ
గలుగనున్నట్టి కష్టముల్ తొలఁగఁగలన?

ఇంద్రుఁ:-దేవతల యనర్థకములు- రాక్షసుల బలవర్థకములు.

నారఁ:- శిశిరఋతువున ఆకురాలినను వృక్షమునకు వసంతమునఁ జిగురు పట్టకుండునా? ధైర్యమూనుము, మహామేధావియగు బృహస్పతితో యోచించి వలయురీతినివర్తింపుము. నేఁబోయి వచ్చెద (గానలోలుఁడై నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

ఇంద్రుఁ:-గురూ! ఇపుడేది కర్తవ్యము?

బృహః:-సత్యలోకమునకరిగి బ్రహ్మనుగ్రాధించి వీరి మరణోపాయము తెలిసికొనుట మనకర్తవ్యము.

[తెఱలోఁ గలకలము]

సేనకుఁడు:- (రక్తసిక్తాంగుఁడై ప)వేళించి) సురేశ్వరా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. పద్మాసురాదులు సైన్యసమేతులై హఠాత్తుగ వచ్చి పైఁబడ నగర సింహద్వారద్వర్గరక్షకులు మహావీక్షతోఁ పోరుచున్నారు. మనబలముచాలదు. మీ యాజ్ఞకొఱకు నన్నంపినారు.

బృహః:-ఇంద్రా! అంతఃపుర రక్షణము.

ఇంద్రుఁ:-సేవకా! జయంతుని తోడ్కొనిరాఁగలవా?

బృహః:- (ఆతురతతో) వలదు. ఇది సమయముగాదు ఆలసించిన నన్నియుఁ గష్టములే నెమిలికంటనీరుగాఱ వేటకానికిముద్దా?

ఇంద్రుఁ:-భార్యాపుత్రుల విచారించుటకై నను వ్యవధిలేదు....

ఆచార్యా! అటులైన మీరు కుటుంబసమేతులరై, అంతఃపుర స్త్రీలకు జయంతుని తోడ్కొనిపోయి మేరుపర్వతమున నుండుఁడు. సమయమునుగమనించి మిమ్ము గలిసికొనఁగలను.

సేవకా! ఆచార్యాదుల సాఁగనంపి మఱియొకసారియిటురమ్ము.

సేవ:- చిత్తము.

బృహః:-కష్టములందు ధైర్యమువహించుటయే మహాపురుషుల లక్షణము. విషమును విషముచేతనే యణఁచవలయును. జాగరూకతతో వర్తింపుము. సేవకా! రమ్ము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇంద్రుఁ:- (విచారముతో) ప్రేయసీ! శచీ!!

సీ॥ చింతామణీ భద్ర! సింహాసనమున నీ
తోడఁజేరుట నేటితోడ సరియె
మన కుమారుని మంచిమాట లాలించి ము
ద్దాడు భాగ్యము నేటితోడ సరియె
చని నందనమునకు చౌదంతిపై నెక్కి
ఆడు పుణ్యము నేటితోడ సరియె
కల్పవృక్షపునీడ కామధేనువుజాడ
కూడియుండుట నేటితోడ సరియె

గీ॥ వేల్పు వెలయాండు) నిచ్చలు వేడ్కతోడ
పాడి యాడెడు సభ నేటితోడ సరియె
దైవమా! ఎట్టి క్రూర్యంబు దలఁచితీవు
బ్రతికి చెడుమంచు నుడుటను వ్రాసితకట!

సేవ:- (ప్రవేశించి) దేవా! రాక్షసులతోడి యుక్తమనఁగనే యువ
రాజు తోఁకతొక్కిన త్రాచువలె లేచినాఁడు. ఆచార్యుల
వారు తగినరీతిని బోధింప శాంతించినాఁడు. మీరుచెప్పినట్లు
అందఱు రహస్యమార్గమున విమానములో వెళ్ళఁగనే రాక్ష
సులు సింహద్వారమును భేదించి లోనికిఁబ్రవేశించి పట్టణం
బెల్లఁ గొల్లగొట్టుచు - ఎదురువచ్చినవారిని జీల్చుచు కడుం
గడు భీకరాకారులై వచ్చుచున్నారు. దేవర కర్తవ్యము
యోచింపందగు. (నమస్కరించి నిష్క్రమించును)

తెలులొ

భటులు:- రాక్షసరాజా! దేవతలు పాటిపోవుచున్నారు.

పద్మా:- బంధింపుఁడు బంధింపుఁడు. ఓరీ! దితిసుత వైకి!

చ॥ నిలునిలు పాటిపోకుముర! నిర్జరనాథ! నిశాటనాథుడే

తలపడె నింక నెచ్చటికిఁ దాతెదు మత్కరఖడ్గ భ్రత్రుభా

నలఘనకీలజాలమున నాకులు గీకులు చీకులైరి నీ

తల తలుగంగవచ్చితిని తథ్యమ ఈ సురపీఠి వీడుమా!

[నాల్గవచరణము చదువుచు సోదరసమేతుండై పద్మానుఁడు ప్రవేశింప]

ఇంద్రుఁ:-దయచేయుఁడు (ఆసనముఁజూపును)

పద్మా:- (విసపు నవ్వునవ్వి) దయచేయుఁడు—అతివినయము ధూర్త
లక్షణము. ఎంత చల్లనిచూపు!...వానలుగురిసిన వాఁతలు
పోవునా? ఇంద్రా!

ఉ॥ ఉక్కరియున్న రక్కసుల ఉక్కునచిక్కులఁ జిక్కఁజేయుచున్
వ్రక్కలుచేసినాఁడవట వారక దిక్కులకేగు గట్టులన్
తెక్కలు చెక్కినాఁడవట తేడ! పవింగొని వెన్నుచూపకే
నిక్కపు శౌర్యమున్నయెడ నీవ రణంబుననిల్చి గెల్పుమా!

[పద్మాంతమున నింద్రునిచేయిపట్టుకొని ముందుకులాగును]

ఇంద్రుఁ:- (వినయముతో) దానవ సార్యభౌమా! మీ సింహగర్జనము
నకు బ్రహ్మాండభాండములు బ్రద్దలగుచున్నవి. మీ శౌర్య
రసవాహిని కడ్డుదగిలి మరల్పఁగల మహాపర్వతమనా నేను?
కాదు ... కాదు.....మీ యాజ్ఞకు లోబడి స్వర్గమును
బాలింప నాకనుజ్ఞనిండు. కాశ్యపులమగు మన మన్నదమ్ము
లము గదా!

పద్మా:- అన్నదమ్ములమా? ... [నవ్వి] అన్నదమ్ములము! అయిన
మనసంబంధము రక్తసంబంధమా? (వికటముగనవ్వి) సెబాస్!
అదియే మనకుఁ గావలసినది. అట్లులైన “జ్ఞాతిశ్చేదనలేనకి”
మ్మనెడిమాట మనలో నెవరు సార్థకముచేసిరి (తమ్ములవంక
చూచి) అన్నదమ్ములము. పోత్తులు కలుపుకొను తొత్తుల
జిత్తులు—నక్కజిత్తులు—ఇందు అన్నలెవరు? తమ్ములెవరు?
మాలో మేమా? మనలో మనమా? ఇంత సన్నిహితసంబంధ
మింతకుముందేమైనది? మీ అహంకారాగ్నిలో దగ్ధమైనదా?
... అగుఁగాక! ఒకయొంటలో రెండుకత్తులిముడవు. అందిన
జాట్టు...అందకున్నఁ గాళ్ళు. నీచలక్షణము! నల్లనివెల్ల నీళ్ళు
తెల్లనివెల్ల పాలని విశ్వసించెడి మా రాక్షసుల నెన్నిసారులు
మా యోపాయముచే నాశనముచేసినది మా గురువులు
మాకుఁ జెప్పియేయున్నారు.

[సాభిప్రాయముగ సింహవక్త్రుని జూచును]

సింహ:-చెప్పటగాదు ... నూటిపోసినారు. అందువలననే మిమ్ము
నేలఁబెట్టి కాలరాయవలయునని సంకల్పించితిమి.

[తారకునివంకఁ జూచును]

తార:- అనల్పమగు నీ సంకల్పమునకుఁ గల్పాంతమైనను వికల్పము
జరుగదు. వీసికింకను స్వర్గసింహాసనముపై నాశ యున్నది.
అందుల కన్నగారి యాజ్ఞకావలెనట.

సింహ:-ఐనదియాజ్ఞ— యుద్ధమునకు— ఇంచా! ఇక నీ టక్కరి
కూఁత లొకప్రక్కనతొక్కి మా మువ్వురలో నొక్కని
కోరుకొనుము. తక్కిన యిరువురము దూరముగానిల్చెదము.
వినోదమునకై నను బోరాడుము. నీ వజ్రాయుధశక్తి కొంచెము
పరీక్షింపవలయునని మా కుతూహలము. మున్ను పాకాసుర
వృత్తాసుర బలాసురాదులను సంహరించినది యీ వజ్రా
యుధమేగదా? ఏది, ఒక్కసారి మెఱిసింపుము. మించులమించు
నూఱించులఁ గాంచెదము. సంతసించెదము.

పద్మా:- ఆపైని నీసాహసమునకుఁ గనికరించి బహూకరించెదము.

ఇంద్ర:-పగటివేళ కళతగ్గిన చంద్రరేఖవలె నా వజ్రాయుధము నిస్తేజ
మైనది.

ఉ॥ ఎంతటివాఁడ ఘోరసమరేచ్ఛనునిల్వఁగ దైత్యచంద్రమా!
పంతముమీఱ లోకముల పాలనసేయ పరాక్రమించు మి
మ్మింతట నంతటఁ గెలుతుమే వరశక్తియుఁ దోడుబల్క సు
స్వాంతముతో హితుండనయి స్వర్గమునేలెద మీ యనుజ్ఞచే.

నాకోర్కె మన్నింతురేని యైరావతము నొసంగెద.
ఉచ్చైశ్రవము నిచ్చెద. కుబేరునిచే పుష్పకవిమానమిప్పించెద.
రత్నరాజంబులొసంగెద, అనుగ్రహింపుఁడు.

పద్మా:-చాలుచాలు. దాతవు— లంచములిచ్చుటకు. నీ విచ్చుదాఁక—
ఇప్పించుదాఁక పడియుండు పందగాఁడీ పద్మాసురుఁడు. అవి
నా కనుసైగచే స్వాధీనములైనవి. ఇప్పుడు మాకుఁగావలసినది
యుద్ధము.

చ॥ వినయముఁజూపెదేల? కనువిందుగ నీ కదనమ్ము విందుగాఁ
గొనఁ జనుదెంచ నద్ది దృగఁగోచరమైన నినుంద్యజింతుమే
కనుమిక మంత్రుర్ధ భుజగంబువలెన్ నినుఁజేయకుందుమే
దినదినగండ మెట్లుకడతేలునురా యని యేడ్వకుందువే!

సింహ:-అగ్రిజా! యీ పిటికిపంద యుద్ధకుశలుఁడుఁకాడే — మఱి దేని
యందుఁ గుశలుఁడు?

పద్మా:- కష్టముగలిగినప్పుడు కనఁబడ్డవారి కాళ్ళుపట్టుకొని తప్పించు
కొనుటలో అతి కుశలుఁడు. పగతుట గుట్టెఱుంగుటలో నిజ
ముగా అనిమిషుఁడు.

సింహ:-పాపము! బెబ్బలులనడుమ జిక్కిన జింకపిల్లవలె నున్నాఁడు.
పట్టణమువెలువలికి మెడఁబట్టి నెట్టుదునా?

పద్మా:- వలదు. ఈ స్వర్గ రహస్యములు వీనిపలనఁ దెలిసికొనవలెను.
ఇంద్రా! అప్పరసలెక్కడ?

ఇంద్రు:-వారెవ్వరు నాసభకురాలేదు. ఏమైరో వారిసంగతియే నాకుఁ
దెలియదు.

పద్మా:- తెలియదా? నిన్నుఁగూడఁ దక్కిన దిక్పాలకులతోఁ బాటు
బంధించియుంచినఁగాని తెలియదు.

తార:- ఎవఁడురా అక్కడ?

సేవ:- (ప్రవేశించి) ప్రభూ! ఏమిసెలవు?

పద్మా:- బ్రతికిచెడ్డ- వీనిని బంగారుపుసంకెళ్ళచే బంధింపుము.

సేవ:- చిత్తము. [లోనికేగును]

సింహ:-మంచిది. మనయెడ నిది మంచితనమును — వీనియెడఁ
బోయిన రాజ్యకౌరవమును సూచించును.

ఇంద్రు:-ఆహా! నిగ్రహనుగ్రహ సమర్థులు మీరుగాక మఱెవ్వరు?

తార:- ముమ్మాటికి.....మూఁడులోకముల. ఇక నోరెత్తెదవేని
గదతో మొత్తెద.

సేవ:- (ప్రవేశించి బంగారుసంకెళ్ళతో నింద్రుని గట్టివేయుచున్నాఁడు)

ఇంద్రు:-రాక్షసరాజులు మా మాటలనుండి విపరీతార్థములు గ్రహిం
చుట మా దురదృష్టము.

పద్మా:- అతిశూర- అగ్నిముఖ- ఆళివక్త- వజ్రబాహ్వది సురారు
 లారా! మీరు నైమిశారణ్య బదరికావన దండకాటవులంజేరి
 ఋషులంజేరి యజ్ఞ హవిర్భాగములఁ బద్మాసురునకుఁ,
 దత్తోదకులకు నర్పింపుఁడని నామాటగా శాసింపుఁడు.
 కాదన్నవారిని మీ యిచ్చవచ్చినట్లు గావింపుఁడు. పొండు.
 [తాతకుని జూచి] సోదరా!

శా|| వైకుంఠంబున కేగి పట్టణము విధ్వంసంబుఁ గావించి త
 తద్వైకుంఠాధిపు భక్తులం దునిమి భాస్వచ్ఛభతో శ్రీహరిన్
 వీక్షణదాకి కలంచి మించి ఘన దోర్వీర్యంబు చాటింపుమా
 నాకుం దమ్ముడనంగ నొప్పెదవు సన్మానంబునం దారకా!

తార:- కృతార్థుడను. అగ్రజా! నీయాజ్ఞ నాకు నూతనోత్సాహము
 గలిగించినది. నా గదాఘాతమున లోకములు చీకాకుపడవే.
 హరి గిరి లెక్కయా? (పైకిఁజూచి) ఓరీ విష్ణూ!

ఉ|| మగ్గిన తాటిపండ్లవలె మామక వైరుల మస్తకంబులన్
 నుగ్గుగ రాల్చువాడ హరినోటినిడాయు మృగంబురీతి నా
 దగ్గఱ వేఱొకం డనికి ధైర్యముతో నిలువంగ నేర్చు నే
 పగ్గెగనంగ వచ్చెదను పాపి! హరీ! ఇక నెందుజొచ్చెదో.

సింహ:- అగ్రజా! సృష్ట్యాదినుండి యే మహాత్కృష్ట స్థానమునకై
 దేవదానవులు బాహుబాహి పెనంగుచుండిరో యట్టి విశిష్టాధి
 కార శోభితమగు నీ త్రివిష్టపసింహాసన మొక్కసారి మీరధి
 స్థించి మా కన్నులవండువుసేయఁ బ్రార్థన.

పద్మా:- [చిఱునగవుతో సింహాసనమెక్కును]

తార:- శ్రీశ్రీశ్రీ పద్మాసుర సార్వభౌమునకు..... జే
 శ్రీ మాయా తనూజాగ్రజునకు..... జే
 స్వర్గ సింహాసనా ధీశునకు జే

[తారకుడు జే యనునప్పుడు పద్మాసురుడు-ఇంద్రుడు తప్ప తక్కినవారందరు
 'జే' యనవలెను]

తార:- ఇంద్రా! నీవనుము.

ఇంద్ర:- శ్రీ శ్రీ శ్రీ పద్మాసుర సార్వభౌమనకు..... జే

పద్మా:- (సింహాసనము దిగి) సింహవక్త్రా! అనంతర కార్యక్రమ
మాలోచింతమా?

సింహ:- అవశ్యముగ.

తార:- అగ్రజా! సైన్యసమేతుండవై వైకుంఠమున కేగుచున్నాడ.

పద్మా:- మంచిది.

(నమస్కరించి తారకుఁ డెడమవైపునకు నిష్క్రమింప
కుడివైపునకు ముందు పద్మాసురుఁడు తరువాత సింహవక్త్రుఁడు
తరువాత బంధింపబడిన యిందుఁడు తరువాత సైనికులు
నిష్క్రమింతురు) తెఱ.

ఓమ్

కుమార విజయము

(కుమారస్వామి యుద్ధము)

తృతీయాంకము

స్థలము - కీరసాగరము

[పాలసముద్రముపై శేషశయ్య మీద విష్ణువు యోగనిద్రాయందుండ లక్ష్మి తిన్నగా మేల్కొలుపుచుండును. మెల్లగా శేషశయ్య ఒడ్డునకుఁ జేరును. లక్ష్మి విష్ణువులు దిగుదురు]:

విష్ణు:- దేవీ! యోగనిద్రాయందున్న నన్ను నీవుమేల్కొల్పి కారణ మరయకఁ కోపదృష్టి ప్రసరించితిని. ఈ పాలసముద్రమున జాలరులరీతిఁ బడి యీదుచు గోలుచు గోలసేయుచున్న వారెవరైయుండనోవు? అరుగో! మదాంధులగు దానవాధ ములు, పర్వాకాలమునందు క్షణములో వెలువడు ఉసుశృవలె బయలుదేరినారు. కదలించి కదనమునకుఁ కాలుత్రవృటయన నిదియే. :

చ॥ కరుణ యొకింతలేక సురకంటకులై చరియించు వీరలఁ సరగున జంపి దివ్యులకు శాంతి సుఖంబొనగూర్చుకుందునే? దురితముసేయుటే పరమ దోహదమంచు తలంచు రాక్షసుల్ హరియన నెట్టివాఁడో తెలియంగలరిప్పుడె చక్రధారచే.

దేవీ! నీ విచ లోనికేగుము. (లక్ష్మి నమస్కరించి లోని కేగును) దొంగ రక్కసులారా! మీ యంగంబుల పొంగు రణరంగంబున భంగంబొనర్చ కెంగేల చక్రంబుదాల్చి వచ్చు చుంటి. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

తెలువో

తారకాసురమహారాజా! బలవంతుడగు వనమాలి శర జాలంబుచే కాలాంతకునిలీల మనసైన్యంబులఁ గొన్నింటికిని గూలనేసినాఁడు. మిగిలినవారు పొలికలనిం దొలంగి నిలువక వలసఁ ద్రోవఁబట్టినారు. మీ ఆగమనము అవశ్యము అభిలషణీయము. (రక్తసిక్తాంగులై రాక్షసులు పరుగెత్తవలెను)

[తారకుఁడు గదాహస్తుడై ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

తార:- (లోనికిఁజూచి) బౌరా! ఏమి వీరి మనోదౌర్బల్యము!

ఉ॥ కాకులగుంపులోన నొక గడ్డను టిప్పున టువ్వినంత, చీ కాకున లేచిపోవునటు కాల్కొలఁదిం బఱుగెత్తుచుంటిరే వాకొననేమికం బిటికివానికిఁ జావులు పెక్కుమాల్లు—శౌర్యా కరుడైన వానికి లయంబొకమారెగదా తలంపఁగా.

దేగనుజూచిన పావురములవలె నా సైనికులు ఈ భ్రష్టుఁ డగు విష్ణునిబారికి నిలుచుటకష్టంబని ఉక్కుదక్కి పిక్కబలము చూపుచుండిరి. నాయకుఁడు లేనిసైన్యనటన యిట్లుండును గాఁబోలు. ఛీ! అట్లెన్నఁటికినిగాదు. మానహీనులగు వీరికిఁ దగునుగాని మానవంతులెన్నఁడైనను మర్యాదమాసిపోవుట కిచ్చగింతురా? నా శౌర్యవాక్యములచే మరల వీరిని యుద్ధ సుముఖులుగ నొనర్చెద, సైనికులారా! నా సమరధక్మోపదేశ మొక్కింత ఆలకింపుఁడు. సంగరరంగమును వదిలి మీరేల పాటిపోయెదరు? ఆకసమునుండి భూమిపైఁ బడువడగండ్లవిధ మున— సలిలసీనకాసారమధ్యమత్స్యంబులఁగిది— మనతనువు లెప్పుడో మాసిపోవును. ఇట్టిదానికై స్వధర్మమును వీడుట పాడిగాదు నై కుంతవాసకంఠలుంఠనాకుంతితాయుధహస్తుండ నై నేనుండ మీరేల భయపడెదరు? రండు. రాక్షసరాజ్యస్థాపనార్థమై మీ రక్తమును ధారవోయుఁడు. దానవవంశమహాకన్నతీకై మీ ప్రాణములర్పింపుఁడు. దైత్యకులయశశ్చంద్రికను సర్వదిక్టముల వ్యాపింపఁజేయుఁడు. అట్లుకానిచో “అంధకర దీపన్యాయముగా” మీ హస్తములందలి యాయుధములు

నిష్ప్రయోజనములు. ఏనాడుగాని నైరులకు జంకని స్వవంశ
మునకు మాయని మచ్చఁ గూర్పఁ దలంచితిరా? నిలుండు...
నిలుండు.

ఉ॥ ఏల రణస్థలిన్ విడిచి యేఁగెదరిట్లు పదుండు గాజులం
దాలిచి చేతులన్ జెలులదాపున ముచ్చట జెప్పకొందురే?
కూలిన మీకు స్వర్గమొనఁగూడును నా అసిధార గుండియల్
వీలిన రెంటికింజెడిన రేవడులయ్యెదరింకఁ జూడుడీ!

అవిగో! సేనలు నిలిచినవి. వారిడాసి వలయురీతి వర్తింపఁ
జేసెద.

విష్ణు:- (ప్రవేశించి) ఓరీ నీచులారా!

ఉ॥ నీతి దొఱంగి కాయములు నిత్యములంచుఁదలంచివేటుచే
కోతుల రీతి గంతులిడుకొంచును చెప్పకపారిపోయి, యీ
రీతి నియంతృవాక్యముల రేగిన మీ బలశౌర్యధైర్యముల్
చూతము రండు మిమ్మిపుడ చోద్యముగా జముగీముకంపనే?

తార:- (పద్యము చదువుచుఁబ్రవేశించుచున్నాఁడు)

శా॥ ఆలంబందున నాదుసైనికులు నీ యస్త్రాహతిన్ నిల్వలే
కీలీలం బరువెత్తిపోయిరని యోరీ శౌరి! నిర్భీతితో

మేళంబాడెదె? నల్లమేకవగు నిన్మొక్కంగ ఈ సింహమే

కాలాంతంబుగ వచ్చుచుండెఁ గనుమా- గర్వోద్ధతి మానుమా!

విష్ణు:- తారకా! నీవుశూరుడవని నే నెఱుంగుదు. దైత్యారియనెడి
నా సార్థకనామము నీ వెఱుంగుదువా? అవతారంబులనెత్తిన
దెల్ల అసురసంహారమునకే యని తెలియదా? అట్టి నాయట్టి
జగజెట్టితో సంగ్రామంబున కొడిగట్టి నీ గట్టియుసురుల నేల
వీడెను? కొంచెపుబుద్ధిని బెంచి మంచిమార్గమునకు రావించి
మేలెంచి సుఖంబనుభవింపుము. నేఁజెప్పిన వాక్కులు నీమనం
బునకు ఒప్పిదంబులు కావేని తిప్పలుపడక మానవు. నీ అబ్బ
వంటివారు నా దెబ్బకు తబ్బిబ్బులైరి. ఏతత్పరాభవంబున
కాసింపక నీ వెచ్చటెనుండి వచ్చితివో యచ్చటి కేగుము.

తార:- ఓరీ! నల్లవాడా! నీ యెల్లిదవుమాటలిక మెల్లగ చాలిం
పుము. త్రుళ్ళిపడినచో మదీయ గదావండంబుచే ద్రెళ్ళెదవు.
వీరాధిపీకులను జంపితిని విజ్ఞప్తిగుచుంటివా?

నీ! ప్రళయకాలమునాడు ప్రాణభీతినిజెంది
మామగీమునడాగు మగతనంబు

హాలాహలజ్వాల నణవజాలక మహే

శా! యని పఱతెంచు సాహసంబు

దక్షయజ్ఞధ్వంస దారుణంబున వీర

భద్రునింగని పాటు బాహుబలము

మును జలంధరుతోడ మోహరింబును మాని

వలసతోవనుబట్టు వాడితనము

గీ॥ ఎఱుగలేమొక్కో! నీవేల యెఱుగజేయఁ

బూనినాడ విసీ! తల్లి పుట్టినిల్లు

మేనమామకుఁ దెలుపంగఁ బూనినట్లు

చెప్పకొననేల అయ్యయో! సిగ్గుచేటు.

విష్ణు:- వదరుబోతా! నీవ్రాతయెటులుండెనో గాని యెన్నియోరీతుల
నా చేతలదెల్ప నీ బుద్ధిని మరల్పనైతివే! నీమెడపై నెక్కిన
మృత్యుదేవత విననీయదులే. బాల్వంబాదిగ మీ వంశవృక్ష
మను ఛేదించుచున్న యీ విష్ణునిబారికి నిల్చుట నిన్ను
సృష్టించినవానికైన వశమా?

గీ॥ త్రిపురరాక్షస సంహార దీక్షయందు

హరుని శరముగ నేనెగా అరిగినాడ

అరుగుటేగాదు దైత్యుల నాకసమునఁ

బట్టి గుండెలు చీల్చిన జెట్టినేన.

తార: (హేళనగా) ఓహోహో! మా శంకరునకు నీ వొక కొఱము
ట్టుగాడపయోగపడితివా? మారణాస్త్రముగనుపయోగపడుట
కంటె మా యెడ సమ్మోహనాస్త్రముగా నుపయోగ పడు
టలో నీకు ముఱింతశక్తియున్నదేమో! నీవు జగదేకవీరుడవు

గావు. జగన్మోహివీరూపధారివి. నాఁడు రాక్షసులొకపంక్తిగా
దేవతలొక పంక్తిగాఁ గూర్చుండ నడుమ అమృతకలశము
చంకబెట్టుకొని గజ్జెలందియలు ఘల్లుఘల్లుమనిమోగ సురా
సురల తలలూగ నాగకన్యపలె నాట్యముచేసిన శృంగాగరరస
వాహినివి జగన్మోహినివి నీవేగదా! ఏంతమోసము; ఆ వింత
వేసము!

శా॥ నీ ప్రజ్ఞా సుధనీక మాదనుజులఁ - నిర్వీర్యులంజేయఁగా
పాపాచారుల నిర్జరాధములఁగాపాడఁ జగన్మోహినీ
రూపంబీవుధరించి మించితివె ఆరూపంబుతోవచ్చి మ
తోపంబెల్ల శమింప నాట్యకళ నాకుంజూపుమా మాధవా!

విష్ణు:- నాట్యకళగాదు. జగన్నాటకకళనేచూపఁగలను. ఆనాట్యకళ
తోనే మీ భస్మాసురుని భస్మముచేసితిని. అమృతమంద
కున్నను మీ యహంకృతి యింతవింతగ నున్నదే యందిన
నింకెంతగనుండునో. నిన్నగాక మొన్నకన్ను దెరిచినచిన్నవా
డవు. కన్నుబోవునంత కాటుకపెట్టుకొనఁబోకుము.

ఉ॥ చంపితి సోమకాద్యసురసంఘము భంగమునొంది కుంగగా
జింపితి నీదుసైనికుల సంగరరంగమునందునిల్వగన్
జంపెద నిన్నునీహితుల శార్ఙ్గ విముక్త శరాలి, దాసుడఁ

జంపకు నన్నునీవనుచు. సాగిలిమొక్కకయున్న రాక్షసా!

తార:- కార్యశూరునకు వాగాడంబరముండదు. నీచేరక్షింపబడు
చున్న దేవతలందఱు మాచేరిక్షింపబడుచున్నారు. తెలియునా?

మ॥ ఇకనీ మాటలు కట్టిపెట్టుము రణంబెంతేని సాగింపుమా
ప్రకటంబౌను బలాదలంబులు వృథావాగ్వాదమింకేలరా
సకలాశల్ క్షణభంగురంబులయి పో సాష్టాంగదండంబు మా
కొకమార్వెట్టి క్షమింపవేడినను విష్ణూ నిన్నుమన్నింతునే!

విష్ణు:- (కన్నెఱ్ఱజేసి) శ్రుతిమించినది రాగము. తుల్కినయెద్దు
గంతమోయక మానదు.

ఉ॥ కాలులుప్రేలదేల చెడుగా! చెడుకాలము చేరువయ్యె నీ
 నేరములన్ని కూడి యిటునెట్టెను మృత్యువునోటఁ బెట్టఁగాఁ
 గారణమింతలేక యపకారము చేసెడి కూరకర్ములకు
 నే రణమందుఁ గూల్చుటది నిక్కము రమ్మిఁక దుష్టదానవా!
 [ఇరువురు గదలు తిప్పచు లోనికేగుదురు]

తెఱులో

విష్ణు— దుష్టదానవ కంఠలుంఠనంబగు మదీయచక్రమును
 విడచుచున్నాను. కాచికోమ్ము.

[చక్రము విడువ ఆది మంటలతో గిరగిర తిరుగుచు తారకుని తాకఁబోవును]

విష్ణు:- (ప్రవేశించి ఆశ్చర్యపడి) కలుషాత్ములకంఠములు ఖండించెడి
 నా చక్రము ఈ తారకునిపై కరిగి వజ్రతుల్యమైనవాని వక్ష
 మున కలంకారప్రాయమైనది.

తార:- (ప్రవేశించుచు)

చ॥ వగవగనేల! వీరులనివార్య బలోదయ యుద్ధధక్కు తె
 ప్పగిదిని అస్త్రహీనుని గృహరహితాత్మకులై రణంబులోఁ
 దెగ నటుకంగనెంతురె? మదిం దలపోసితి నీదుపాటు ఓ
 ఖగ గమనా! శరంబు గొను కాచితి నింకను ధర్మబుద్ధిచే.

విష్ణు:- దైత్యాధమా! నన్నురక్షించునంతవాడవైతివిగా?

శా॥ చక్రంబీగతి వక్రమైనదని నీచా! నిక్కేదే చూడు భూ
 చక్రంబెల్లను దల్లడిల్ల నిక సస్మత్కూర నారాచముల్
 మీకగివ్యాదులతో నినుం బ్రశయకాళీదేవి కర్పింపనే
 యీ కీడ్పాటునకేను నిన్విడునరా యీర్వాసమిత్తత్పరా!

ఇదిగో! ప్రళయాగ్నికణ సన్నిభంబగు నారాయణాస్త్రము
 వదలుచున్నాను. (వింట సంధించును)

తార:- ఇదిగో! పాశుపతాస్త్రమును సంధించుచున్నాను.

(ఇరువురుసంధించివిడువసిద్ధముగా నుండ శంకరుఁడు ప్రవేశించి యిరువుర
 మధ్యనిలిచి చేతులతో వారింపుచు)

శంక:- లక్ష్మీవల్లభా! శాంతింపుము. తారకా! ఆగుము. మీరీ
 రెండ్రాస్త్రముల వదలితిరేని మీ జయాపజయము లట్లుండ

ముందు జగత్ప్రళయము సంభవించును. కావున, లోకముల
మేలెంచి మీమీ యస్త్రముల నుపసంహరించుకొనవల
యును. తారకా! శివకేశవులకభేదమని యెఱుంగుము.

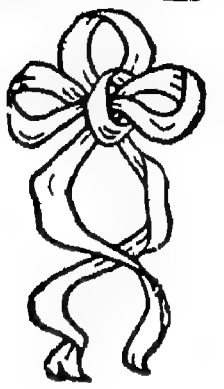
[శంకరుఁడు నెమ్మదిగ జరిగి విష్ణువునకుఁజాటుగనిలువఁ
బడినంతనే తారకుఁడు తలవంచి నమస్కరించుచుండ విష్ణువద్ద
శ్మృడగును. శంకరుఁడు దత్తాత్రేయునివలెఁ ద్రిమూర్త్యాత్మక
రూపము ధరించుడు. కుడిభాగమున విష్ణు వెడమభాగమున
బ్రహ్మ మధ్య శంకరుండు ప్రకాశింపవలెను. తారకుఁడాశ్చర్య
పడి తలవంచి నిమిలితనేత్రుఁడుకాగా క్షణములో విష్ణు
శంకరులు వేర్వేరుగా యథాస్థానములనుండ తారకుఁడు
నమస్కరించి నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

(తెఱ)

కుమార విజయము

(కుమారస్వామి యుద్ధము)

చతుర్థాంకము

ప్రథమరంగము

స్థలము - సత్యలోకము

[సోఽస్వతీ బ్రహ్మాల మందిర సింహద్వారముచుట్టు రత్నములు వెలుగుచుండును. తలుపులు వేసియుండును. నారదుడు నృత్య గానలొలుండై సమీపించుచుండ ద్వార రక్షకులు నారదునకు నమస్కరించుచున్నారు.]

నార:- ఎండలోనడచు బాలసారికిఁ జలి పందిరివలె లోకములోఁ దిరిగి తిరిగివచ్చిన నాకు ఈ బ్రహ్మ మందిరమెంతో హాయి గూర్చినది. ఇది పరమ భక్తులకుఁ గళ్యాణదుర్గము. పరమ హంసలకు అపవర్గము. [చిటునగవు] ఇది నిర్మలత్వమునకు నిలయము. ఆనందమున కాలవాలము. అరిష్టద్వర్గములకు దూరము. అజ్ఞానమునకు భారము. ఆశలేని వారందుకొను చోటు— అహంకారుల కిది తెఱచాటు. సాకారము నిరాకారమున కొకబాట, అందులకే నిత్యము నా పాట.

సీ॥ ఎవ్వనిసంకల్ప మీ చరాచర సృష్టి

కాది కారణమౌచు నలగుచుండు

ఎవ్వనివాక్కున నింపుగా సొంపుగా

స్వరయుక్తముగ శుభ్రతల్ వఱలుచుండు

ఎవ్వనివాహనం బెలమి పాలును నీరు
వేరుచేసెడిశక్తి వెలయుచుండు
ఎవ్వనిరాణి జ్ఞానేందిరయై వీణ
పలికించి సుఖమెంచి పాడుచుండు

గీ॥ ఎవఁడు వెలుఁగును స్థిరమైన యెఱుకగలుగు
నచల యోగీశ్వరుల సహస్రారమందు
నట్టి పరమాత్మ రూపు నే ననవరతము
కొలుతు మనసారఁ గలుషపుఁ గలఁతదీఱు.

[సింహద్వారముదగ్గఱ మోకాళ్ళపై నిలిచి నమస్కరించుచు]

ఓ కమలాసనా! నీ దివ్యస్వరూపము చూడవచ్చిన యీ
బిడ్డ నొక్కసారి యనుగ్రహింపుము (గానము)

[మనుష్యులు కూర్చుండఁదగినంత పెద్దవిగా రెండు తెల్లతామరలు
ఎత్తుగానుండవలయును. వానియాకులు, కాడలు స్పష్టముగాఁ గనఁబడు
చుండవలెను. ఆ రెంటినడుమ పెద్ద రాజహంస యుండవలయును.
ఆరెండుపూలపై సరస్వతీ బ్రహ్మలు కూర్చుండవలయును. నారదునిపాట
పూర్తికాఁగనే తలుపులు తెఱచినట్లు తెఱ రెండుగా విడిపోవలయును.
అప్పుడు సరస్వతీ బ్రహ్మలు ప్రత్యక్షమగుదురు.]

బ్రహ్మ:-ఆత్మానంద సిద్ధిరస్తు.

నార:- కన్నులున్న ఫలమిప్పుడు కలిగినది. ఈ అనిర్వాచ్యానందము
అనుభవైక వేద్యము ప్రభూ!

సేవ:- (ప్రవేశించి) దేవా! ఇంద్రాదులు మీదర్శనమునకై ద్వారము
కడ వేచియున్నారు.

బ్రహ్మ:-లోనికిఁ బ్రవేశపెట్టుము.

సేవ:- చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

[ఇంద్రుడు బృహస్పతి ఖిన్నపదనులై ప్రవేశించుచున్నారు]

ఇంద్రు:-బృహ:- సరస్వతీ బ్రహ్మలకు నమస్కారము.

బృహ:-ఓ సత్యలోకాధీశ్వరా!

ఉ॥ సృష్టికి ముందొకండవయి సృష్టియొనర్పఁగ మూఁడురూపులై
దృష్టికి నీవ స్త్రీ పురుషదేహములకా ధరియించి కన్పడక

గట్టము నీ మహామహిమ కన్నొని చాట హిరణ్యగర్భ! మా
యిష్టములెట్లు తీర్చెదవో! యీ వొకరుండవేదిక్క కావునూ!

బ్రహ్మ:- శాంతిరస్తు. (శేఠినిఁజూచి) మంచుచేఁ గాంతికనఁబడని
చుక్కలవలె మీ మాఖములు కళాహీనము లైనవేమి?

నార:- ఐనను సూర్యుఁడువలించినప్పుడు పద్మములవలె మీ దర్శ
నమున శోభ నొందుచున్నవి.

ఇంద్రు:- నారదనుహ్నిగూడ సమయమునకుండుట మా భాగ్యము.

బ్రహ్మ:- అష్టదిక్పాలురకు, అమరులకు క్షేమమా?

బృహ:- నూ క్షేమమునకు క్షామముకలిగినది. మీచే, శివునిచేనరము
లందిన పద్మాసురాదులు విప్రంభించి ముల్లోకముల జలించిరి.
వారిఘాతకు ఇంద్రుని వజ్రాయుధము మొక్కవోయినది.
యముని దండము నిస్తేజమై భూమినిద్రవ్వు కట్టవలెనున్నది.
సరుణుని పాశము గరుడమంత్రముచే కట్టఁబడిన పాపైనది.
గదలేని కుబేరుసేచేయి కొమ్మలు నఱకిన చెట్టువలె నున్నది.
పడఁగొట్టుదురను భీతిచే దివ్యవిమానములు తిరుగవు. ఆకాశ
గంగలోని తామరలన్నియు వారి దిగుడుబావులలో చేరినవి.
సముద్రుఁడు రత్నరాజముల నేరికొరి కాన్క-గా సమర్పించు
చున్నాఁడు. జీవమణులుగల వాసుకి మొదలగు సర్పములు
వారియిండ్లలో నాటిపోని దీపములుగా నుపయోగపడు
చున్నవి. ఉచ్చైశ్శ్రవము వారివాహనమైనది. కల్పవృక్షము
కత్తిదెబ్బలకు గురియగుచున్నది. చెఱలోనున్న దేవతాస్త్రీలు
పద్మాసురాదులు నిద్రించుచున్నప్పుడు మాత్రమే యేడ్చు
చున్నారు. వారిలో తారకుఁడు లోక నాశనమునకుఁ దోక
చుక్కవలె దోచినాఁడుప్రభూ! (విచారముతోఁదలవంచును)

ఇంద్రు:- ఎరుండినప్పుడు పాన్పుగా, కూర్చున్నప్పుడు సింహాసనముగా.
నిల్చినప్పుడు గొడుగుగా నే యుజ్జ్వలాంగునకు సహస్రమణి
గణ ఫణాలంకృతుఁడగు శేషుఁడుపయోగపడుచుండునో యా
మహానుభావుఁడగు విష్ణువువిడిచిన చక్రముగూడ వానికి

పక్షస్థలాలంకారమెనది. కట్టా! మా యిక్కట్టులింకెట్టులఁ దీఱఁగలవు?

బ్రహ్మ:- నీరువెనుకకు మరలుటచేఁ బ్రవాహమున కేదియో యడ్డు తగిలెనని యూహింపవచ్చునుగదా! బిడ్డలారా! నన్నిప్పుడు కోరునదేమి?

బృహ:- వారి మరణము.

బ్రహ్మ అది నాపనిగాదు. విసపుచ్చెట్టైనను దానుబెంచి తానేత్రుంచుట మంచిదిగాదు. ఈశ్వరుడైనను దనచేతులతో వారిని జంపఁడు. ఇంద్ర:- మహాత్మా! మాకింకేదిదారి? తగినసేనాని లేకపోవుటచే దేవతలకీ గతిపట్టినది. ఆ సృష్టి మీ రొనర్చి మమ్ము రక్షింప వలెనని ప్రార్థన.

బ్రహ్మ:- ఆ సృష్టి నావలన జరుగదు. ఈశ్వరాంశసంభూతుఁడు తప్ప అన్యుఁడు వారల జయింపలేడు.

నార:- మహాతపోదీక్షలో నున్న మహేశ్వరునకు సంతానమెట్లు కలుగుచున్నామి!

బ్రహ్మ:- సూదంటురాయచే నినుమునాకర్షించినట్లు పార్వతీదేవి సౌందర్యముచే నీశ్వరుని మనస్సునాకర్షింపవలయును. ఆ శివుని కుమారుఁడు సేనానాయకుడై రాక్షసులఁజంపి బంధింపఁబడిన దేవతాస్త్రీలను విడిసింపఁగలఁడు. ఆపైని మీకు సర్వము శుభమగును.

(బ్రహ్మమందిర సింహద్వారపుతలుపులు వేయవలెను. నాగదాదులు నమస్కరించి ముందుకుఁబోవుచుండ మధ్య మేడతెఱ దింపవలెను.

(నారదుఁడు గానముతో నిమ్మిమింపఁబోవుచుండ నింద్రుఁడడ్డుతగులును.)

ఇంద్ర:- మహాశయా! మీరుకొంచెముసేపుండవలయునని మాప్రార్థన.

నార:- (తలపంకించి) ఆపదలోనున్న వారిమాట యాలకించుట పరమ ధర్మమే. (జనాంతికముగ) నన్నుసాక్షిగ నుపయోగించు కొనుట కిదియొకయెత్తు.

బృహ:-సురకార్యసౌధమునకు శంకుస్థాపన చేయవలసినవాడు
మన్మథుడు.

ఇంద్రు:-ఔను ఆ మనసిజుడొక్కసారి యిటకు వచ్చు,గాక.

మన్మ:-(ప్రవేశించియిందు)నిజూచి) జయము జయము సురనాథునకు.

ఇంద్రు:-దిగ్విజయము మన్మథునకు.

బృహ:-స్వాగతము రతీధవునకు. నూటంచు కత్తులరాణించు జోదుల
నొక్కచోఁ గనులపండువుగాఁ గాంచుచున్నారము.

మన్మ:-మూనికులతిలకా! సమస్కారము.

నార:- యశస్సిద్ధిరస్తు.

మన్మ:-(ఇందు)నిజూచి) అనురాగసూచకమైన మీ యాహ్వానము
నకు కారణమరయవచ్చునా?

ఇంద్రు:-(చిటునగవుతో సాభిప్రాయముగ మన్మథునివంకఁ జూచును)

బృహ:-సంకల్పమాత్రమునఁ జనుదెంచిన మీ సరసజ్ఞతను గుర్తించి
సుర సార్వభౌముడు సాదరముగ సహస్ర నేత్రములతోఁ
జూచుచున్నాడు.

మన్మ:-గమనించుచున్నాడను.

నార:- (జనాంతికముగ) అవసరజ్ఞులగు ప్రభువుల కామాత్రమునేర్పు
లేనిచో బండి మొండినడును, కొటలు బీటలువాటును.

బృహ:- ఇతరుల నేదైనఁ గోరునప్పుడు వారేమనుకొందుతో యని
సందేహించుట మృదుల హృదయుల లక్షణము.

మన్మ:-నావంటి యాత్మమిత్రుని విషయమున సందేహమేల గురూ!
మహేంద్రా! నీవు కోరుటయు, నీ మన్మథుడు కాదనుట
యువా? కల్ల.

గీ. అలిగి యెవ్వతె నీ ప్రియుగాండ్రలోన

నిన్ను వేధించుచున్నదో నిజముచెప్పుమ!

ఆమె స్వయముగవచ్చి నీ యడుగులంటి

వేడుకొనఁజేయ నిప్పుడె వెడలువాడ.

లేక నీర్థనచూకరిమింపఁదలచి దైత్య దానవులందెవ్వఁ

దేనఁ దపోదీక్షలోనున్నాఁడా! వానిపేరు జెప్పుము. స్త్రీల బాహు పాశములచే వానిబంధించెద. నాశక్తి ననుమానించుట నన్ను పరాఁశుట, ప్రభూ! ఎక్కుపెట్టిన బాణముచే ముక్కంటినై పరఁగలను. తక్కినవారొక లెక్కయా?

బృహ:- ఇది మాకు వాగ్దానము.

మన్మ:- కాదు. ప్రతిజ్ఞ.

నార:- [జనాంతికముగ] మఱసీల బాగుగా విగియుచున్నది.

ఇంద్ర:- (మన్మథునిభుజముపైఁ జేయివేసి) ఇది నిశ్చయమా?

మన్మ:- ముమ్మాటికి.

నార:- (జనాంతికముగ) పిట్ట వలలోఁ జిక్కినది. ప్రభువులు తమ యధికార సౌధమునకు అన్యుల తను ప్రాణములను మెల్లుగాఁ గట్టుకొందురు.

ఇంద్ర:- మిత్రరత్నమా! ఈశ్వరునిపైనను బాణము విడుతుననుటచే మాపని నీవు పూనుకొన్నట్లే. ఎవరిపైన నా వజ్రాయుధము పనిచేయదో యా తపశ్శాలురపై నీవను నస్త్రము బాగుగాఁ బనిసేయఁగలదు. భూమిని మోయుశక్తిని జూచియే విష్ణువు శేషుని తన శయ్యగాఁజేసికొనె. నీ మహిమ తెలిసికొనియే నిన్నీ పనికిఁ బంపుచున్నారము.

నార:- (జనాంతికముగ) మిన్ను విటిగి మీదఁబడినది. (మన్మథుని జూచి) రతీకళత్ర! విషయరహస్యము నేనే యిక విప్పిచెప్పెదవిను. దాక్షాయణి యోగాగ్నిలో దగ్ధమైనది మొదలు ఈశ్వరుఁడు నిస్సంకల్పుడై మహాతపోనిష్ఠులో నిలిచియున్నాఁడు. దాక్షాయణి పార్వతియనుపేర హిమవంతునకుఁ గూతురుగాఁబుట్టి పరమేశ్వరుని పరిణయమాడఁగోరి తండ్రియొద్దఁజేరి దటియెటిగి భవునిసేవించుచున్నది. ఆమెసేవాదీక్ష వర్జనాతీతము.

గీ॥ శివతపోవేది నిత్యమ్ము-చిమ్మిచల్లి
విరులు దర్భలు తోయముల్-వేగఁదెచ్చు
పార్వతీదేవిశ్రమమెల్లఁ బాయుచుండు
శివశిరశ్చంద్రిచంద్రికా-శీతలమున

కాని, మహేశ్వరుని మనసించుకయు మాటలేదు, ఆ మహా
నీయుని తపస్సు చెడఁగొట్టవలయునని ఇంద్రాదులు నిన్ను
గోరుచున్నారు.

మన్మః:-శివతపోభంగమా? అబ్బా! ఇది సింహాఘంటాన్యాయము.

నార:- ఏన్యాయమో! లోకమంతయు నన్యాయము. కాలుజాతినఁ
తీసికొనఁగలముగాని నోరుజాతినఁ తీసికొనలేము.

మీనకేతనా!

గీ॥ నోటివ్హాటలు నూతైన నుడువవచ్చుఁ
గార్యసాఫల్యమునఁగాదె కలుగుఘనత?
చెప్పనంతటి సులభంబె చేయుటనిన?
దూకుమనువారు తోడుగ దూకఁగలరె?

ఉ॥ ఐనను నాభీతప్పక మహాత్ములు వారలజీవితంబు లే
మైననుగాని లోకమునకంతకు మేలొనగూర్చుటొక్కటే
భానికీ గారణంబగును దావకజన్మము స్థానకమ్ముగాఁ
బూనుము దీని; కష్టములు పొందనివాఁడు యశంబుగాంచునే?

మన్మః:-నిజముమనీంద్రా! నిజము, కాలమును గమనింపక యే
కార్యముసేయరాదు. కానిమ్మని కాలకాలునిపైఁ గవియు
దునా? యున్నుచోత్ముఁడు కన్ను తెరిచెనేని ముందు నా
కార్యము కాకమానదు. ఊరకుందునా మాటతప్పినవాఁడ
సగుదను. ముందుఁజూచిన నూయి. వెనుకకుఁబోయినగోయి.

నార:- కష్టములు రెండురికములు. విరుద్ధపరిణామముగల యీ రెండును
భగవంతుని యాయుధములు. ఒకటి యగ్నిలోఁ బడిన కట్టె
వలె దుర్మాళ్లు సర్వనాశనమగుటకుపయోగపడును. రెండ
వది పరీక్షాసూచకమై యగ్నిలోఁబడిన బంగారమువలెఁ గలు

షములడంచి కాంతిపెంచును. ఇది సన్మార్గులయందుపయోగ
పడును. కావున, నొకటి విషమయము. రెండవది యమృత
మయము.

బృహ:-మదనా! ఒక్క-మనవి.

గీ॥ వృత్తసంహార మొనరించువేళ నమరు
లెఱిగి యడుగ దధించి వెన్నెముకనిడఁడె?
శివసుతునిగోరి యీపని సేయుదేని
: నీవు కీర్తిగడింతువు నిశ్చయముగ.

మన్మ:-మాటవరుస కనినమాట మీకుఁ బెట్టిదవుఁగోట యైనది.

ఇంద్ర:-రతీకళతా! పద్మాసురాదుల చావు శివునికుమారుని చేతిలో
నున్నదని బ్రహ్మ చెప్పినాఁడు. ఆపని పార్వతీపరమేశ్వరులకు
సంబంధించినదైనను నీ సహాయము గావలయును. నేలయు,
విత్తనమున్నను అంకురమునకు నీరుప్రధానముగదా! కావున,

ఉ॥ ముప్పదిమూఁడుకొట్ల సురముఖ్యులఁ గోరెడివారు-చూడఁగా
నిస్పని ముజ్జగమ్ములది- హింసయుఁగాదది- పూలువాలుగా
నొప్పిన నీ పరాక్రమ గుణోన్నతీ సన్నతి నొందుటబ్రమే!
తప్పక యీ జయంబునన ధన్యుడవయ్యెదవీవు మన్మథా!

మన్మ:-(ధైర్యము తెచ్చికొని) అన్నిటికి నా భగవంతుఁడే గలఁడు.
సురేంద్రా!

మ॥ శరసంధానముసేసి శంకరునిపై సమ్మోహసాద్యస్త్రముతో
పటపింతుఁ- ఘనయోగమెల్లదృటిలో భగ్నంబు గావించు అ
గ్గిరిజాతం దలపింతు:- మోహజలధిక్రీడాద్ధిగావించు- స
చ్చరితుండైన కుమారు జన్మమునకై సాధించు నెక్కార్యముఁ.

బృహ- ఇంద్ర:-తథాస్తు!

(అనుచుండ మన్మథునిపై దేవతలు పూలుచల్లుచుండ నారదుఁడు పాటపాడుచుండ)

తెఱి

ద్వితీయరంగము - శివతపోభంగము

స్తలము - దేవలోకము

[జగన్మోహనాకారులగు రతీ మన్మథులు సమ్మోహనాస్త్రమువంటి కమ్మని
గానముతో శృంగార రసద్యోతకమగు నృత్యముచేయుచు చెరియొక దెసనుండి
ప్రవేశించి కలసి యేకరీతిగాఁ గొంచెముసేపు నృత్య గానములఁ
బ్రదర్శించిన పిదప]

మన్మః:- ప్రేయసీ!

సీ॥ సాగనుగాండ్రకు మంచి సుందరాంగులఁ గూర్చు

బుణ్యాకాలమునకుఁ బొంచిపోంచి

ఎల జవ్వనంబునఁ గులుకు స్త్రీ పురుషుల

మోహసాగరమున ముంచిముంచి

కొమరుఁబ్రాయపునారి కోర్కులు తమి మించఁ

బ్రియ బంధనంబులఁ బెంచిపెంచి

విరహుల హృదయారవిందంబు లరసి నూ

ఱించుల బాకుచేఁ జించి చించి

గీ॥ కామినులచూపు తూపులఁ గలఁచికలఁచి

కలికి వలపుల రతనాలు తొలఁచి తొలఁచి

మదను కేళికి మనసుల మలఁచి మలఁచి

అట నాడింతు జగ మొకనాటకముగ.

రతి:- (మన్మథుని భుజముపైఁ దలవాల్చి) నిన్నెవరాడింతురు?

మన్మః:-నీవే. నా సంకల్పమునకు ఫలస్వరూపిణివి నీవే,

గీ॥ నళినదళనేత్ర! నీచూపు-నాకు తూపు

తరుణి! నీయాట-నాకు రత్నాలబాట

కలికి! నీ యండ-నాకు బంగారుకొండ

నీవులేకున్న-నా కళానిరతి సున్న.

రతి:- నీ రతిలేనిచో నీ రసము నీరసమా మనోహరా? (చిఱుసగ

వుతో శృంగారరస దృష్టిని బతిపైఁ బ్రసరించి) జగన్మోహనా
కారులగుమీరే యాడువానిగొప్పతన మొప్పుకొన్నచున్నారే!

మన్మః:-మృదుమధురహావభావభాసురమైన నీ జీవిత మొక రసగంగా
ధరము సతీ!

రతి:- (కులుకుచు) నా జీవితముగాదు. నీ జీవితమే మధురాతి
మధురము. నీ విల్లు మధురరసముల కిల్లు. నీ ముల్కి మధు
వొల్కు. నీ నారి మధుపాన విహారి. నీ తేరు మధురఫలము
కోరు. నీ సేన మధుమాస కళాప్రదర్శనమున నెఱజాణ.
మధుఁడు నీ మహిత హితుఁడు. నీ మనసు మధురము.
నీ సంబంధ మేది మధురముగాదు నాథా!

మన్మః:-చాలుచాలు. సరససాహిత్యమునఁ దోడ్డికోడల మించఁదలం
చితివా? ప్రకృతిరహస్యమొక్కసారి పలుకఁ దలంచితివా?

రతి:- నిజము పలుకఁ దలంచితి. ప్రకృతిలో సహజసౌందర్యము
మగవారిదే. పశుపక్ష్యాదులలో సైతము మగజాతిదే. క్రిక్కి
రిసినజూలుచే సింహమునకుఁ జక్కఁదనమెక్కువగుచున్నది.
దగదగమెఱయు కోరలచే మగయేనుఁగే సొగసు గుల్కుచు
న్నది. అవయవ సౌందర్యమున నావుకన్న నాఁబోతు మిన్న.
పోతు నెమిలికి మాత్రమే పించము విప్పి నాట్యమాడు భాగ్య
మున్నది. పుంజు రాచరీతితో ముందంజ వేయుచున్నది.
ఇందేదికాదనెదవు నాథా! (చిఱునవ్వు) ఐనను మీరనినట్లు
స్త్రీ జీవితము రసగంగాధరము. కనుకనే శివుఁడు గంగాధరు
డయ్యెను.

మన్మః:-[ఏదియోజ్ఞప్తికివచ్చినట్లు]గంగాధరుఁడు...శృంగారరసము...
ప్రేయసీ! నా శరశ రాసన తూణ తనుత్రాణాదులందీయుము.

రతి:- (తెచ్చి వింటి నెడమబుజమునకుఁదొడిగి యమ్ములపొది కుడి
వీపునకుఁగట్టి పుష్పబాణములు చేతికిచ్చి) ఏదీ ఒక్కసారి
యిటుచూడుము. ఇప్పుడు జగదేకవీరుని వలె నున్నావు. నీ
దివ్యసుందరవిగ్రహము చూడ నారెండుకన్నులు చాలవు.
నిన్ను—

గీ॥ మేల్మీ కరగించి కొక్కాఁలు మెఱుపు నించి
రత్నములు చెక్కి రసములు రాసిబోసి
అమృతమును బూసి సృజియించె నబ్జభవుఁడు
శ్రీ కళాకార! సుకుమార! శ్రీ కుమార!

మన్మ:- నీ దృష్టి తగులునేమో!

రతి:- నా దృష్టి యెప్పుడో తగిలినది.

మన్మ:- తగులకున్న నీ తగులముండునా? దేవీ! ద్వరగావెళ్ళివచ్చెద.

రతి:- ఎచ్చటికీప్రయాణము?

మన్మ:- “ప్రథమకబళే మక్షికాపాతః” — అడుగుబయట బెట్టుచుం
డగనే ఆడువారడుగుప్రశ్న.

రతి:- అధికారముచే గాదుప్రియా! అనురాగముచే.

మన్మ:- ఔనౌను. (చిఱునగవుతో) మంచుమలకు.

రతి:- ఎందులకు?

మన్మ:- దేవతల పనికొఱకు.

రతి:- ఆపని నే వినఁ గూడదా?

మన్మ:- ఇది సమయము గాదు.

రతి:- ఐన నేనుగూడ వచ్చెద.

మన్మ:- ఇది రెండవ యవశకునము. (యోచించి) రతీ! రాఁ దలంచి
తివా? రమ్మ. (నడచి) సతీ! నాచేచాయగఁ జూడుము.

మ॥ అదె కైలాసము- కాశహాసతటినీహారాబ్జడిందీరపా

రద సంకాశము- స్వర్ధునీతట మయూరశ్రీయుతేచ్ఛానటత్

త్రిదశోల్లాసము- దృగ్విలాసము- సదా దీవ్యత్కళాగారస

ర్వదళాశోభిత శర్వవాసము- యశోభాసమ్ము ప్రాణేశ్వరీ!

[నిష్క్రమించి మఱియొక దెసనుండి ప్రవేశించుచున్నారు, ఇప్పుడు హిమాలయ
మసోహరదృశ్యములన్నియు నమ్భతముగాఁ గనఁబడుచుండును]

మన:- దేవీ! ఇందలి మహత్తరమైనప్రదేశములను గనుఁగొనుచుంటివా?

రతి:- చూచుచుంటిని. కాని, ఏప్రదేశము ఎట్టి పుణ్యవంతమై శాశ్వ
తచరిత్రాత్మకంబై సందర్శనమాత్రంబున సర్వపాపవిమోచ

నంబై యలరారుచున్నదో యెఱిగింపుడు.

మన్మః:-ఇప్పుడు సావకాశముగఁ బరికించుటకు వ్యవధిలేదు. కాని, సమీపభూముల విశేషములఁ దెల్పెద. మెల్లఁగా నడువుము.
(నడచి) కలికీ!

ఉ॥ మున్ను భగీరథుండు తనపూర్వులకై తపియించి గంగనీ
యున్నత శృంగరాజముల నుండియ భూమికిఁ దెచ్చినాఁడు- వి
ద్యన్నతయైన శాంకరిని భార్యగఁ గోరు జలంధరాసురున్
గ్రన్నన శంకరుండు తెగఁగాల్చెనిటన్ సెగకంటి మంటతో.

(నడచి) ఇది అఖాతము- అది జలపాతము. ఇవి గండశిల
లు-అవి కొండతలలు. ఇది మానసమునకు బాట- అది సెల
యేటియూట. అది రత్నపు మొలక - ఇది నెలరాలపలక,
అవి వియచ్చరల యానములు. ఇవి యచ్చరల గానములు.
అవి సానువులు- ఇవి వేణువులు. ఆ కెలంకుల కొలంకులు-
ఈ దెస కుసుంభకుసుమవిసరములు.

రతి:- వికారాకారములుగల ఆ విలుకాండ్రోవరో గుర్తింపఁగలరా?
మన్మః:-వారే కిరాతులు. వారి నెత్తివి పికిలిపిట్టల యీఁకలు. మెడలో
నివి పాలపూసలు. కట్టుకున్నవి పారుటాపలు. గుత్తులుగుత్తు
లుగా పడియున్నముత్తెముల వరుసలుగని మత్తగజముల
మస్తకములభేదించిన సింహములజాడ తెలిసికొనివారువేటాడు
చుందురు.

రతి:- (వినుటనభినయించి) ఏదియో గంభీరశబ్దము వినవచ్చు
చున్నది.

మన్మః:-గంగానదీఘోషము. ఇటురమ్ము. (నదిని సమీపింతురు)

రతి:- పరమపావనీ! గంగాభవానీ!

గీ॥ తల్లివోలెను జీవనాధారవగుచు
సకలజీవుల రక్షింపఁ జాలినావు
దేవకార్యాఘ్న నాదేవు కావుమీవు
దేవదేవ జటాసంగ! దివిజగంగ!

[సింహగర్జనమును విని సహింపక నంది అంకెవేయును. అదివిని భయపడి రతి మన్మథుని కాఁగిలించుకొని మెడ వెనుకకుత్రిప్పి చూచుచుండును]

మన్మః-(రతిని దిన్నఁగావదలించుకొని) అబలా! ఏల యీలీల బేల వైతివి? సింహగర్జనమునువిని సహింపక—

చ॥ బసవఁడు అంకెవేసె సిత పర్వతసీమల చాల దట్టమై
మినమినలాడు పచ్చికనుమేసి మహర్భటి కాలుత్రవృచుకొ
బుసలిడుచుకొ విశాలమగు మూపుర మల్లలనాడ గంటలా
కసమున కంటు శబ్దములు గల్గఁజేయ మహద్భుతంబుగా.

మనమింకను చాలదూరము పోవలయును. తొందరగా
నడువుము (నడచి) ఇదియే యీశ్వరుని తపోవనము.

రతి:- ఎక్కడిదీ సువాసన?

మన్మః-ఏనుఁగులు రుద్దుకొనుటచే దేవదారువృక్షములు పట్టలూడి
పాలుగారి పరిమళించుచున్నవి.

రతి:- మనోహరా! ఏమి యీ వన మనోహరత్వము! ఆహా! అంద
మున నందనవనమును గ్రిందుచేసినది.

మన్మః-అకాలమున నా యాజ్ఞ నెరవేర్చుటలో వసంతుఁడుచూపిన
నవ్యకళా మహిమ. అతఁడు నిజమైనహితుఁడు. మల్లెలు
మొల్లలు- సరోజములు సన్నజాజులు- మావులు కోవులు-
మందారములు మాలతులు పుష్పించి యిత్రావుల నెత్తావులఁ
జిమ్ముచున్నవి. మార శరకారుఁడన్న పేరు మాధవున కిప్పుడు
సార్థకమైనది. శుకపికశారికానికరములు పుష్పలతలపై కిల
కిలారవములతో కళకళలాడుచు జయగీతికలు పాడుచున్నవి.
చేతనాచేతనములందును శృంగారరసము పొంగుచున్నది.

గీ॥ ఆఁడులేడికి మగలేడి హాయిఁ గూర్ప
గీరుచున్నది కొమ్ముతోఁ గోరిచేరి
తిన్నఁగాఁ దేటి యొక్కపూగిన్నెలోన
ఆనుచున్నది తేనె యర్థాంగితోడ.

అదిగో! దక్షిణామూర్తియనుపేర సనకాదిఋషులకు
జ్ఞానోపదేశము చేసిన సర్వేశ్వరుని వాసప్రదేశము. దానినే
స్థానాశ్రమమందురు. హరు నెఱుకలేక ఆకల్లాడదు. ఎట్లో
నందీశ్వరుని గనుబ్రామి శీఘ్రమ శివతపోభంగ మొనర్పవల
యు... రమ్ము.

రతి:- (నివ్వెఱపడి) ఇందులకా నీ విటకు వచ్చినది? సమాధి నిష్ఠా
గరిష్ఠుడైన హరునిపైనా శరములు విడుచుట? ఇదియా దేవ
తల ప్రార్థన? వలదు నాథా! వలదు.

మన్మ:- నీవా మాట యనలేదు. నే వినలేదు. తిరిగి చనఁదగదు.
ఫలము గలదు.

గీ॥ అరయు మింతేల-సమ్మోహనాస్త్రలీల

బెదరెదవు చాల-ఇత్తరి భీతియేల?

పొల్లుపోవదు సుమ్ము-నాపూవుటమ్ము

మాట యిచ్చితి బాల-నే మరలఁజాల.

ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతల కధిపతియైన మహేంద్రుని
కిచ్చినమాట తప్పినచో నా తలిదండ్రులగు లక్ష్మీనారాయ
ణుల కీర్తికిఁ గళంకము తెచ్చినవాఁడ నగుదును.

రతి:- ఔను. కాని, ప్రణవనాదమునకుఁ బ్రణయ వినోదమునకు
సుదూరము నాథా! విషయము విషమించెనేని విషమనేత్రుఁ
డు విషకంఠుఁడునుమా! నా కుడికన్నదరుచున్నది. ఇది నిప్పు
తోఁ జెఱలాట, కాదు. అంతియకాదు. అగ్నిపర్వతమును
భేదించుట వలదు.... బలముచాలదు. మరలిపోదము రమ్ము.
... రావా?... రావేని నీవు బాణములు తొడుగుట...
నేను ప్రాణములు విడుచుట.

మన్మ:- నేనీ పనికిఁ దలఁగిన దేవతలకష్టములు తొలఁగవు. నీకుఁదెలి
యదు. పిఱికిమందు పోయకుము. పరోపకారదీక్షతో ప్రాణ
త్యాగమునకై నను వెనుకంజ వేయను.

రతి:- నామాట వినవా పతీ!

మన్మః:-వినను రతి!

రతి:- సందిగ్ధస్థితి. ఆహా ఏమి నీ ధృతి. ఇంకేదిగతి? నా అంతరాత్మ ఆకాశవాణివలె నేదియో యశుభమునే నూచించుచున్నది. అదుగావలఁ బెట్టనీయను. (పాదములంటి) నా మంగళసూత్ర మేలకొ గజగజ వణకుచున్నది. నీ పాదములంటి బ్రతిమాలు చుంటి. విసవా? జీవితేశ్వరా! (మన్మథుఁడు లేవనెత్త)

ఉ॥ ఎన్నఁడు వేడలేదురతి యేటికి నేటికిఁ గాళ్ళ వ్రేళ్ళపైఁ దిన్నఁగవ్రాలి జాలిమెయి దేవరప్రార్థన సేయుచున్నదో యెన్నఁగలేవ? ఏటికెమరీదుటమేలొకొ! అఁడుదాని మాటన్నను లెక్క-సేయవు కదా! మితిమించినధర్మమొప్పునా? (కన్నీరువిడుచును)

మన్మః:-అత్యవసర సమయమునఁ దెలివిగలస్త్రీ యుపయోగించు నాయుధము కన్నీరు. దేవీ! ఏల నాశక్తి నింకను శంకించెదవు?

గీ॥ చూపు తూపుల యేపున కొపఁగలదె

దేసదానవ మానవ భావజగతి

నిశ్చల సమాధి నిష్ఠలో నిలువకిప్పుడ

భంగపడి యీశ్వరుఁడు నాకు లొంగిపోఁడె?

రతి:- ఆర్యపుత్రా! ఏమి నీ ధైర్యము?

గీ॥ అలరుటమ్మేడ-శూలి నేత్రాగ్నియేడ

రెండు డీ కొన మన జయముండుటేడ?

అన్ని యశుభములని యాడ-నిన్ను వేడ

నలచినచ్చితి నీతోడ-వలపుటేడ!

మన్మః:-దేవీ! ఇక నీ మాటలు నాచెవింజొరవు.

రతి:- (ఆలోచన నటించి) కానున్నది కాకమానదు. ఓ దేవత లారా! మీరందఱు నా పతికి శుభాశీస్సులు పంపుఁడు.

మన్మః:-ఇటురమ్మ. [నడతురు. మధ్య తెఱితిలఁగ నించుకమూలగ కొంచెము దూరమునఁ దనోనిష్ఠయందున్న శంకరుఁడు కనబడుచున్నాఁడు]

మన్మ:-దేవీ! నీవిక నొక్కయడుగు ప్రక్కకుఁ దొలఁగుము.

[రతి ప్రక్కకుఁ దొలఁగి చాటుననుండును]

మన్మ:-ఈప్రదేశమంతయు నందీశ్వరుని యాజ్ఞచే నెంతప్రళాంతముగ నున్నది! చెట్లు కదలవు. తుమ్మెదలు రొదసేయవు. జంతువులు సంచరింపవు. ఈవనము పటమున వ్రాయఁబడిన బొమ్మవలె నిశ్చలముగా నున్నది. (శంకరునిజూచి) ఆహా! పరమేశ్వరుని దర్శనమునఁ బావనుఁడనైతి. ఔరా! ఏమి యీ మహానుభావుని తేజము! దేవదారు వృక్షముక్రింద పులితోలు పఱచుకొని కుడిప్రక్క త్రిశూలము నాటి దానికి డమరుకము కట్టి వీరాసనము వేసికొని పాముతో నెత్తి కట్టఁబడిన జడలతోడను, జడలలోనుండి వెలువడు గంగతోడను, గంగనురుగోయనఁ దోచు బాలచంద్రుని తోడను, చెవికిండ్గిలించిన జపమాలతోడను, కనుటెప్పలించుకఁ దెఱచి నాసాగ్రమున లక్ష్మ్యముంచి గాలితేని తావున వెలుఁగుచున్న దీపమునోలఁ బ్రకాశించుచున్న హరునింజూచితి. ధన్యుఁడనైతి. (సరిగఁబరికించి) బ్రహ్మరంధ్రమునుండి లేచిన తపోగ్నికి బాలచంద్రుఁడు వాడిపోవుచున్నాఁడు, పరమశివుని పరివేషము వలదని నన్ను వారించుచున్నది. చూడఁజూడ నా గుండె జారుచున్నది. చేయి వణఁకుచున్నది. బాణము లెట్లు వేయఁగలను?..... ఇది శివతపోభంజనమా? రణరంగమా? (మరలఁజూచి) యోగమును జాలించి కనులించుకఁ దెఱచినట్లున్నది. నంది నమస్కరించి యేడ్చియోచెప్ప శివుఁడు కనుసైగతో నంగీకరించుచున్నాఁడు. (దిగులుపడి తలవంచుచు) కట్టా! ఏమినాకష్టము! (తిన్నఁగాఁ దలయెత్తిచూచి) ఆహా! ఏమి నా అదృష్టము! (పార్వతి పుష్పాదులుతెచ్చి నమస్కరించి శివునిదగ్గఱ పెట్టఁబోవుచుండును) పార్వతీదేవి శివపూజార్థము పుష్పఫలాదులు తెచ్చినది. ఆ తల్లి నడుముతో నా ధనుస్సు వంగుఁగాక! ఆమె చూపుతో నా తూపు ప్రసరించుఁగాక! అర్థ నిమిలిత

నేత్రుడై యాత్మ సాక్షాత్కారమున కుద్యమించుచున్నాఁడా? ఏమైన నగుఁగాక! ఇదియే సమయము. (సమ్మోహనాస్త్రము విడచును) ఆ! కనులుదెఱచి పార్వతివంకఁ బ్రేమతోఁజూచుచున్నాఁడు. ఆమెయు సిగ్గుతో మోమును బ్రక్కకుఁ ద్రిప్పుకొనుచున్నది. ఎదురెదురుగానున్న సింహ వృషభముల ముఖములు వికసించినవి. ప్రకృతిచేఁ బరమాత్మ యాకర్షింపఁ బడుచున్నాఁడు. (పార్వతి యొక్కొక్క వస్తువు శివునిపశ్చేరమునఁబెట్టుచుండును) నాసమ్మోహనాస్త్రము వృధయగునా? మఱియొకబాణము విడచెద, (ప్రత్యాఘాతపాదముతో విడువ సిద్ధముగనుండును)

శంక:- విద్యుత్ప్రవాహమువలె నవ్యక్తమధురానురాగ రసవాహిని నా దేహమున జనించి పార్వతీ ప్రణయపయోధివైపు ప్రవహించుచున్నది. నా తపోభంగము కావించిన దురాత్ముఁడెవఁడురా? అస్మదీయ ఫాలనేత్రాగ్ని జ్వాలాప్రసరణంబున వాఁడు భస్మమగుఁగాక? (ఫాలనేత్రము విప్పును. పార్వతి భయమున నిష్క్రమించును)

ఆకాశమున దేవతలు:- దేవా! మహాదేవా! జయశీలా! కరుణాలవాలా! దేవతలమేలుగోరి శాంతింపుము. అనుగ్రహింపుము.

మన్మ:- (జ్వాలపడుచుండ భయముతో) హతోస్మి... హతోస్మి.

[నేలపైఁబడ జ్వాల చుట్టుముట్టును. శంకరుఁ డద్భుత్యుడగును. అనఁగా మధ్య తెఱ వేయవలెను]

రతి:- (ఆశురతతో) హా నాథా! (మూర్ఛపడి కొంతసేపటికి లేచి) హా జీవితేశ్వరా! నన్నిడనాడి పోవుచుంటినా! ఇంక నాకుదిక్కెవరు? నీవులేనిచో నాకీ దేహమేల? విరాగియైన భోగివలయునె సరాగుంజేయ వలదాగు మాగు మని యెంత నేఁగొట్టుకొన్నను త్యాగంబునఁ బూఁగోలనేసి యుసురులం బాసితే? ఓ దివిజులారా! నాపతిని రక్షింపరేమి? కొఱవితోఁ దలఁగోకి కొనుమని పంపినది మీరేగదా! ఓ పరమేశ్వరా!

ఆ॥ వె॥ పూలవేయ నిన్ను బూజించుటేగదా
 కోపపడిన భక్తు లోపగలరె?
 లోకరక్షకుడని లోక దలంచెనుగాని
 హింస చేసెదవని యెఱుంగడకట!

(చంద్రునుద్దేశించి) తండీ! చందా! నీ వా విషకంశువి
 సహవాసుము చేసిన దానిఫలము చూపితివే. పెరివారినైన
 నిష్ఠారణముగఁజంపుచుండఁ జూడ మనసొప్పదే! నీ వొక్కొంత
 యమృతము చిలికి సజీవుం జేయవేమి! ఇట్టి కఠినాత్ముండ
 వగుటఁజేసియే విరహిణీజన సంతాపకచుండవై వారిచేఁ దిట్లు
 తిని వదియాలువొక్కలగుచు సిగ్గులేక కళకళలాడుచుంటివి.
 ఛీ! నిన్నికడలఁపరాదు. ఐనవారి నాశ్రయించుటకన్నఁ,
 బడినచోట దేవులాడుటమేలు. (గంగనుద్దేశించి) నిర్మల జల
 తరంగా! గంగా!

గీ॥ ఉంచుకొన్నవాఁడు తలకెక్కించుకొన్న
 వాఁడు నాకేమి యని గర్వపడెదవీవు
 పతికేఁ గట్టముగల్గుచో సతి కృశింపు
 తెఱవ! తెలియు నె నీయట్టి త్రిమ్మరులకు.
 (మగని శరీరముఁజూచుచు) పడినరీతిగా శరీరమంతయు
 బూడిదయై పావురమువలె- ఇంద్రధనుస్సువలె- పలురంగులు
 కలిగియున్నది. ఓ గిరిజామనోహరా! నన్నుఁజూచి లతా
 లలితాంగులు సైతము అంగలార్చుచు పూఁదేనె నెపంబునఁ
 గన్నీరు కార్చుచున్నవే. నీ యెద కరఁగదా?

ఉ॥ పెద్దవు గొంతుకన్ విసపువేగున మాటలనాడెదీవు నీ
 సుద్దిని విశ్వసింపఁదగుచో నిటుసేయుదే! వంశవృద్ధికై
 తద్దయుఁజూచు నా మగని తామసివై మసిచేసితిట్లు నీ
 కిద్ది శుభంబే? నిక్కముగ నేరికి మేలొనరింప కీడగున్.

ఇక నాకేదారిఁ జూపెదవు? అయ్యో! ఆసంగతి నిన్న
 దుగనేల? చెట్టునుబెల్లగించిన దాని చుట్టుకొన్న దీఁగను వేఱ

పెల్లగింపవలయునా? ఇప్పటికే పతినివిడిచి రతి యుత్తరకాల
ముండఁగలిగెనను నింద నొందితి. ఇత్తటి నాకుఁ జితిపేర్చు
వారెవ్వరు? ఓ వసంతుఁడా! నీకైన నాగోడు వినిపింపలేదా?
లేక, నీ చెలికానితోఁబాటు నీవుగూడ బూడిదవైతివా?
కాకున్న నేల కాన్పింపవు? కష్టములో ఆదరింపని బంధుత్వము
స్నేహము నిజమైనదగునే?

వసం:- (ప్రవేశించి) అమ్మా!- నీ పలె నేనును నిష్ప్రియోజకుఁడనైతి.
నామిత్రుని చరిత్రమాత్రము పవిత్రమైనది. దేవకార్యమునఁ
గాలు కర్పూరము-దివ్యమంగళ సూచకముగదా!

రతి:- వసంతుఁడా! నా కళాజ్యోతి యారిపోయినది. నా విలాసగతి
ఘాతీపోయినది. ఘా యీ యవస్థనుజూచుట కిప్పుడు
కన్నులుదెఱచితివా? నీ చెలికాఁడు- పూ విలుకాఁడు నాకొక
కాలికఁ బారాణివెట్టి దేవతలు పిలిచిరని యిటువచ్చినాఁడు.
అది పూర్తిచేయుటకు నాదగ్గఱకు రప్పింపుము. కాదేని నా
ప్రియునికడకు నన్ను గొనిపోమ్ము. చంద్రునితో వెన్నెలయు,
మేఘముతో మోటుపును అస్తమించునటుల పతిదేవతలు
భర్తతో నస్తమింతురు. మాకు నీవు పలుమార్లు పూసెజ్జల
నమర్చియుంటివి. ఇప్పుడు చితిపేర్చి యగ్నిముట్టింపుము. పిదప
మా యిరువుర కొకేజలాంజలినిచ్చి కడసారి బంధుకృత్యము
నెరవేర్చుము.

వసం:- పూలుచల్లిన చేతులతో నిప్పులుచల్లవలెనా తల్లీ!

రతి:- అది నీ దోషముకాదు. ప్రకృతిలో నిదియొక విచిత్రధర్మము.
వేనిక నిముసమైన నిలువఁజాల.

వసం:- సాధ్వీమ్మణీ! పరుగెత్తిన పొద్దుగుంకునా! ఎండకాలమున
నీరింకుటకుఁ దల్లడిల్లిన మత్స్యంగన తొలకరినానలచే
గులుకకుండునా? తల్లీ! ఊరడిల్లుము.

రతి:- రాజ్ఞేక్షించిన రక్షించువారెవ్వరు? నాయోధుగడనే కడతేర్చిన
నాకేడ మనుగడ? నీవాలసించుట యపకారముసేయుట.

[పతివైబడి దుఃఖించుచుండును]

వసం:- అమ్మా! నీయాజ్ఞ శిరసా వహించుచున్నాఁడ.

[లోనికిఁగి చితిపేర్చి మండించును]

ఆకాశమున: దేవతలు

దేవదేవా! శివా! నీ నేత్రాగ్నికిఁ బార్వతీదేవిసైతము
భయపడి తన్నుపరాభవించినట్లు భావించి తల్లిచెంత కరుగు
చున్నది. ప్రభూ! విజృంభించిన విద్యుత్తు నెవరుచూడఁగలదు?

ఉ॥ ఈవు దలంచుకొన్న జగమెల్లను నిప్పుగు నీరగున్ శివా!

కావుము మన్మథుకారతిని కారణ జన్ములు వీరు లేనిచో

జీవులు నీరసములగు సృష్టి నశించును లోకనాథ! నీ

సేవలుసేయు దేవతల చింతలుబాపవ దారిఁజూపవా!

రతి:- (నలుదెసలు పరికించి నిరాశతో) దేవతల ప్రార్థనఁగూడ
వృధయైనది. ఇక నా రోదన మరణ్యరోదనమే. ఓ మృత్యుం
జయా! నా ప్రియునిఁ గాల్చిన యగ్నిని చల్లార్చినది నీవ.
అంతకంటె వేయిరెట్లు రగులుచున్న నా హృదయాగ్నిని చల్లా
ర్పలేవా? లేనిచో నాయగ్నితో నన్నుఁగూడ నహింపరావా?
అర్థాంగిని విడుచుటచే నీ పని సగమే పూర్తియైనదని యెఱుఁ
గవా? మేములేనిచో అందము- ఆనందము మందునకైన
దొఱకునా? సృష్టి జరుగునా? కళలు వెలుఁగునా? లోకమంధ
కారబంధురమైపోదా? పత్రివ్రత భర్తనుచేరలేదా? చూడుము.

[దుముకఁబోవ నెదురుగ శంకరుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.

రతి మోకాళ్ళపై నిలువఁబడి శంకరునకు నమస్కరించును.]

శంక:- రతి! నీ పతిభక్తికి మెచ్చితి. నీ వంటి సాధ్వీమతల్లులు లేని
యెడల ప్రపంచము జరుగనేరదు. ఇప్పటినుండి నీ భర్త నీకు
మాత్రము కనఁబడుచు సర్వ సౌఖ్యముల చేకూర్పఁగలఁడు.
ఇతరులకుఁ గనఁబడఁడు. దీన నీకు మేల్గు.

రతి:- ధన్యురాలను.

ఓమ్

కుమార విజయము

(కుమారస్వామి యుద్ధము)

పంచమాంకము

ప్రథమరంగము

స్థలము - పద్మాసురుని భవనము (పానశాల)

[వేశ్యలు నృత్యముచేయుచు నెడనెడఁ బద్మాసురుని పానపాత్రలో మద్యము పోయుచు నతనికి సంతోషము కలిగించుచుందురు. పద్మాసురుఁడు మద్యపానము నేయుచు వేశ్యలతోఁబాటు సంతోషము వెలిబుచ్చుచు, వేశ్యలవంకఁ దీవదృష్టితోఁజూచి వారిని బొమ్మని పైఁగనేయ భయముతో నిష్క్రమింతురు.]

పద్మా:- ఛీ!...మద్యము. ఇదియేమిమధువు? సారసీనము. నిస్సారము. ఆ! మఱచితి. అమృతము సంగతి మఱచితి. ముల్లోకములను జయించితి. ముగ్గురుమూర్తులను మూలలకొదిగించితి. ఇంద్రాద్యఖిలసురలఁ సేవకులఁ గావించితి. వైరి స్త్రీలను బంధించితి. సార్వభౌమత్వమును స్థాపించితి....కాని, యమృతము చిక్కలేదే! అందువలన నా కివియన్నియు నిష్ప్రయోజనములేయని తోఁచుచున్నది. కుచ్చితులగు దేవత లమృతమునెచ్చట దాచిరో ఆ! అచ్చరలు.... రంభ తప్పించుకొని పోయినది. మేనక కానరా లేదు. ఉన్న ఊర్వశి తిన్న గఁగన్ను మొఱగినది.

[విసుట నటించి]

[తెఱలో-చెంచుప్యాట]

ఏలుకో లోకాలు - నాసామీ

ఎవరడ్డు నీకింక - నాసామీ

నీ కీర్తిచంద్రికలు - నాసామీ
 నిఖిలదిక్కులనిండె - నాసామీ
 చెంచుగూడెములెల్ల - పంచినా పనిసేయు
 పెంచిమీసముదువ్వు - నాసామీ
 కంచుకోటలుకట్టు నాసామీ॥

౪॥

వ॥ దొడ్డదొరగారు మారాజుగారు సెలవిస్తే లోపలికివస్తాముదొరా
 [పద్మాసుతుడు సైగచేయ సేవకుడు చెంచులవారిని “రండు” అని పిలుచుచు]
 వాతాపి-ఇల్వలుడు (చెంచువేసములతో ప్రవేశించుచు) మా దొడ్డ
 సంస్థానం... పెద్దదొరగారి మొగానేవుంది రావుకళ-

ఏలుకో లోకాలు - నాసామీ
 ఎవరడ్డు నీకింక - నాసామీ
 నీయండచేతనే - దండిదైత్యులపిండు
 చండప్రచండులై - నాసామీ
 కొండపిండిగసేయు నాసామీ॥

౫॥

సేవ:- ఒరే! చెంచులూ! రాజుగారికి కొంచెము శృంగార రసము.
 వాతా:-చిత్తముదొరా చిత్తము.

పాట

పద్మాసురునిజూడు- చెంచీతా
 బహు సుందరాంగుడే- చెంచీతా
 చుక్కల్లొచంద్రుడే- చెంచీతా
 చూడ చక్కనివాడే- చెంచీతా
 చక్కనీ చుక్కవే- చెంచీతా
 సరసమ్మలాడవే- చెంచీతా
 గుట్టెక్కియాడవే- చెంచీతా
 చెట్టెక్కిపాడవే- చెంచీతా
 గండుకోయిలతోడ- కలిసి కూశావంటె
 నీదె పైచేయానుచెంచీతా-

నిన్నె కొనియాడుదుము చెంచీతా॥

౬॥

పుట్టపొంతననీవు- చెంచీతా
 పొంచి నిలిచుండవే- చెంచీతా
 చెట్టుచాటుననీవు- చెంచీతా
 చేరి మాటాడవే- చెంచీతా
 అలిసీలవేణివి- జలజాతపాణివి
 అందాల రాణివే- చెంచీతా-

సందేహమేలనే- చెంచీతా॥

ప॥

ఏకాంతమధుసేవ- చెంచీతా

ఎంతయానందమే- చెంచీతా॥

ప॥

పద్మా:- ఏదేశమురా మీది?

వాతా:-ఓ మాది వటద్వీపములే సామీ. దేవతలకు రాక్షసులకు
 జరిగిన యుద్ధాల్లో మేము రాక్షసులవై పునిలిచి యుద్ధము
 చేశాం. అందువలన దేవతలు గుర్తుపట్టకుండా వుండడానికి
 ఈ వేషాలతో తిరుగుతున్నాము దొరా.

పద్మా:- (ఆలోచన నటించి) ఏమది? ఈకంతధ్వని మున్న పరిచయము
 గలదిగా తోచుచున్నది. నన్ను మోసముచేయుటకు వచ్చిన
 వారు కారుగదా (ఆలోచించుచు సేవకునికి సైగచేయ సేవకు
 డును తానును వాతాపియిల్వలులకు రెండువైపుల దగ్గటగా
 కత్తులుపట్టియుంచి) నిజముచెప్పఁడు.

వాతా:-రాతికి చక్క-లిగిలేముంది దొరా. ఓ మీ యిష్టమువచ్చిన
 పరీక్ష చేసికోవచ్చు.

పద్మా:- (సేవకునితో) తలగుడ్డలు తీయుమురా.

సేవ:- (వారి తలగుడ్డలుతీసి ఆశ్చర్యముతో) ప్రభూ! ప్రభూ! మీ
 మేనల్లురు- వాతాపీ ఇల్వలులు.

వాతాపి- ఇల్వలుఁడు- మానుగారికి నమస్కారములు.

పద్మా:- (చిటునగవుతో) ఓ హా హా! ఎన్నాళ్ళకెన్నాళ్ళకు- రండు
 కూర్చుండుడు- ఎందులకీవిచిత్ర వేషధారణ?

ఇల్వ:- మీ గూఢ కార్యముగా తిరుగుటకు- దేవతల రహస్యములు తెలిసికొనుటకు.

[వారు పద్మాసురున కిరుప్రక్కలనున్న ఆసనములపై కూర్చుందురు. పద్మాసురుడు సైగచేయ సేవకుడు వాతాపి ఇల్వలులకు గూఢ పానపాత్రలందిచ్చును]

సేవ:- ప్రభూ! మీకుగూడ మధువు....

పద్మా:- ఆ!...మధువు నిఖిల మధురరసనిర్మిత మధువు ఇప్పుడేగదా సేవించినది. ఐనను నా ప్రాణబంధువులైన వాతాపియిల్వలుల సంతోషముకొఱకు మఱియు కొంచెమాస్వాదించెద. ఆ!... ఏదీ... (తీసికొన మువ్వురు త్రాగుదురు)

వాతా:-మామా! ఇదేమిమద్యము. మేము స్లక్షదీప, కుశదీప, క్రౌంచదీప, శాఖదీప, శాల్మలీదీపాదుల దిరిగితిరిగి భారత వర్ష వింధ్యాటవీ సంచారసమయమున అక్కడ ఆటవికులగు బోయలు- కోయలు- చెంచులు- సవరలు.....

పద్మా:- ఆ! ఎన్నిరకములవారున్నా రేమిరా?

వాతా:-ఎన్నిరకాలేమిటిమామా! ఒక్క బోయల్లోనే చెంచుల్లోనే ఎన్నో తెగలవాళ్ళున్నారు. అడవిచెంచులు- గయితచెంచులు- చాసరచెంచులు-పుట్టచెంచులు-ఆటచెంచులు-వేటచెంచులు- ముత్తరాసిచెంచులు- బాసకోయలు- ఒద్దికోయలు- డోలు కోయలు- కాకకోయలు- కమ్మరకోయలు- గుమ్మకోయలు- గుట్టకోయలు- మొదలైన తెగలెన్నోవున్నాయి మామా... తాటికల్లు- ఈతకల్లు- పెంకాయకల్లు- ద్రాక్షసారా-ఇప్పపూ సారా- తాటిసారా- అబ్బో! చెప్పలేనన్నిరకాలపానీయాలు- కుక్కమూతికూజా- కొంగమూతికూజా-బాతుమూతికూజా- కోతిమూతికూజాలతో బహుకరించారు. ఎలావున్నాయిరా యిల్వలా?

ఇల్వ:- ఎలా వున్నా యేమిటి? ఆ తీపు- ఆ డోపు- ఆ ఏపు- ఆ కోపు- ఆ లాహిరీ- వహ్వరే. యెంతనివర్ణించేది మామా!

పద్మా:- మఱి నాకునోరూరునట్లు చెప్పుటయేనా ...

వాతా:-వివిధద్వీపాలనుండి తెచ్చిన మధుకలశాలతో మనపానశాల
యంతయు నింపిపచ్చాము. మదురపండిన తాటిపండులాగా-
అత్తిపండులాగా.....

ఇల్వ:- తెగ మురిగిన కడుగునీళ్ళులాగా....

వాతా:-ఏరోయి- మామగారిని వరుసాడుతున్నావే. నీవలె చెంచుల
వేషంలో ఉన్నాడనుకొన్నావా? ఎంతైనా... పెద్దవాడు-సురా
సురసార్యభౌముడు. తెలుసా?—

ఇల్వ:- ఓ! తెలియకేం. మధ్యమధ్య వరుసైనవాళ్ళతో కాస్త సరసం
ఆడకపోతే సంభాషణ ఉప్పులేని కూరే.

పద్మా:- నిజమేరా యిల్వలా. అదిలేనిదే మజాలేదురా.

ఇల్వ:- సరే! అన్నా ఏమిచెపుతున్నావ్.

వాతా:-మదురపండిన తాటిపండులాగా- అత్తిపండులాగా గమగమ
వాసనేస్తున్నాయి. మీరు కడుపునిండా త్రాగవచ్చు- కావల
సినంత ఇతరులకు పోయవచ్చు-

పద్మా:- మా సోదరి- అజముఖికి కుశలమా?

ఇల్వ:- కుశలమే. ఆమె దొరికిన దేవతాస్త్రీలనెల్ల మాయోపాయ
- మున బంధించి మనచేతిసాలకు చేర్చుచున్నది మామా!

పద్మా:- మీరో?

వాతా:-ఋషులను, దేవతలను బాధించుటలో మాది అందెవేసిన
చేయి. మాయలుపన్నడంలో మనపేరుముందుచెప్పాలి, కాని...

పద్మా:- ఏ మా సంశయము?

వాతా:-అగస్త్యుడట... అగస్త్యుడు... పూర్వము సముద్రమును
ఆపోశనముపట్టి యందుదాగిన అసురులను హంతముచేయించు
టేగాక ఇప్పటికిని మనవారికి అంతులేని అపకారము చేయు
చున్నాడట. అతి సమర్థుడట. అతనిఅంతు కనుగొనుటయెట్లా
యని యాలోచన?

ఇల్వ:- అన్నా? ఆపాయములేని ఉపాయము ఆలోచిస్తామంటివే?

వాతా:-నాకేమి తోచలేదురా! సోదరా!

ఇల్వ:- తోచేదేమిటి! మనము కామరూపులముగదా. నేనొకచక్కని దేవతాస్త్రీ రూపముధరించి యాతనిదగ్గఱ నృత్య గానములు ప్రదర్శించి ఆతనిమనస్సు చల్లగా ఆకర్షిస్తాను. తీరా దగ్గఱకు వచ్చేసరికి బలాత్కరిస్తున్నాడు. నాథా! రక్షించండని కెవ్వన కేకవేస్తాను. చెట్టుచాటునో, పుట్టచాటునో ఉన్న నీవు హఠాత్తుగావచ్చి ఆ ఋషిని అమాంతంగా స్వర్గానికి పంపించవచ్చు. అంతటితో మనపీడా వదలిపోతుంది.

వాతా:-అతడు నన్ను చూడగనే రాక్షసుడనని శంకించి శపిస్తే...

ఇల్వ:- శాపమా గీపమా! ఆ గాబరాలో స్వస్వరూపాన్ని మఱచి క్రిందుమీదాతాడురా,

వాతా:-ఏమో! ఆతడు విశ్వామిత్రుడులాగా ఆకర్షింపబడడేమో-

పద్మా:- ఐతే-వాతాపీ- అంతకంటెమంచిఉపాయము నీవుపన్న లేవా?

వాతా:-అదే చూస్తున్నా మామా- ఒరే! ఇల్వలా! ఋషులను మోసముచేయాలంటే ఋషిరూపాలే ధరించాలిరా!

ఇల్వ:- ఏదో వేశావే యెత్తు- ఏదీ కాస్తరానియ్-

వాతా:-మనవిద్ధరము గురువు శిష్యులరూపం ధరిస్తాము. అతడువచ్చే దారిలో ఆశ్రమం కల్పించి తంబురమీటుచు తత్వాలుపాడు కుంటూఉంటాము. ఆయనరాగానే ఆతిథ్యానికిఆహ్వానిస్తాము.

పద్మా:- ఆహ్వానించినచో హాయిగాతిని వెళ్ళగలడు. ముందు యుద్ధము చేయదలంచి చివఱకు కూతునిచ్చి పెండ్లిచేసినట్లు-

వాతా:-లేదు మామా! ఇక్కడేఉన్నదిమజా! ఇల్వలా! నేను మేకగా మారతాను- నన్నుచంపి యా మాంసము వండిపెట్టు. అతడు తిని బయటికివచ్చి నిలబడగానే శుక్రాచార్యులుగారు చెప్పిన సంజీవనీమంత్రం లోలోనజపించి నన్ను బ్రతికించి నాపేరుతో కేకవేయి. వెంటనే నాతనిపొట్ట చించుకొని బయటకువస్తాను. అంతటితో ఆఘట్టం ముగిసిపోతుంది. గోడలకు చేవులుంట వంటారు. కొంపదీసి ఇదియెవరువినలేదుగదా.

[తెఱిలో నారదుని గానము]

పద్మా:- ఈ జడదారి తనదారిని పోవువఱకు మీ రాగనేల? మీపనికి మీరుపొండు- మీక శుభముగలుగుగాక-

[వాతాపి యిల్వలులు బిత్తఱచూపులతో నిష్క్రమించుచున్నారు]

పద్మా:- వీణామూని... నోరు మాటలాడుచుండ నొసలు వెక్కిరించు చుండును. మ్రింగరానికబళము. (నారదుడు ప్రవేశింప) బహుకాలదర్శనము. సమయమునకే వచ్చుచుందురు. మీ దర్శనభానూదయము లేనిచో వార్తాప్రపంచ మంధకార బంధురము. (వీరముజూపి) దయచేయుడు.

నార:- (కూర్చుండి) నాకు రెండే ముఖ్యమైనపనులు. విశ్వకళ్యాణము నకు సంచారము. ఏకాంతమున నాత్మవిచారము.

పద్మా:- మునీంద్రా! నాకు మద్యము హృద్యముగాలేదు. అమృతము కావలయును. నీవు సర్వజ్ఞుడవు. అది యెచ్చట నున్నదో చెప్పగలవా?

నార:- (నవ్వి) అమృతము కావలయునా? అది లభించుటకుఁ గొన్ని యర్హతలుండవలయునే .. సరి సరి. అమృతమున కేమిగాని ఉన్నమాటయన్న నులుకుండదుగదా!

ఉ॥ ఆమున ముజ్జగంబుల మహార్భటి గెల్చిన పాలకుండ నా కేమని సర్విచారమున నీ గతిఁ గన్నులు మూసికొంటివా? సేమములేని దేవతల చింతలు చిచ్చులుగాఁగ మాటి నీ యాము నడంచునేమో యింకనైనను తెప్పలువిప్పి చూడుమా!

పద్మా:- నేను కన్నులు మూసికొంటినా? ఔను..... మైకముచేత. (వికటముగ నవ్వి) నేను గన్ను తెఱచిన లోకము కన్ను మూయవలయును.

నార:- ఇంకను వెనుకటిధోరణియే. అట్టైన లోకముపోకడ నీవుగమ నించుట లేదన్నమాట! తలతగిలినప్పుడుగదా తడవుకొనుట!

పద్మా:- ఎవరు?

నార:- పద్మాసురుడే! కాయలున్న చెట్టునకేగదా రాళ్ళ దెబ్బలు!

మీ వైకులకు దేవతలు శంకరునకుఁ గుమారుఁడుపుట్టినఁ దమ
కష్టములు తీరఁగలవని నమ్మి తత్కార్యసిద్ధికై మన్మథుని బంప
నతఁడు యోగసమాధినున్న భవునిపైబాణమువేసి యమ్మహా
త్ముని కంటి మంటచే బూడిదయయ్యె.

పద్మా:- (వికటముగనవ్వి) భలీ! మంచి ప్రాయశ్చిత్తము జరిగినది.
చేటవకురా చెడెదవు. తరువాత?

నార:- తరువాత రతీదేవి సతీత్వమువలన మన్మథుఁడు శివునిచే
ననంగుఁడుగా ననుగ్రహింపఁబడియె.

పద్మా:- అరెరే! ఎండినమామిడిని చిగిర్చినదా? పిమ్మట?

నార:- పిమ్మట. సప్తర్షులు పెండ్లిపెద్దలుగనుండఁ దపంబునఁ దన్ను
మెప్పించిన పార్వతిని బరమేశ్వరుండు పరిణయమాడెను.
పంచబాణుండట్లు పంచత్వంబు జెందినను పంచబాణములు
పంచాననునిపైఁ బనిచేసినవో యనఁ గుమారసంభవముగలిగె.
గంగాతీరంబున నబ్బలుండు షడ్కృత్తికల స్తన్యపానముచేఁ
బెరుగుచుండఁ బార్వతీ పరమేశ్వరులువచ్చి కృత్తికా నక్షత్ర
మునఁ గుమారస్వామిని నిశ్చలభక్తితోఁ బూజించినవారలకుఁ
గుమారులుగలుగుదురుగాక యనిదీవించి కుమారు నెత్తుకొని
కైలాసమున కరిగిరి. శుక్లపక్ష చంద్రునివలె దినదినాభివృద్ధి
గాంచు నబ్బలుని శౌర్యంబుగాంచి పద్మాసురుని తలఁదన్ను
వానిఁ దయారుచేసితిమని దేవతలు సంతోషపడుచుండిరి.

పద్మా:- (నవ్వి) ముగ్గురుమూర్తులే మూలలకొదుగ ముక్కుపచ్చలారని
యీ బాలునివలననా ముప్పువాటిల్లుట? ఈ వ్యర్థప్రలాపము
లన్నియు సార్థకములని నిశ్చయించితివా?

నార:- సార్థకమో... నిరర్థకమో! ఎట్లుచెప్పగలను?

పద్మా:- అటులైన నిప్పుడే మదీయ సైన్యమునుబంపి కైలాసమును
ముట్టడించి కుమారుని సంహరించునట్లు చేసెద.

సీ॥ ఆజ్ఞనిచ్చితి నేని హాలాహలాగ్నిని
 అఱచేతితో బట్టి యార్పఁగలరు
 సెలవిత్తునేని వే చెలరేగి మున్నీట
 ముగ్గురుమూర్తుల ముంచఁగలరు
 శాసించునేని దోస్సారంబు దీపింపఁ
 బట్టి జీవుల పండఁగొట్టగలరు
 పొమ్మందునేని నభోమార్గమున లేచి
 పొంగి నూర్చుని దిగమింగఁగలరు
 గీ॥ చెలఁగి కొండలఁ దలక్రిందు సేయఁగలరు
 బాలుడననెంత అవ్వాని బలమదెంత?
 కొట్టి- యరదమునకు నంటఁగట్టి- నాదు
 సన్నిధికిం జేర్పఁగలరు నిస్సంశయముగ.

నార:- తానుబోయినలేదు. తనపేరచీటి. (నవ్వును)

పద్మా:- ఆ! సర్వలోకభయంకరుడగు పద్మాసురునా యొక్క బుడు
 తఁడు సంహరించుట? అసంభవము... ఐనను గోటితో బోవు
 దానికై గొడ్డలియేల? ఇప్పుడేపోయి వానివధింతు.

చ॥ చిటుతని జూపకున్న శశిశేఖరుప్రేవులు పోవులైపడఁ
 బెఱికికెద- రుద్రసైనికుల భీకరలీలవధించి పార్వతికా
 నఱికికెద- కొండనూపెదను- నందిని గిందినిబట్టి కుత్తుకకా
 గొఱికికెద- ముజ్జగంబులను గొంకక చాపగఁ జుట్టివైచెదకా.

[అని గదతోనిష్క్రమించును.]

నార:- మంచిది. పెంచినవాని తల తుగ్గించుటకుఁ బ్రయత్నించుట!
 మంచి పరాభవము జరుగునుపొమ్ము. ఇక దేవాసురులకు
 జరుగఁబోవు యుద్ధము వర్ణనాతీతము.

ఉ॥ ఎన్నగనేల యిట్టి రణమెప్పుడుచూడము కొండకొండ డి
 కొన్నవిధంబునకా విలయ ఘోషమెసంగఁగ వార్ధివార్ధి మా
 రొన్న తెఱంగునకా జగము ఘూర్ణిల్లునట్లుగ దేవ చానవుల్
 క్రన్నన మన్ను మిన్ననక క్రమ్మిన కొధముతోడఁ బోరరే.

[తె అ]

ద్వితీయ రంగము

స్థలము:-వాతాపి యిల్వలుల ఆశ్రమము.

[అకుటింటిముందు లేళ్ళు, అవుదూడలు పరుండి నెమరువేయుచుండును వాతాపి లేడిచర్మముపైన ఇల్వలుఁడు దర్భాసనముమీఁద కూర్చుండిగురుశిష్యులుగనటించురు. తంబురమీటుచు తాళమువేయుచు తత్త్వము పాడుచుండురు.]

ఃఃగేయము - తత్త్వముఃః

అఖిలజీవులకెల్ల- ఆధారభూతమా
ఆత్మరూపముజూడు మనసా
ఆత్మరూపముజూచి- అందుకోగలిగితే
ఆనందమున్నదే మనసా ||నీకు||
ఆశలన్నియుత్రేంచి- అఘములన్నియుత్రుంచి
అచలసిద్ధినిపొందు మనసా
అచలసిద్ధినిపొంద- అఖిలమ్మునీవయ్యే
అలరుభాగ్యముగల్గు మనసా ||నీకు||
పరధనమ్మునుజూచి- పరభామలనుజూచి
భ్రాంతిపొందకెనీవు మనసా
భ్రాంతిపొందితివేని- భ్రష్టమైతిరిగెదవు
పాటించునామాట మనసా ||నీవు||
మాయలోకముజోలి- మరచి నీలోనీవు
పాలసంద్రముచిలుకు మనసా
చిలికితేప్రతిచిన్కు - శివతత్త్వమైవెల్గు
వెల్గులోజేరవే మనసా ||నీవు||

వాతా:-ఓరీ! శిష్యా! ఋషులు-రాజర్షులు-బ్రహ్మర్షులు-మహర్షులు-
జేవర్షులు- కులపతులు మొదలగు వారెవ్వరైన మన ఆశ్రమ
ప్రాంతమునకు వచ్చుచున్నారేమో చూడరా.

ఇల్వ:- చూచుచున్నాను గురూ! అరుగో... మనకు కావలసినవారే
వస్తున్నారు.

వాతా:-అగస్త్యుడేనా?

ఇల్వ:- ఔను.

వాతా:-ఐ తేమహానిశ్చలమనస్సుతో తత్త్వముపాడవలెరా. కూర్చో-
[పరధనమ్మునుజూచి-అనుచరణముపాడి ఆనందముతో మానమువహించినట్లుందురు]

అగస్త్యుడు:- (ప్రవేశించి) ఆహా! ఏమి వీరి నిర్మల తత్త్వజ్ఞానము.
పండిన వేదాంతులనోలె గనబడుచున్నారు. గురుశిష్యులు
కాబోలు. ఇప్పుడిప్పుడు కొత్త ఆశ్రమములు మిక్కిలిగా
వెలయుచున్నవి. మంచిది ఇట్టి ఆశ్రమముల ప్రోత్సహించుట
నాకర్తవ్యము.

వాతా:- (వంగి నమస్కరించి) మహానుభావులు - మహాఋషులు- మా
ఆశ్రమము పవిత్రమైనది. శిష్యా! వారిపాదములుకడిగి వల్క-
లముతో తడియొత్తి తాళవృంతముతో విసరుమురా.

ఇల్వ:- (తత్తరపాటుతో) చిత్తము. చిత్తము. ధన్యుడను. కృతార్థు-
డను. (విసరుచు నమస్కరించి) మంచి పాడియావులున్నవి-
మార్గాయాసము తీరుటకు ఉష్ణధార లాస్వాదింతురాస్వామి.

అగ:- అక్కఱలేదు. అంతకంటె మీ చల్లనివాక్కులే నాశ్రమను
బోగొట్టుచున్నవి. ఆహా! ఏమి మీగురువు శాంతస్వభావము.

ఇల్వ:- ఔనుస్వామి! వారు ఉపనిషదర్థవేత్తలు- మంత్రద్రష్టలు-
ఆశ యేకోశమున లేనివారు- తలచుకొన్న చో మనబోటివార
లను- (తప్పుతప్పు అనుచు చెంపలువేసికొనుచు) కాదుస్వామి!
మాబోటివారలను ఈమాయాలోకమునుండి పూర్తిగాతరింప
చేయగలమహాత్ములు- పేరు సర్వాతీత సచ్చిదానంద పరమ
హంసావతంస స్వాములవారు- వచ్చినవారికెల్ల వేదాంతబోధ
సేయుటయే వీరిపని.

వాతా:- మాశిష్యుని అతిశయోక్తులకేమిగాని-మీరెన్నడుదయసేయని
వారు- మా ఆతిథ్యము దయతో స్వీకరింపవలెననిప్రార్థన.

అగ:- నేను త్వరగావెళ్ళవలయు. దక్షిణసముద్రతీరారణ్యమున
ఋషులు సత్ప్రయాగము చేయబోవుచున్నారట.

వాతా:-స్వామీ! ఇట్టియవకాశము మాకు లభింపదు. మీరీతిధ్యము
తీసికొననిచో మేమిక నిరాహారదీక్షతో మరణింతుము.

అగ:- ఇంత భక్తిశ్రద్ధలతో ఆహ్వానించుచున్న మీ మాటను త్రోసి
పుచ్చుటయు సమంజసముగాదు- కానిండు-

వాతా:-మహాప్రసాదము. ఓరీ! శిష్యా. స్వాములవారిని స్నానమునకు
తీసికొనిపోమ్ము.

ఇల్వ:- చిత్తము. దయచేయుఁడుస్వామీ-(అగస్త్యనితో నిష్క్రమించు
చున్నాఁడు)

వాతా:-మా పాచిక బాగాపాటింది- అడుగో- ఇల్వలుఁడు సంతో
షంగా వస్తున్నాఁడు-

ఇల్వ:- ఏసిన ఎత్తు గుత్తంగానరిపోయిందిరా. ఆయన అనుష్ఠానము
తీర్చుకునేసరికి చాలసేపుపడుతుందట.

వాతా:-ఈ పెద్దఘటము ఒరిగిందంటే మన మామగారు- పద్మాసుర
మహారాజుగారు బలేబహుమతిఇచ్చి నెత్తి నెక్కించుకుంటాడు.

ఇల్వ:- అయితే పిల్లనేమైనా ఇస్తాడురా?

వాతా:-నేను గట్టిగాచెప్పలేనుకాని, బెట్టుచేస్తే ఎలావుంటుందో!
పడుచుపిల్ల మాంచి పాకంలో వుందిరా! చక్కనిచుక్క!
అచ్చంగా రంభనోట్లొనుంచి ఊడిపడ్డట్లే ఉంది. “ఊ”
అన్నాడా మనరొట్టెవిరిగినేతిలోపడ్డట్లే. ఈ ఉల్లాసంలో అసలు
పనిమరచాం. లోపలకుపద- నేను మేకరూపం ధరిస్తాను- పని
చకచక కానియ్-

ఇల్వ:- కనుమూసేసరికి ఐపోతుంది. పద (అనుచు నిష్క్రమింతురు)
[లోపల మేక ఆరుపు వినబడును]

ఇల్వ:- (ప్రవేశించి) అడుగో! సాధ్యవార్చుకుని అగస్త్యుడు వచ్చు
చున్నాఁడు. లోనికి తీసికొనివెళ్ళి భోజనము తినిపించి తీసికొని
వస్తాను. (నిష్క్రమణ)

అగ:- (ప్రవేశించి) భుక్తాయాస మధికముగానున్నది. బలవంతముగాఁ
దినిపించుటచే గాఢోలు.

ఇల్వ:- (ఎదురుగావచ్చి యేదోజపించి) వాతాపీ! (అని అటచును)
 అగ:- (పొట్టలోఁగదలుచున్నట్లు గమనించి) జీర్ణజీర్ణం వాతాపిజీర్ణం
 (అనుచు పొట్టనిమురుకొని దివ్యదృష్టితో సత్యమెఱిగి దర్భ
 పోచలుతీసికొనిమంత్రించి) ఈ కుశప్రహారముచే ఇతఁడు మరణించుఁ
 గాక! (అనివేయ ఇల్వలుఁడు భయంకరముగఅటచిచనిపోవును)

తె ఆ

తృతీయ రంగము - మహాకాళీ దృశ్యము

స్థలము - కైలాసగిరి

[కుమారస్వామి యయ్యెలలో శయనించి యుండును పద్మాసురుఁడు ప్రవేశించి
 గదతోఁ గుమారుని గొట్టఁబోవ వివిధాయుధములతో భయంకరధ్వనితో మహాకాళి
 యడ్డుపడి పద్మాసురునిపై కుటుకఁబోవును]

పద్మా:- (భయముతో) ఆఁ ఆఁ! భయంకరము... అతిభయంకరము.
 కాళీ! మహాకాళీ! ఉత్తేపరక్తకపాలమాలీ! దీర్ఘదంష్ట్రజాతసిత
 మయూఖాళీ! ఆయతనీలచికురపాళీ! దీపితభక్తహృత్ప్రతోళీ!
 భీకరసంహారకేళీ! నిలువుము...నిలువుము. ఈ లీల నేలవచ్చి
 తివి? అబ్బా! చూడఁజాల. కుమారుని రక్షింపవచ్చితివా?
 నీరూపముచూడఁజాల. దండగానున్నతలపుట్టెలు పండ్లికిలించు
 నవియు, నల్లగుడ్డుతిరిగిపోవునవియు, రక్తముచిమ్ముచున్న
 వియు... ఆఁ! అసాధ్యము. అసాధ్యము. బాకులవంటి తెల్లని
 కోఱలనడుమ రక్తమయమగు నాలుక పాముపడగవలెఁ
 జాచినదే! అన్నిచేతులలోఁ జిత్రించిత్రిములైన యాయుధ
 ములు వెలుఁగుచున్నవి ఘోరము, మహాఘోరము.....
 నాహస్తము వణఁకుచున్నదే! గద నిలచుటలేదే! కాళీ! కాళీ!
 చూడుము. నామాయాతంత్రప్రభావంబున నీకుఁజిక్కకుండఁ
 బోయి నిన్ను జయించుటకుఁ దగినయుపాయమాలోచించెద.
 (నిష్క్రమించును)

ఓమ్

కుమార విజయము

(కుమారస్వామి యుద్ధము)

షష్ఠాంకము

ప్రథమరంగము

స్తలము—పద్మాసురుని దర్బారు

[మంత్రిలు, సామంతులు, శుక్రాచార్యుడు, సింహవక్త్రుడు, తారకుడు, భానుకోపుడు, ధర్మగోవుడు ఆసీనులైయుందురు. పద్మాసురుడు సింహాసనమలంకరించుటకు వచ్చుచుండ వందిమాగధులు స్తోత్రపాఠము నేయుదురు]

వంది:- జయము జయము. శ్రీమద్వీర మహేంద్రపుర సింహాసనాధికారా! సకలలోక సంచారధీరా! బ్రహ్మాండ దిక్కటాహ విదీర్ణ వర్ణనాతీతార్ణవ గంభీర సారజ్వేడాకరా! రాజాధిరాజ రమ్యమకుట రత్నద్యుతిచ్ఛటా నీరాజితపాదపంకజా! విజయీ భవ! దిగ్విజయీ భవ!

మాగధ:- ఖరాసి దర్శనమాత్రానంత భయభ్రాంత శరణాగతశాత్రవ పిశాచ కాలభైరవా! అవక్రిపరాక్రిమోపేత లబ్ధ భూచక్రి చంక్ర సంఘర్షితాహిత మత్తమాతంగ కంఠలుంతనకంఠీరవా! విజయీ భవ! దిగ్విజయీ భవ!

శుక్రు:- దానవకుల తిలకా! నీవు పట్టినదెల్ల బంగారము ముట్టినదెల్ల ముత్యమగుటచే దేవతలకు మిక్కిలి కంటకముగానున్నది. కావుననే వాతాపియిల్వల నగన్మృనిచే జంపించిరి. మఱియుఁ గైలాసగిరి వార్తలన్నియు నీకుఁ దెలియుచున్నవిగదా!

పద్మా:- తెలియకేమి! ఇంద్రాద్యమరులు కుమారుని శరణుజొచ్చి
యాతని సేనా నాయకత్వమున మనల జయింపవలెనన యెత్తు
లెత్తుచుండిరట.

శుక్రు:- గాలినొంటలేని తావునకైనఁ బోగల వేగురు వేగులుండ
నైకుల మర్మ కర్మము లెఱుంగుటలో మనకు లోపముండదూ.
అమాయికులనణఁగఁద్రొక్కుటలో నమరులందెవేసిన చేతులు
గాని మీవంటివారి నేమిసేయఁగలరు?

పద్మా:- బహువిధరాజకీయ తంత్రజ్ఞుడగు బృహస్పతి యటు రాజ
గురువుగానుండ నేదియో పన్నాగము పన్నుకుండునా?

గీ॥ కదనమున నెల్లజగములు కదలివచ్చి
డీ కొనినఁగాని నన్ను నోడింపలేవు
ఎన్నివ్యూహములను బన్న నేమిలెక్క
పట్టువిడువను నేన నీ పాదమాన.

ధర్మ:- సకల భువనేశ్వరా! కుమార వీరబాహుల కృత్యంబు లత్యంత
భయంకరంబులు. కార్తికేయుఁడు కారణజన్ముడని త్రిమా
ర్తుల నిశ్చయమట.

శుక్రు:- కారణజన్ముడైనను నిష్కారణముగ మనతో యుద్ధమునకు
సిద్ధపడునా?

ధర్మ:- సిద్ధపడిన మనమేగతి వర్తింపవలయునో దురూహ్యము.

తార:- మంత్రిగారినోట నెన్నఁడు విననిమాట వెలువడినదే. ధర్మ
గోపా! యెంతలో ధైర్యమును గోల్పోయితివయ్యా!

మ॥ శరజన్ముండన జంకనేల? యిపుడీ శస్త్రాస్త్రముల్ చూచు భీ
కరుఁడీ త్మాపతి-సింహవక్త్రుఁడు-మహాకాయుండు క్రొంచుండు భా
నుర దివ్యాస్త్రుఁడు భానుకోపుఁడరరే శూరుల్ ఘనుల్ సైనికుల్
తురగ స్యందన కోట్లుగల్గు మనలకా దూలింపగా శక్యమే?

సింహ:- (పరికించి) ఎక్కడిదారధము! మనోవేగమున వచ్చుచున్నదే.
దానిచిహ్నములన్నియు శివసంబంధముగా వున్నవి.

ధర్మ:- దేవతలెవరినైనను రాయబారిగాఁ బంపిరా?

సింహ:-అగ్గిజా! ఆగ్గిహింపక యొక్క-మనవి వినవేడెద. శుక్రా
చార్యదులుండ మీకు హితోపదేశము చేయఁదగినవాడను
కాదుగాని విషమ విషయమును జ్ఞప్తికిఁదెచ్చెద. శంకరుఁడు
వరమనుగ్రహించు సమయమునఁ దనలోనిశక్తి మాత్రమసా
ధ్యమనియె. ఆ శక్తియే యీ కుమారస్వామిగా జన్మించెనని
నాయంతరాత్మచెప్పుచున్నది. కావున, మంత్రిగారుసూచించి
నట్లు మనము దీర్ఘాలోచనసేయుట మంచిది.

తార:- (జనాంతికముగ) అన్నగారినోటనా యిటువంటి మాటలు.
అలాత పిశాచన్యాయముగ నున్నదే.

పద్మా:- మంచిది. (సింహవక్త్రునిజూచి) ఐన నీ యభిప్రాయమేమి?

సింహ:-సవినయముగ సంధికొడంబడుట మేలని నా నిశ్చయము.

పద్మా:- ఛీ బుద్ధిహీనా! యేమని ప్రేరితివిరా? నిఖిల భువనాధినాథ
మస్తక భాస్వద్రత్న మకుట చుంబిత పాదద్వయుండనైన
నేనొక బాలునకు జంకి సంధిగావించుకొనవలయునా? కొండొక
తూటి యీ మాట నోట రానిచ్చితివేని నిశిత కరవాలంబున
నీ నాలుక ఖండించెద.

శుక్ర:- చానవేంద్రా! శాంతింపుము. నీ తమ్ముడగు సింహవక్త్రుఁడు
నీ యనుయాయుగాని ఆతతాయిగాఁడు. ఇదియేదో వినపు
గడియగా నున్నది. గుప్పిడి విడిపోయిన తిప్పలు తప్పవు.
అడుగో! ఆ రథికుఁడిటే వచ్చుచున్నాఁడు.

[వీరబాహువు ప్రవేశించినంత నీశ్వరదత్తమైన దివ్యాసన. మాకసము
సుండివచ్చి యాతని వెనుకఁజేర దానిపైఁగూర్చుండును. అందఱునాశ్చర్య
పడుదురు. ధర్మగోపుఁడు సింహవక్త్రుఁడు సాభిప్రాయముగ నొకరినొకరు
చూచుకొందురు]

ధర్మ:- శివ భక్తాగ్రగణ్యులరగు మీ పేరడుగవచ్చునా?

వీర:- నాపేరు వీరబాహువు. నా స్వామి కుమారస్వామి. దేవదూత
నై యిటుకు వచ్చినాడను.

[గానలోలుండై నారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

పద్మా:- మహర్షి చంద్రా! ఆ యాసనమలంకరింపుఁడు.

వీర:- (నారదుఁడు కూర్చుండ) దివ్యర్షి సమాగమము సంతోష
దాయకము. శుక్రాచార్య ధర్మగోపాది జ్ఞాన వృద్ధులారా!
సింహవక్త్ర తారక భానుగోపాది మహాయోధులారా!
తక్కుంగల సభాస్థానులారా! సావధాన చిత్తులరై కుమార
స్వామియొద్దనుండి రాయబారిగావచ్చిన నాపల్కులువినుఁడు.
వీరమహేంద్రపుర సార్వభౌమా!

ఉ॥ ఏలితివింతకాలము యధేచ్ఛగ లోకములెల్ల- నింద్రునిం
దోలితి-వెన్నరాని బహు దోషములంబొనరించి, తింక నీ
శీలము మార్చుకొమ్ము పరిశీలనతో- సురరాజు రాజుగాఁ
బాలన సేయనిమ్మసురపాలక! జాలి యొకింత పూనుమా!
మఱియు—

ఉ॥ ధర్మము తప్పఁగాఁదగదు దానవకోటికి దేవతాళికి
ధర్మమే శాశ్వతంబు నిజధర్మమే ముక్తిపథంబు చూడఁగా
ధర్మము తప్పినన్ యశము తప్పును, దప్పును భోగభాగ్యముల్
మర్మమదేల! కాయములు మాయును-మాయునుబంధుసేనలున్.

సురాసురవంశము లాదిలో నొక్కవృక్షమునఁ బూచిన
రెండుపూవులు. ఒక వనమునఁబెరిగిన రెండుప్రాణులు.

నార:- (జనాంతికముగ) ఒకగూటిలోఁబెరిగినను కాకికాకే కోయిల
కోయిలే!

వీర:- ఇదిగమనించి యమరావతీ పట్టణము నింద్రుఁడు వీరమహేంద్ర
పట్టణమును నీవు పరిపాలించుట తగవని మాహితవు. కావున
దేవతలకు సంబంధించినది పూరిపుల్లయైనను నీ విఁక నుంచు
కొనఁ దగదు.

పద్మా:- ఓహో! వీరబాహూ! మహోపదేశముచేసితివి.

ఉ॥ ధర్మముధర్మమంచు బహుధా వ్యధ పొందెదవేల? ఏది నీ
ధర్మము చెప్పుమా మునుపు దైత్యులకిచ్చిరె స్వర్గమేఱఁగా
ధార్మికులైన దేవతలు దాని నటుంచుట పక్షపాతపుం
ధర్మముగాక నీది యొకధర్మమే చాలిఁక గట్టిపెట్టుమా!

శుక్ర:- శౌర్యరసభాసురా! పద్మాసురా! మంచినమాధానమిచ్చితివి.
బుద్ధియందు బృహస్పతిని మించితివి.

వీర:- అసుగాచార్యా! మీరే సురద్వేషమును బురికొల్పిన నిట
మా మాటలఁ బాటించువారెవరు? బుద్ధియందు బృహస్పతిని
మించఁగలవారు మీరు కావచ్చునేమోగాని యీ రాజెన్నఁ
డును గాఁడు. నారదా!

ఉ॥ నీతులనెత్తిచూపి యవినీతుల రూపముచూపి లోక వి
ఖ్యాతికి నోపి రాజగుదునై తగు శుక్రఁడె పక్షపాతపుం
జేతముతోడ నాడ నికఁజెప్పెడిమాటల నొప్పుకొందురే
పాతకమెల్ల పండఁగనె భండనమొక్కటి రాక తక్కునే?

నార:- ఔనాను ఈసు రోసములు పెనుబాములవలె బుసకొట్టు
చున్నవి. తగిన నాగస్వరమూదఁగల యహితుండికుండు కావ
లెను. ఇంతకువిధి బలవత్తరము. ఐనను నా యెఱింగినంత
చెప్పిచూచెద. పద్మ కోమలాకళతా!

చ॥ కొడుకులు తమ్ములుం గురులు కోరిన కృత్యములందు నండగా
నడచుచునుండ నాకు నొకనాఁటికినేనియు లోటువచ్చునే
జడమతులైన దేవతల సంధుల గిందులతోఁ బనేమి యం
చెడఁదఁ దలంపబోకు జయమెల్లపు డొక్కరిపక్షముండునే?

ఉ॥ సంధియొనర్చి యిర్వురకు సంతసముకొనమకూర్పఁగా జగ
ద్బంధువు వీరబాహువు శుభంబుగ నేఁ డిటువచ్చె సత్కృపా
కంధి గిరీశుఁడంపఁ జెలికారపు సంధిభరంబు నీ భుజ

స్కంధమూమీఁద నిల్చినది సర్వము గర్వముమాని పల్కుమా?

పద్మా:- ఋషీశ్వరా! మా యైశ్వర్యమునుమీరునుజూడఁజాలకుంటిరా?

శుక్ర:- అందాశ్చర్యమేమి? ఆతఁడు దైత్యఋషిగాఁడు. దేవఋషి.

నార:- నాకాబుద్ధిలేదు. ఉన్న చో నీ యాస్థానమునకు వత్తునా? మీ
యోగక్షేమములు విచారించునా?

ఉ॥ నీవును సర్వశాస్త్రములు నేర్చినవాఁడవు నీ గురుండు వి

ద్యా విభవాన్వితం డొరులు ధర్మముచెప్పగలారె మీకు-మీ

భావము శాంతి భద్రతల బంధురమై త్రిజగత్ప్రమోదమై
దీననలందినం గలుగదే సుఖమెంతయుఁ గశ్యపాత్మజా!

ఇప్పుడు లోకమట్టుడికి నట్లుడుకుచున్నది.

సింహ:-ఎందులకు?

నార:- మీ స్వార్థమునకు—దేవతల కష్టములకు.

తార:- నీ లోతుపాతు లిప్పటికిఁ దేటతెల్లముగాఁ దెలిసినవి. దేవత
లందఱు స్వార్థరహితులు. రాక్షసు లందఱు స్వార్థపరులు.

ఉ॥ మాయలమారి నారదునిమాటలు నమ్మఁగనేల యగ్రజా!

పాయము నానిమైతి యని పల్కఱుచెప్పిన నొప్పునైతి- వే

న్యాయమొ తెల్లమైనదె యధార్థముగా నిపుడైన నిట్టి య

న్యాయముఁ దెబ్బనారు ఋషుల మనపాలిటి గర్భశత్రులా?

ఈతఁడు మనరహస్యము తెన్ని వైరుల కందిచ్చెనో! తేనెబూసినకత్తి.

నారదుఁడు:-

ఉ॥ కత్తెఱబోనుజిక్కినటుగా నిటనుంటిమటంచు తారకా!

మత్తిలిపల్కఁబోకు మవ-మానమ సుమ్మిదె-చెట్టుగొట్టి మీ

కుత్తుకపైకిదెచ్చుకొను- కూరత తొల్తటినండి యున్న దే

విత్తోకపైన చెట్టొకటి-వేఱుగ నెత్తఱినైనఁ బుట్టునే?

సింహ:-తమ్ముఁడా!ముందువెన్న-లరయక తొందరపడవలదు. ఈఋషి
మహానునీషి.

తార:- కావుననే యింతకాలము యుక్తితో నటించినాఁడు.

శుక్రు:- నారదా! రాక్షసులోడిపోయి యడవులలో నిడుమలు పడు
నప్పుడు దేవతలకిట్టి నీతులెప్పుడైన బోధించితివా?

నార:- అవసరమని తోచినప్పు డెవరికైనను బోధించుటలగ్గు. ఇది
మీకెగ్గుగా నున్నచో నిట నేనుంటఁ దగనివని.

ఉ॥ వాద మిదేల మీరు పగవారివలె మముజూచునప్పు డీ

బోధలు కర్ణ శూలములపోలిక మీకు సహింపరానివౌ

పోదును-కర్మ మేగతులఁ బొందఁగఁజేయునొ-పైత్యరోగికిం

జేదగుఁ బంచదార యనిచెప్పినఁ బేద్దలమాట వ్యర్థమా?

[తేచి పోఁబోవును]

మ॥ ఇటుసూర్యుండటు దోచినకావినను. నే నీమాట ముమ్మాటికి
పటుబాహుబల శక్తిచూపగల దేవవ్రాతమే యున్నచో
ఎటులేనికొ మముగెల్చి పొందదగుగాదే మమ్ము సేవింపనా
అటుగాకొండొకమార్గముండఁ దగదీయార్భాటముకొ మానుమా.

తార:- అగ్రిజా! అదియునుంగాక-

చ॥ కరులు రథంబు లశ్వములు కాల్బలముల్ కడు వేనవేలుగాఁ
బురహార సూనుఁడా నగరభూమికిఁ దోడ్కొనివచ్చి సంధికి
సరగునదూతనంప నతిశాంతము జూపుచు నొప్పుకొన్నచో
శరజునిరాకఁజూచి మదిజంకెను శూరుఁడటంచు నవ్వరే.

వీర:- సాధువు తెన్నఁడు నవ్వరు...నవ్వఁజాలరు.

చ॥ కరము భయంకరంబు- జనకంటక-మున్నత జీవహింసకా
కరము- పరార్థసంగ్రహము- క్షామము సన్నిహితంబు గాన సం
గరము మహాలయంబనుచు జ్ఞానులు దానికి నిచ్చగింతురే
పరమదయావిహీనులగు పాపులకే తృణమాత్ర మారయక.

పద్మా:- ఐన మీరేల యుద్ధమునకు సిద్ధముగానుంటిరి? ఇట్టి శ్రీరంగ
నీతులు మాకును దెలియును. దేవతలు రాక్షసులు ఆజన్మ
విరోధులు. ఐనను నొక యొటలో రెండుకత్తులిముడవు.

ఉ॥ వారలొ మేమొ లోకములు పాలనసేయుట యొప్పుగాని య
వ్వారలు మేమునుంగలిసి పాలనసేయుటకల్ల- వారితోఁ
బోరు పొసంగునా మరలఁ బూర్ణముగాఁ గసిదీర్చుకొందు మీ
తీరున మాటలాడకీకఁ దిన్నఁగ వచ్చినదారిఁ బట్టుమా!

వీర:- దోషాచర సార్వభౌమా! మృత్యువు నీ తలపై నెక్కి తాండవ
మాడుచున్నప్పు డెవరేమి సేయఁగలరు?

చ॥ విషయ వివేకశూన్యుడవు వేయివచింపఁగనేల యయ్యయో
తనయులు బంధువుల్ ప్రితులు తమ్ములు మంత్రులుచత్తురన్న నీ
యునికి యొకింతమార్చి చెవితెరుగ్గవు తగ్గవు తోడులేనిదే
చనదిల రాచపీనుఁగను సామెత యిత్తటి తిత్తవోవునే?

అచార్య!

ఉ॥ ఎందఱు శూరపద్ములు మఱెందఱు తారక సింహవక్త్రు లిం
కెందఱు భానుకోపు లింక నెందఱు క్రొంచులు ధర్మగోపులున్
వందలు వేలు లక్షలుగ వాహినులన్ గడియించివచ్చి మా
స్కందుని దాకి చత్తురు నిజంబు నిజంబిది దైత్యరాడ్డురూ!

భాను:- ఓయీ! నీ పిల్లిశాపముల కిట భీతిల్లువారు లేరు. జనకా!
ఆగ్రహంబుగల్గెనేని యుగ్రునైన నిగ్రహింపఁగల సోదరులుండ
గతజీవుల సజీవులుగఁ జేయంజాలు మహామంత్రవేత్తయగు
శుక్రాచార్యులుండ మనకా యపజయము? ఇంతయేల?

చ॥ సెలవిడిపంపినం దివిజసేనలతోడ గుహుండువచ్చినం
దొలఁగక జట్టుపట్టుకొని తోడ్కొనిరాఁగల సూనుఁడుండఁగాఁ
గలఁగకుండింక-తెడ్డుకలుగంగను జేతిని గాల్చుకొందురే
విలయ సమీరఘోరహతి వ్రీలవె సాలము లొక్కపెట్టునన్.

తార:- సెబాస్! పులిపిల్ల పిల్లికిజంకునా?

వీర:- యావనబలంబున నేల పిచ్చిమాటలాడెదరు?

ఉ॥ మారుఁడు దైత్యహంతక కుమారుఁడు ధీరుఁడు మారమార ధీ
హరుఁడు రౌప్య భూధరవిహరుఁడు నిర్జరకోటిసైన్య సం
భారుఁడు గౌరి గంగల కుమారుఁడు భీకరశక్తి శక్తి దు
ర్వారుఁడు ధాతృదుర్మద నివారుఁడు మీకు శరణ్యుడారయన్.

తార:- మా వైరులజేరినవాఁడు మాకు శరణ్యుడా? కాఁడు. పరమ
శత్రువు. దేవదానవ సార్వభౌమా!

ఉ॥ అజ్ఞనిడన్ సురాసురులనైన వడంకఁగఁజేయునట్టి నా
ప్రజ్ఞఁదలంపరేమి- పసిపావఁడు మొన్నజనించినట్టి స
ర్వజ్ఞతనూజుశీర్షమున వంగనికొమ్ములు వచ్చియున్నవే
ప్రాజ్ఞులు దీనికై యదుదుపాటు వహింతురె తేల్చిచెప్పుమా!

వీర:- ఓయీ తారకా! అజ్ఞానాంధకారమునఁ గన్నుగానవునుమా!

ఉ॥ బాలుఁడు సర్వలోకపరిపాలుఁడు సంతతధర్మచింతనా
శీలుఁడు- నిత్య సత్యపరిశీలుఁడు- కిల్బిష శుష్కి-తాటపీ

పద్మా:- మహాత్మా! పిన్నవానిపల్కుల కింత పెద్దకోపమా! సురసాస్త్రా
జ్యము మాకుఁ బరాక్రమమున లభించినదిగాని దానధర్మ
ముగ వచ్చినదిగాదు.

వీర:- మునీంద్రా! ధర్మనిర్ణయము చేయలేనివాఁడు లేచిపోదగుం
గాని మీ రేలపోవలయు! నే వచ్చినపని పూర్తిగాఁదెల్పునంత
వఱకైన నిల్పుఁడు. అసురవరులారా! హరు వరబలమున
విజృంభించి ధర్మప్రవర్తనలేక దివాకర నిశాకరులు దిక్పాల
కులు పూజనీయులని గ్రహింపక పాదపూజఁ జేయించు
కొనుచు దేవతల నెందఱనో చెఱయందుంచితిరట. వారి నీ
క్షణమ విడిచిపెట్టుఁడు. ఎవరి యధికారము వారికొసంగుఁడు
కాదేని మీకును మాకును యుద్ధముసిద్ధము. అందువిజయము
మాకు సిద్ధాంతమని యీశ్వరపుత్రుండగు కుమారస్వామి
మీతో ముమ్మాటికిఁ జెప్పుమనె.

పద్మా:- ఒక్క యీశ్వరపుత్రుండేగాదు. ముగ్గురుమూర్తుల పుత్రులు
వచ్చినను లెక్కసేయము.

శా॥ ఏమో సంధికివచ్చినాఁడవని నే నీ కొల్వుకూటంబునకొ
స్వామి! రమ్మిట స్వాగతంబనుచు నీ సంభాషణంబెంతయో
యామోదించెదనంచు నీదు మదిలో నాశించితే యెన్నఁడుకొ
మోమోటంబుగ మాటలాడము సుమీ ముక్కంటియేవచ్చినకొ.

వీర:- ఇందు మోమోటంబుగ మాటలాడవలసిన విషయములేదు.
నేనువచ్చినది క్షేమముగోరికాని మీ స్వాగతముకోరి కాదు.
నవాధిక లక్ష ప్రమథగణముతో చతురంగబలముతో మహా
తేజస్వియగు కుమారస్వామి శ్రీ సంధినగరమునకువచ్చినాఁడు.
కాని, ధర్మమాలోచించి నన్ను సంధికిఁబంపినాఁడు. నీవును
శివభక్తి తత్పరుడవు శాంతముగయోచింపుము. పోరు నష్టము
పొందు లాభమని గ్రహించి సంధికి సమ్మతింపుము.

పద్మా:- ఓ దేవదూతా!

కీలుఁడు- విశ్వరూప పరికీర్తనవిలోలుఁడు- పాటఁజూడు భూ
పాలక! అట్టివాఁడు పసిపాపఁడనన్ మదిఁజోద్యమయ్యెడిన్.

భాను:- తండ్రీ! నిజముగా సంధిఁగోరువాఁడైన సమరసన్నాహకుఁడై
రానేల? ఇందునకు శరణ్యుఁడై మనలనేమేమో చేసెదనని
బయలుదేరియుండవచ్చు. ఈఁగఁతెక్కలగాలికి కొండలూఁగ
వని గ్రహించి యా దురహంకారి సంధికుదిరిన మాటలతోఁ
గార్భసిద్ధియగునని యీతనిని బంపియుండవచ్చు. ముందు
వీనినిబట్టి చెఱసాలలోనికి నెట్టినచో అన్నిసంధులు నప్పుడే
తేలఁగలవు.

శా॥ జాలింబూనితిరో ప్రశాంతమతులై సంధింపఁగా వచ్చినాఁ
డేలీలం జెనకంగఁ జూతుమనుచెంతే నాత్మజింతింతురో
కాలాతీతమదేల చూడుమిదె తెక్కల్ వెన్కకుంగట్టి యీ
నీలస్తంభము కంటగట్టెదను దండ్రీ! యాజ్ఞనిప్పింపుమా!

నార:- (జనాంతికముగ) నూఱు కాకులలో నొక కొయిల.

వీర:- (చిఱునగవుతో) భానుకోపా! నన్నుబంధింప మీకుఁగాదు
గదా మీ తాతముత్తాతలకై నను దరముగాదు నన్నుదూషిం
చినఁ బడియుందునుగాని పరమాత్మస్వరూపుండగు కుమార
స్వామిని నిందించిన నే నూరకుండను. ఆపైనిమహాప్రళయము
సంభవించును. దాన మీ వంశవృక్ష మామాలాగ్రముగ
నశించును. లోకములఁ గబళించితిమిగదాయస గర్వపడకుఁడు.

ఉ॥ గాలపు మాంసలేశమునుగాంచి మహాభ్రమ మీను చంగునం
దాలిమితోడ మ్రింగుతటి దానిముదంబునుజెప్ప శక్యమే
జాలరి పిమ్మటన్ వెలికి సంతసమొప్పుఁగ లాఁగిపట్టి యీ
గాలము కంఠసీమను బెకల్చుతటింగద త్రిశృడంగుటల్.

తార:- చాలుజాలు. నీ తెలివి నిచ్చటఁదెలియఁజేయ నవసరములేదు.
ఇక దయసేయుము. ఇంతవఱకు నిన్ను పేక్షించుట నీయదృష్ట
మనుకొనుము.

పద్మా:- ఇటనుండి మఱలిపోయెడి వ్రాత లేదేమో!

వీర:- నీయట్టివాని కతంబుననా?

ఉ॥ ఎట్టి ప్రదోషవేళ జనియించితివో భువిపైన రాజ! నీ
యట్టి వివేకహీనుడెవడైనను గల్గునె? దేవతాళినిం
గొట్టిన- స్త్రీలనెందఱనో ఘోషిలుచుండఁగఁ బట్టియుం జెఱన్
బెట్టిన పాప మీ వనుభవింపక తీఱున బుద్ధిమాఱునా?

క్రౌంచ:-ఓరీ దూతా! నీ నీతులికఁ గట్టిపెట్టుము. మా రాజేంద్రుని
నోట నీకుందగుహితవచనములు విన నెంచుట పులిలోట పురాణ
ధర్మములు వినఁ దటస్థించుట. ఈ సభాస్థలమున మమ్మిట్లు
తూలనాడిన వారెవ్వరులేరు. ముందున్న చెవులకంటె వెనుక
వచ్చిన కొమ్ములు పైకిలేచినవి. రాజా! దండప్రయోగమున
కాజ్ఞనిత్తురా?

సింహ:-చీ పాపీ! రాయబారిని గొట్టెవవురా! ఇదిగో! మదీయ గదా
దండమును చూడుము.

క్రౌంచ:-ఆ రమ్ము. నీకొవ్వడగించెద (తాతకుండు ఇరువురనువారించును)

వీర:- నీ పాపఫలమేరీతిగా పరిణమించినదో చూచితివా? నీ సభా
స్థలము రణరంగమైనది. మీలోమీరు కొట్టుకొని చచ్చు
కాలము వచ్చినది. ఇప్పుడైన యోచింపుము. దేవతల విడి
పిరిపుము నానుడువులాలింపుము. కాదేని కొలఁదికాలములోఁ
గాలుని లీలలు గాంచఁగలవు.

తార:- దురాత్మా! మా యెట్టయెదుట బ్రహ్మాంద్రా ద్యమదులు
సైతము నిలువఁజాలరు. ఏమిరా నీ ప్రగల్భములు! అగ్రజా!
ముందు వీనిని జెఱసాలలోనికి నెట్టి యాపైని వీనింబంపిన
దుర్మార్గుని పనిబట్టుదమా?

వీర:-

మ॥ కలుషాత్మా! ననుబట్టి సాధ్యమగునా కైలాసవాసాత్మజున్
జలసంబేమియులేని భక్తి నెదపూజల్ సేయువాడంజుమీ
బలునిన్ స్కందుని విశ్వరూపుని మహాభ్రాజిష్ణునిన్ జిష్ణునిం
బలుకాకీ! యిటులేలపల్కె దవు నీ పాండిత్యమున్ నిల్పుమా!

పద్మా:- భటులారా! (బంధింపుడని సైగచేయబోవ)

భటులు:-ప్రభూ! ఏమిసెలవు!

సింహ:-అగ్రిజా! (వద్దని సైగచేయును)

వీర:- ఇదియే మీకుజెప్ప కడపటి వాక్యము.

ఉ॥ టెక్కముమీఁదఁ గుక్కుటము తీవిగనొప్ప గుహుండు తేటిపై

నెక్కి శరప్రకాండము లహీనముగాగురిపింప దిక్కులు

విక్కుటిలంగ నీ బలము పీనుఁగులైపడువేళ సంధికై

యుక్కటిమొక్కి మొత్తుకొన- నొక్కరు నీ పలుకాలకింతురే.

[పద్మాసురుఁడు సైగచేయ బంధించుటకు భటులురాఁబోవ వీరబాహువుగ్రహించును]

వీర:- సర్వశక్తిసంపన్నుడైన సర్వేశ్వరుఁడు నా వెన్నునఁగాచికొని

యుండెనేని నే నిటనుండి వెళ్ళువఱకు ఈ భటు లట్లే నిలిచి

యుందురుగాక! (అడుగువేయుచు లోనికిఁజూచి) సారథీ!

రథముఁ ద్రిప్పుము. (నిష్క్రమణము)

నార:- చూచితివా ఆ మహాభక్తుని మహిమ!

శా॥ ఆలుంబిడ్డలతోడ బంధువులతో నాహ్లాదముంబొందు నీ

వేలా ఘోర లయంబుఁ దెచ్చికొనెదో యీ సంధి పాటింపకే

చాలుంజాలికఁ బోయివచ్చెద రణోత్సాహంబు దీపింపఁగాఁ

దాలుంగట్టియుఁ దేలిపోవు విధివాఁతల్ దాటఁగావచ్చునే?

[గానలోలుండై నిష్క్రమించుచున్నాడు]

ధర్మ:- మహారాజులు సర్వసైన్యాధిపతి నీ సభాస్థలమందే నిర్ణయింపఁదగు. (పూలదండఁదెచ్చి పద్మాసురున కిచ్చును)

పద్మా:- (మాలతో తారకుని సమీపించి)

చ॥ హరినదలించి మించిన బలాధ్యుడవై దిశలేలు నాయకుల్

శరణనివేడఁ జేసిన ప్రచండ గదాధర! యిట్టియుద్ధమం

దరిజయ సైన్యనాయకుడవై మనపూర్వులకీర్తినిల్పి సం

గరమున వైరులఁ జిదిమి క్రమ్మఱ నీ విటరమ్ము తమ్ముఁడా!

[తారకుని మెడలోఁ బూలమాల వేయును. కరతాళధ్వనులు]

సేవ:- (రక్తసిక్తాంగుడై సంభ్రమముతోఁబ్రవేశించి) సార్వభౌమా!

సార్వభౌమా!

పద్మా:- ఏమది?

సేవ:- ఆపద... గొప్ప ఆపద. కుమారస్వామి భక్తుడు శాస్త్ర మీ సోదరి భుజమునర కెను.

పద్మా:- ఆ! ఆ! (కనులెఱ్ఱఁజేయును)

సేవ:- మీ మేనల్లురగు వాతాపి యిల్వల అగస్త్యుడు చంపెనట. కసిదీర్చుకొనఁబోయిన మాకీవిధముగ శాస్తిజరిగినది.

(నమస్కరించి నిష్క్రమించును)

పద్మా:- వింటిరిగదా కుమారి కృత్యము. ఇక సత్వరముగ మీరందఱు యుద్ధసన్నద్ధులరై రండు.

[సింహవక్త్రుఁడుతప్ప తక్కినవారు నిష్క్రమింతురు]

సింహ:- శుభమస్తనఁగనే రక్తదర్శనము. సమయమును గమనించి వర్తించునేర్పు మాయన్నయెడసున్న. వలదని తొలఁగితినా అగ్రజాపకారినని స్వామిద్రోహిననికులమెల్లవోయును. మాట మాయును. ఇంతకు నారదుడు చెప్పినట్లు విధి అలంఘ్యము.

ఉ! వచ్చెడువాడు స్కందుడట వానికి దక్షిణబాహువట్లుగా వచ్చెడువాడు వీరుడట వహ్నికి వాయువుతోడు సూపిన ట్లిచ్చుకొలంది రేగఁగలరేరికి సాధ్యము వారిదాక మా పుచ్చెల నూడదీయుటకె పుట్టిన దీపెడబుద్ధి; మాటునే.

(నిష్క్రమించుచున్నాడు)

తె ఆ

కుమార విజయము

(కుమారస్వామి యుద్ధము)

సప్తమాంకము

ప్రథమరంగము

స్థలము—యుద్ధభూమి

[కుమార వీరబాహువులు సాయుధహస్తైః ప్రవేశించుచున్నారు]
కుమార:-

మ॥ కరవాలంబును జేతఁబట్టి ఘన సంగ్రామస్థలిందూఁకి భీ
కర నృత్యంబులుసల్పి వైరిశిరముల్ ఖండించి తత్కాయముల్
ధరపైవ్రాలఁగ వానిపై నరుగుచుం దచ్చీర్షముల్ బంతుల
ట్లరయన్ భేదరలీలఁగ్రాల ననిలో నశ్శుగ్రతంజూపెదన్.

వీరబాహూ! నీ శౌర్య ధైర్యసాహసములు మెచ్చుకొనఁ
దగినవి. పద్మానురుని పుత్రులందఱు వధింపఁబడిగా?

వీర:- లేదుప్రభూ! ఇరువురుమాత్రము మిగిలియుండిరి. పెద్దవాఁడగు
భానుకోపుడు మరల రణమునకుఁ దారక క్రొంచులతో
వచ్చుచున్నాఁడు

కుమార:-మంచిది. తారకునే రానిమ్ము.

చ॥ అలిగినతారకున్ బలిమి నాహవభూమివిబట్టి దిట్టమా
నలుగులుగుచ్చివచ్చి వెన నంపెదఁ ప్రేతపురంముసేర నే
నలిగినభానుకోపుఁడిక నంబులధాకకు వీక నిల్చినన్
నలుగు మహాస్త్ర శస్త్రముల నా ఘనదోర్బల విక్రమంబునన్.

నీనాదెసకేగి మనసేనలకుత్సాహము గలిగింపుము.

వీర:- చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాడు)

[ఈ క్రింది పద్యము జదువుచుఁ దారకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు]

తార:- ఓరీ నిర్జరపక్షపాతీ!

ఉ॥ చిక్కితి వెందుఁబోఁగలవు చెచ్చెఱ వచ్చుచునుంటి నెత్తురుం

గ్రక్కఁగఁదన్ని నీశిరముఖాడనచేసి మదీయ శౌర్యమున్

బెక్కుగఁ జాటువాఁడనిదె భీకరమౌ గదఁ జూచినాఁడవే?

నిక్కెదవేల నిర్జరులు నిన్నిలఁబెద్దగఁజేసి పంపినన్.

కుమా:-నిర్జరులుగాదురా ధర్మదేవత పెద్దగఁజేసిపంపినది.

చ॥ బవరముచేసి నాకులను బాధలఁబెట్టితినంచు మించి యీ

భువనములెల్లఁ దల్లడిలఁ బొంగకు మీ క్షణమిందె భంగమౌ

దివి భువి నీదుచావునకు దేవుని బ్రార్థనచేసినంత నీ

శివతనయుండు నిన్నిపుడు చీల్చగఁ జివ్వకువచ్చె నిల్వమా!

తార:- (వికటముగ నవ్వి) పిట్టకొంచెము. కూతఘనము.

ఉ॥ నిల్చెద సంగరస్థలిని నిర్జరకోటులు బెగ్గడిల్లఁగాఁ

బిల్చెద నాదుసైనికుల భీకర యుద్ధ కళాకలాపులన్

గెల్చెద నీదు యోధులను గేలియెనర్చెద పిల్కుమార్చెదన్

జీల్చెద నీదువక్షమును సేనయుఁదీరఁగఁబీల్తు రక్తమున్.

రమ్ము జయమొవరిసొమ్మొ తేలఁగలదు.

[కుమార తారకులు యుద్ధముచేయుచుండ క్రొంచుఁడువచ్చి కుమారునితోఁ దలపడును. తారక క్రొంచులు వెనుకంజవేయుచు లోనికేగుదురు]

కుమా:- (పరికించి) ఓహో! ఎంతమోసము. కామరూపులగు వీరెంత

మాయాస్పదులు! తారక క్రొంచులు వీరబాహుని మోస

గింపఁదలఁచి క్రొంచుఁ డీ పర్వతరూపము దాల్చియుండ

తారకుఁడద్దాని గుహంప్రవేశింప నా మిత్రుఁడు వానివెంట

నేగె. అంధకారబంధురమగు గుహామధ్యమున వీరునిబంధించి

వధించుటకై యీ పన్నుగడఁ బన్నినారు. ఈ క్షణంబ వీరి

మాయలన్నియుఁ బ్రళయవాయు సన్నిధి శరస్థేఘమువలె

వమ్మైపోవుగాక! తొలుతఁ బర్వతరూపధారియగు కౌంచా
సురుని పనిపట్టెద.

[నిష్క్రమించి మరలఁబ్రవేశింపఁగాఁ బర్వతము, దానిగుహ కనఁబడును.
పర్వతమును బల్లెముతోఁబొడువఁ బెద్దమోతతోఁ బగులును. కౌంచుఁడు
నిజరూపముదాల్చి క్రిందఁబడి చనిపోవును]

(రక్తసిక్తాంగుడై తారకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

తార:- మదీయ... ఖడ్గ... ఘా...తంబున..... నీ శిరంబు...

వ్రయ్యలు చేసెద...చూడుము.

[కుమార తారకుల యుద్ధము తారకుఁడు నేలఁగూలును]

కుమా:-అబ్బా! ఇప్పటికి శూరపద్మునకుఁ గుడిభుజము పోయినట్లే,
తెఱులో స్వామీ! సింహవక్త్రుఁడు మనసేనలచించిచెండాడు
చున్నాఁడు.

కుమా:-భయమువలదు. ఆదెస కేవచ్చుచుంటి. (నిష్క్రమణ)

సింహ:-(ప్రవేశించుచు)

శా॥ ఘోరాస్త్రంబునుజేతఁబట్టి జగమూల్ ఘూర్ణిల్లఁ గోర్చెక సం
చారప్రక్రియఁ జాటినాఁడననుచుకొ సంతోషముంబొందకే
నా రాకకొ మదినెంచుమా అరయుమా! నానాస్త్రవిధ్యంపినై
సారాచార విచార ధీరసరణిసాధింతు మిమ్మెల్లరక.

కుమా:-(ప్రవేశించి) ఓయీ సింహవక్త్రా! ఏల యజ్ఞానాంధకార
మగ్నమానసుండనై నాతో సమరముచేయ సాహసింతువు?
తొలఁగిపోమ్ము.

సింహ:-ఆలముచేయ ప్రాలుమాలి యీ నేలందొలంగిపోవుటకు బేల
ననుకొంటివా? వాలు బట్టితినేని కాల కాలునైన రణకేళిం
దూలింపఁగల బలశాలినని యెఱుంగుము. పట్టినపట్టువీడక నీ
దండును గుట్టలుగుట్టలుగా మట్టువెట్టఁగలజెట్టిని నేనే.

కుమా:-నీవు జ్ఞానవతొడవేని నా మాటలలోని సత్యమును గమ
నింపుము. ఇప్పటికైన నామాటనుబాటించి సంధికిసమ్మతించిన
పద్మాసురునకు మేలగు. ఒక్కక్షణము కన్నులుమూసికొనుము
నా విశ్వరూపము గనిపించఁగలదు.

సింహ:- (నిమిలితనేత్రుడై) స్వామీ! మీ మహిమ గ్రహించితిని,
నేనొక్కండ నేమిసేయుదు? నా యన్న నా మాట వినఁడు.
మాకు మీచేత చావుసిద్ధము. కానఁ గదనమును సాగించి
నాకుఁ గైలాసమొసంగుఁడు.

కుమా:- మంచిది. అట్లేయొసంగెదఁ.

[యుద్ధము సేయ సింహవక్త్రుఁడు పడిపోవును]

[తెఱి]

[మఱలఁదెఱ నెత్తఁగా క్రిందిపద్యముజదువుచుఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు పద్మాసురుఁడు]

పద్మా:- గీ॥ అమరులకుఁ బూర్వ సౌఖ్యములందఁజేయ
నీదుతరమానె నే నింక నిలిచియుండ
గదను చేఁబూని వచ్చితిఁ గదనమునకు
నిలిచిపోరుము నా తోడ నీచ చరిత.

కుమా:- (దెఱలోనుండి) ఓరీ సురారీ!

ఉ॥ వచ్చెద వాఁగఁబోకు తులువా! పరిపక్వముచెందె పాపముల్
చచ్చెదవింక నీ పొగరు సాగదు శూలితనూజు చెంగటన్
బొచ్చములేదు రమ్ము తినఁబోవుచునే రుచి నెంచనేల? ఓ
తుచ్చ! త్వడీయరక్తమును దోసిట నర్ఘ్యమునిత్తుఁ గాళికిన్.

నీ వనుభవింపవలసిన పాప ఫలము మహా మేరువువోలె
బెఱిగియున్నది. నీ వెంత శూరశిఖామణి వైనను దైవ సహాయంబులేని నీ దౌర్జన్యము పనిసేయునా? నా జనకుని కరుణచే
నింతటి మహోన్నతపదవినంది మన్ను మిన్నుగానక లోకంబు
లను చూడఁజాలని బాధలఁజిక్కఁజేయుటచే వారిపై నక్కటి
కంబున ముక్కంటియే మీ వధకై నన్ను సృజించె. అందులకు
నిదిర్భనంబుగ నీ మహాయుద్ధంబున మా దివ్యవాహినులు మీ
స్నేనంబుల మృత్యుప్రవాహమున ముంచె. నీ సోదరు లింతకు
ముందే యమ దంష్ట్రికలంజిక్కినారు. కొమ్మలుతెగిన మ్రాను
వోలె నీ వొక్కండవు మిగిలియుంటివి. మంచిని యోచించి
నాతో నైరము వాటింపకుము.

పద్మా:- అటులైన రెండు పల్కులకుఁ బ్రత్యుత్తర మొసంగెదవా?

కుమా:- నిస్సంశయముగ.

పద్మా:- దేవదానవులు సోదరులేగదా!

కుమా:- అవును కశ్యపసంబంధమున.

పద్మా:- అందు జ్యేష్ఠభార్యకు జనించిన దైత్యులకు రాజ్యాధికారము లేకుండఁజేసిన దుర్మాద్గులెవరు?

కుమా:- తొలుత రాజ్యాధికారము దైత్యులదే. ఐనను వారు కూర కృత్యంబులవలన బద్భ్రష్టులైరి. పిదప నింద్రుడు నూఱు యజ్ఞములుచేసి యమర సింహాసనాధికారము పొందెను.

పద్మా:- నూఱు కాదు. వేయి యజ్ఞములుచేసినను జ్యేష్ఠాధికారము కనిష్ఠునకే కలుగునా? పెద్దకొడుకుపెత్తనము పెన్నలోఁ గలిసినట్లేనా? ఇఁక నీ వెన్నిచెప్పినను నమ్మను. మా అన్నదమ్ముల తగవులలో నిష్ఠారణముగ జోక్యము కలుగఁజేసికొని అందొక పక్షముజేరుట మీకుఁ బరిపాటియైనది. ఐనను—

నీ॥ బాల్యచాపల్య సంబద్ధుడవై మించి

బంధింప ముదుసలి బ్రహ్మకాఁడు

నీ వేషమునకుబ్బి నీవె దైవంబని

భక్తిగొల్వఁగ వీరబాహు కాఁడు

నీ పిచ్చిమాటలు నిజమని మది నమ్మి

శరణువేడఁగ సూరేశ్వరుఁడు కాఁడు

ప్రాణభీతినిజెంది ప్రభునితోబాటు నీ

జయముగోరఁగ బృహస్పతియు గాఁడు

గీ॥ ఘోర దుర్వార సంగర కోధజనిత

రోష కాలాగ్నికీలల భీషణహతి

యక్ష గంధర్వ కిన్నర శిక్షకుండు

శూర మత్తేభ సింహంబు శూరుఁడితఁడె!

కుమా:- ఓహో! శ్రుతిమించి రాగము. నీ నెత్తుట జొత్తిల్లిన నాకత్తి గాంగజలంబులతోఁ గడిగి కైలాసంబున కురిగెద.

ఉ॥ క్రొవ్వునఁ జివ్వకుం గదిసి కో! యని దూకిన వైరిశీర్షముల్
గవ్వలగుత్తులట్టుపడఁ గాండ పరంపరలీలఁజూపు న
న్నివ్విధి డాసినన్ మిడుత లింగలముంబడురీతి కాదోకో!
అవ్వలతో వసంతమని యాగితి నింతకు సంశయించుచున్.

పద్మా:- అవ్వలో అవ్వాయించువ్వలో అయిదు నిమిషములలోఁ దేలఁ
గలదు. ఇదిగో! సకలలోకభయంకరమగు పాశుపతాస్త్రంబు
వదలుచున్నాను. (వెనుకకుఁబోయి వదలును)

కుమా:- ఔరా! ఏమిదీనిమహిమ! అనాధ్యమగు నీ పాశుపతాస్త్రము
నుండి తప్పించుకొనుటెట్లు? విల్లుగూడ విరిగినదే! సర్వలోక
ములు దహించువిధమున నగ్నిజ్వాలలు భయంకరముగ నప్త
దిక్కు లఁ గ్రమ్ముచున్నవే. తాపము... తాపము...మాన
సమా! దుర్బలత్వమును జెందుచుంటివా? మఱవకు.....
నే నివ్వుడెచటనుంటిని? కైలాసమా?... అగ్నికుండమా?...
కాదు. ఇది యుద్ధభూమి. భవానీ! పాహిమామ్,

దండకము

(శ్రీమన్మహాదేవి చాడేశ్వరీ శాంకరీ లోకమాతా జయోపేత
నేతా భవానీ మృడానీ సదా భక్తరక్షా కళాధీన దీనావనా
పాపసంహార ధీరా శుభాశార వందారు బృందారకానంద
సంధాన మందార నీ దివ్యపాదార విందంబులన్ నాదు
డెండంబునన్ భక్తితోనిల్పిసేవించువాడన్ గటాక్షంబు నాపైఁ
బ్రసాదింపవే శక్తినిప్పింపవే నీదు పుత్రుండనౌ నన్నుఁగావంగ
రావే పరాశక్తి రుద్రాణి శర్వాణి కాత్యాయనీ గౌరి
బ్రహ్మాండమున్ సృష్టిగావింపఁ బోషింప నాశంబు గావింప
నీవేగదా శక్తిసంపన్న వో నిత్యకళ్యాణి దుర్గా నమస్తే
నమస్తే నమః.

[పైనుండి ఖడ్గము శక్తి వచ్చుచుండును]

తెలులో- నీ తండ్రిసంబంధమగు నయ్యస్త్రమునకు నమస్కరించుము.
అది శాంతించును. రాక్షసునిపై నీశక్తిని బ్రయోగింపుము.

కుమార:- (శక్తిని గ్రహించి) కృతార్థుడను. జననీ! మహాకాళీ!

మ॥ అధికారంబును గల్గి యుంటిమని ధర్మాధర్మముల్ చూడకే
మదమెక్కన్ గను గానలేక కడు దుర్మార్గమ్మునంజొచ్చి యీ
ప్రధనంబున్ సమకూర్చి వీని విడువన్ భావ్యంబె నీ వింక నా
బుధవైరిం గని మాయచేయ నెటకుం బోనీక బంధింపుమా.

(నిష్క్రమించును)

[గదాహస్తంజై రక్తసిక్తాంగుడై పద్మాసురుడు ప్రవేశము]

పద్మా:- ధర్మయుద్ధంబున వీనినిజయించుట యసాధ్యము. నాతల్లివలనఁ
బొందిన మాచూర్వరూప దృగగోచర విద్యచే వీనికన్నులకుఁ
గనపడకుండ జంపవలయు. (పో బోవ శూలముతో తీవ్ర
దృష్టితో శంకరుడు ప్రవేశము) ఔహా! చిత్రము ... విచిత్రము...
మృత్యుంజయుడా! ఈశానుడా!... ఆ! అదిగో
అగ్ని నేత్రము... పినాకము... త్రిశూలము... నాకు వర
ప్రదాతయే నా ప్రాణఘాతమునకుఁ బ్రయత్నించునా? ఛీ!
యేమి యీ యశుభవాక్కు. మఱియొక దెసకేగెద.

[పోబోవ కరాళవదనము లెఱచి యటచును కాళికాశక్తి యడ్డుపడును]

కాళీ! మరల వచ్చితివా?... పుత్రప్రేమ... కానిమ్ము...
నిన్నెదుర్కొనవలసిన యనసరము నాకు లేదు పొమ్ము.

[వేటొకదిక్కునకుఁ బోబోవ చక్రధరుడై విష్ణువు ప్రవేశించుచున్నాడు]

అరెరే! విష్ణు! నాతమ్మునిబారికి నిలువజాలక చీకాకైనవిష్ణు!
ఇప్పుడు వీరాధివీరుడై యడ్డగించినాడు .. ఆహా! కాల
మహిమ. నాడు వక్రింబైన చక్రము సక్రమంబుగఁ గన్పట్టు
చున్నదే! మాయకాడా! సమయము తప్పినది. మఱియొక
సారి నీ పనిపట్టెద.

[ఇంకొక దెసకుఁ బోబోవ బ్రహ్మ ప్రవేశించుచున్నాడు]

ఓహో! తాతగారు... తలయు గడ్డయు పండిన తాతగారు...
బ్రహ్మ... ఆచార్యులవారుపదేశించిన జాలవిద్య ఇప్పుడక్క
టకు వచ్చునట్లు లేదే! చూచెద.

[మఱియొక దెసకుఁ బోఁబోవ వజ్రాయుధమును మెఱపించుచు
నిందుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

ఆ! ఆ! గౌతముని పంచకోడి!... వేయికన్నులుగల వీరుఁడు
...పలుమారులు మా వంగడమునకోడి డాగిన వీరుఁడు...
ఛీ! నీ మొగము చూడరాదు... తొలఁగుము... ఆ! వజ్ర
యుధమును ఝళిపించుచుంటివా!... కాలము మాఱినప్పుడు
కట్ట గొట్టెయై కఱచును. (అడుగిడఁబోయి తూలి) ఆ! ఏమిది?
నా శక్తియంతయు నే మహాశక్తి చేతనో హరింపఁబడుచున్నది.
నా యంతరాత్మ యేదియో జ్ఞానోపదేశము చేయుచున్నది.
నేనుచేసిన యుక్తత్యము లన్నియు నన్నీరూపమునఁ జుట్టు
ముట్టుచున్నవా? (చెక్కులఁ జూచి) ఇదియంతయు కుమారుని
జాల విద్యయా... తెలిసికొంటిని... దురాత్ముడగు వాఁడె
క్కడ? పట్టి చీల్చెద... నెత్తురుపీల్చెద ప్రేవులు తాల్చెద....

[తెఱులో]

కుమా:- ఓరీ! కూ!రా! (ఈ క్రింది పద్యాంతముతోఁ బ్రవేశము)
శా॥ భక్తి మజ్జనని భజింపఁదగఁ బ్రాప్తంబై సురాసీక మా
సక్తింగాంచెడిదై త్వదీయబల భాస్వద్ధోర సైన్యాఖిల
ముక్తప్రాణులఁజేసి నీ కొఱకనై పొల్పొందుఁబెనక్తి ఈ
శక్తి నీ యుసుగుల్ హరించి ఘన దోశ్యక్తిం బ్రదర్శించెదన్.

[ఇరువురు యుద్ధముచేయుదురు. పద్మాసురుని తొమ్ముపై కుమారుఁడు కూర్చుండి
శక్తితోఁబోడువఁబోవ నొకప్రక్కనుండి శంకరుఁడు వేతొకప్రక్కనుండి
నారదుఁడు ప్రవేశించుచున్నారు]

బద్ధా:- (హీనస్వరమున) స్వామీ! నీ శక్తి గ్రహించితి. నన్ననుగ్ర
హించి నీ వాహనముగఁ జేసికొమ్ము.

శంక:- కుమారా! ఆగుము. నీవలె నితఁడును గారణజన్ముఁడు. కాని,
కూరత్వము వీరత్వమునకుఁ గళంకముఁగూర్చినది. సింహావ
లోకనమున పశ్చాత్తప్తుడై కన్నీటితో కళంకము కడిగికొని,
తన చరిత్రకు శాశ్వతత్వముఁ గల్పించుకొన నిన్నీకొరిక కొరి
నాఁడు. అంగీకరింపుము. నెలిమివాహనముగనుండి నిన్ను
నిరంతరము సేవిక చుచుండును.

కుమార:- చిత్తము (పద్మాసురుని తొమ్ముపైనుండి లేచుచు)

పద్మా:- మహాప్రసాదము. (నమస్కరించును)

(క్షణములో పద్మాసురుడు నెమిలిగామాటును)

శంక:- కుమారా! మహావిజయసూచకంబుగా ఇప్పుడే మయూర
వాహనుండవుకమ్ము. (నెమిలిపై నెక్కి కుమారుడు శంకరునకు
నమస్కరించుచుండ ఇందుడు కుమారుని పుష్పమాలాలంకృ
తునిగా జేయుచును)

నార:- ధన్యులము.

చ॥ జయము జయంబు మా కొమరుసామికి దిగ్విజయంబు సత్కళా
శ్రయులగు దేవతాళికిఁ బ్రశాంతశుభంబగు లోకపాళికిఁ
నయవినయాది సద్గుణగణంబుల రాజులు భక్తకోటికిఁ
జయమగు సర్వజీవులిక సంతసమందుచు సౌఖ్యమందగా.

శంక:- తథాస్తు.

మంగళం మహత్.

తె ఆ

